

Kulttuurin satelliittitilinpito

Pilottiprojektin loppuraportti

Opetusministeriön julkaisuja 2008:20

Kulttuurin satelliittitilinpito

Pilottiprojektin loppuraportti

Opetusministeriön julkaisuja 2008:20

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, Opetusministeriö

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2008

ISBN 978-952-485-533-4 (nid./htf)

ISBN 978-952-485-534-1 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja/Undervisningsministeriets publikationer 2008:20

Alkusanat

Kiinnostus kulttuurin kansantaloudellisten vaikutusten arviointiin on kasvanut viime vuosina. Taustalla vaikuttavat muun muassa palvelujen kasvava osuus BKT:stä ja palvelukaupan kasvava osuus maailmankaupan virroista. Yleinen käsitys on ollut, että kulttuurin toimialat – joista monet tuottavat palveluita – ovat kasvaneet keskimääräistä talouskasvua nopeammin. Nyt saadut tulokset eivät kuitenkaan tue tätä näkemystä Suomen osalta.

Suomessa hallituksen yhtenä tavoitteena on kulttuuriviennin kehittäminen ja tähän liittyen opetusministeriö asetti vuonna 2005 työryhmän selvittämään kulttuurin kansantaloudellisia vaikutuksia. Myös OECD:ssä ja Unescossa on kiinnostuttu kulttuurin taloudellisen merkityksen mittaamisesta.

Ongelmaksi kulttuurin taloudellisen vaikutuksen mittaamisessa ja arvioinnissa niin Suomessa kuin muuallakin on osoittautunut riittävän monipuolisen ja kattavan tilastotiedon puute. Kulttuurin alueen rajauksessa on myös maiden välillä eroja, mikä vaikeuttaa kansainvälisiä vertailuja. Suomessa useimmilta kulttuurin osa-alueilta on olemassa runsaasti tilastotietoa, mutta tietojen taustalla olevat aineistot ovat harvoin vertailukelpoisia, jolloin eri lähteistä saatavien tietojen vertaaminen ja yhdistäminen on vähintäänkin haastavaa, usein jopa mahdotonta. Muun muassa kulttuuriviennin sekä kulttuuri- ja luovien alojen kehittämistavoitteiden seuraamiseksi tarvittaisiin vertailukelpoista ja mitattavissa olevaa tietoa. Laskentojen säännöllinen toistaminen ja aikasarjojen muodostuminen ovat myös tärkeitä tavoitteita.

Opetusministeriö ja Tilastokeskus asettivat vuoden 2007 alussa yhteistyöprojektin, jonka tavoitteena oli luoda pohja luotettavalle ja vertailukelpoiselle tilastotiedolle kulttuurin kansantaloudellisista vaikutuksista. Hanke oli pitkälle pilottiprojekti, jossa pyrittiin ensimmäisen kerran Suomessa luomaan laskentakehikko kulttuurin satelliittitilien tietosäällöksi sekä tekemään ehdotus säännöllisestä tietojen tuotannosta kansantalouden tilinpidon kehityksessä.

Nyt julkaistava kulttuurin satelliittitilinpito on ensimmäinen kehitysversio, joka sellaisenaankin on ensimmäinen laatuaan Euroopassa. Satelliittitilinpidon laskentapohjaa ja menetelmiä pyritään täydentämään tulevina vuosina kehittämistyössä saadun kokemuksen perusteella. Kulttuurin satelliittitiliprojektin vetäjänä toimi projektipäällikkö Katri Soinne Tilastokeskuksesta.

Helsingissä, huhtikuussa 2008

Riitta Kaivosoja
Ylijohtaja
Opetusministeriö

Ari Tyrkkö
Tilastojohtaja
Tilastokeskus

Sisältö

<u>Alkusanat</u>	<u>3</u>
1 <u>Taustaa, tarve ja käyttökohteet</u>	<u>6</u>
2 <u>Kulttuurin käsite</u>	<u>8</u>
3 <u>Menetelmät ja niiden kehitys; muut satelliitit</u>	<u>12</u>
4 <u>Kansantalouden tilinpito kehikkona satelliittitilille; käsitteet ja määritelmät</u>	<u>17</u>
5 <u>Metodologinen malli</u>	<u>23</u>
6 <u>Toimialojen valinta ja tehdyt rajaukset</u>	<u>26</u>
7 <u>Käytännön laskenta</u>	<u>41</u>
8 <u>Tulosten yhteenveto</u>	<u>50</u>
9 <u>Tulosten luotettavuus</u>	<u>62</u>
10 <u>Kehittämistarpeet ja jatkotyö</u>	<u>64</u>
Lähteet	94
Liite 1: Tuotantoyksiköiden luokitusten jäsenys ja soveltaminen kansantalouden tilinpidossa sekä sektorin ja tuottajatyypin määräytyminen	96
Liite 2: Kulttuurin rooli Kanadan kansantaloudessa	99
Liite 3: Kulttuurin taloudellinen arvo Espanjassa	103
Liite 4: Onko kamerakännykkä kulttuuria: miten ict:n kehitys tulisi huomioida kulttuurin satelliitissa?	108

Kuvaluettelo

<i>Kuva 1: Kaavio kysynnän ja tarjonnan eristä</i>	20
<i>Kuva 2: Kaavio kulutusmenojen luokittelusta</i>	22
<i>Kuva 3: Kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä vuosina 1995-2005</i>	51
<i>Kuva 4: Kulttuurin prosenttiosuudet koko talouden arvonlisäyksestä, tuotoksesta ja työllisistä vuosina 1995-2005</i>	51
<i>Kuva 5: Kulttuurin toimialojen käypähintainen arvonlisäys vuosina 1995-2005</i>	52
<i>Kuva 6: Käypähintaisen arvonlisäyksen muutos koko taloudessa ja kulttuurissa 1996-2005</i>	52
<i>Kuva 7: Eräiden toimialojen ja toimialakokonaisuuksien arvonlisäysoosuudet vuonna 2005</i>	54
<i>Kuva 8: Kulttuuritavaroiden ja -palveluiden ulkomaankauppa vuonna 2005</i>	55
<i>Kuva 9: Kulttuurin osuus tavaroiden ja palveluiden ulkomaankaupasta vuonna 2005</i>	55
<i>Kuva 10: Kulttuuripalveluiden tuonti ja vienti toimialaryhmittäin vuonna 2005</i>	56
<i>Kuva 11: Kulttuurin osuus kulutusmenoista yhteensä vuosina 1995-2005</i>	57
<i>Kuva 12: Kulttuurin osuus yksityisistä ja julkisista kulutusmenoista vuosina 1995-2005</i>	57
<i>Kuva 13: Joidenkin yksityisen kulutuksen erien kokonaismäärät vuonna 2005</i>	58

Taulukkoluetelo

<i>Taulukko 1: Arvonlisäyksen jakaantuminen eri toimialaryhmien kesken prosenttiosuutena koko kulttuurin arvonlisäyksestä</i>	53
<i>Taulukko 2: Toimialat ja niiden ryhmittely</i>	73
<i>Taulukko 3: Tuotos</i>	76
<i>Taulukko 4: Arvonlisäys</i>	77
<i>Taulukko 5: Työlliset</i>	78
<i>Taulukko 6: Työtunnit</i>	79
<i>Taulukko 7: Palveluiden tuonti</i>	80
<i>Taulukko 8: Palveluiden vienti</i>	81
<i>Taulukko 9: Kulttuurihyödykkeiden tuonti</i>	82
<i>Taulukko 10: Kulttuurihyödykkeiden tuonti/ mukaan valitut tavararyhmät</i>	83
<i>Taulukko 11: Kulttuurihyödykkeiden vienti</i>	85
<i>Taulukko 12: Kulttuurihyödykkeiden vienti/ mukaan valitut tavararyhmät</i>	86
<i>Taulukko 13: Kulutusmenot yhteensä</i>	88
<i>Taulukko 14: Julkiset kulutusmenot</i>	89
<i>Taulukko 15: Yksityiset kulutusmenot</i>	90
<i>Taulukko 16: Kulutusmenot/ mukaan valitut toimialat ja tuoteryhmät</i>	91

1 Taustaa, tarve ja käyttökohteet

Opetusministeriö asetti vuonna 2005 työryhmän selvittämään kulttuurin taloudellisten vaikutusten mittaamista. Eräs työryhmän työn tuloksista oli havainto, että puutteellinen tilastotieto rajoittaa luotettavien laskelmien tekemistä. Opetusministeriön työryhmän työtä jatkettiin vuosina 2005–2006 Tilastokeskuksen tekemällä esiselvityksellä, jonka tavoitteena oli tutkia laskentamallin luomista kulttuurin kansantaloudelliselle vaikutukselle. Tilastokeskus ja opetusministeriö jatkoivat tätä niin sanottua kulttuurin satelliittitilinpitoa koskenutta selvitystä vuonna 2007 pilottiprojektissa, jonka tavoitteeksi asetettiin laskentakehikon luominen kulttuurin satelliittitilien tietosisällöksi. Lisäksi projektin tuli tehdä ehdotus satelliitin mallista, arvioida satelliittitilien säännöllisen tuottamisen edellytykset sekä mahdollisuuksien mukaan tehdä koelaskelmia vuosilta 1995–2005. Satelliitin toteutus edellytti kulttuurin toimialojen tai tuotteiden määrittelyä.

Kulttuurisatelliitissa pyritään selvittämään kulttuurin osuus bruttokansantuotteesta, viennistä, tuonnista ja kotimaisesta kysynnästä. Satelliittitilinpidoilla tarkoitetaan kansantalouden tilinpidoksi kutsutun tilastojärjestelmän laajennusta tai tarkennusta, jossa tarkastellaan jotain sellaista kokonaisuutta, jonka tietoja ei suoraan löydy perusjärjestelmästä. Kansantalouden tilinpidon perusjärjestelmän kautta saadaan muun muassa tieto bruttokansantuotteesta (BKT) sekä eri toimialojen BKT-osuuksista.

Tässä ensimmäisessä vaiheessa kulttuurisatelliitissa on lähdetty mallista, jossa ensin selvitetään kulttuuriin joko kokonaan tai osittain kuuluvat toimialat ja sitten osittain mukaan kuuluvista pyritään selvittämään kulttuuriin kuuluva osuus. Tämä lähestymistapa ei ole kattava, sillä se osa kulttuuritoiminnasta, joka tapahtuu muilla kuin kulttuuritoimialoiksi valituilla toimialoilla, jää puuttumaan ja toisaalta mukaan tulee joiltakin toimialoilta myös muuta kuin kulttuurista toimintaa. Lisäksi laskelmasta puuttuu kokonaan kansantalouden tilinpidon perusjärjestelmässä määritellyn tuotantorajan ulkopuolelle jäävä kulttuuritoiminta. Nyt on tehty kulttuurisatelliitista ensimmäinen versio, jota voidaan sitten jatkossa kehittää ja parantaa.

Suomessa on aikaisemmin tehty sekä kotitaloustuotannon että matkailun satelliittitilinpitoa. Kotitaloustuotanto ei kuulu kansantalouden tilinpidon tuotantorajan sisälle eli se ei tule mukaan perusjärjestelmän tuottamiin lukuihin. Kotitaloustuotannon laajuutta ja merkitystä on kuitenkin haluttu selvittää, jolloin sen määrää ja arvoa on arvioitu perusjärjestelmän menetelmiä käyttäen. Matkailun satelliitissa taas pyritään selvittämään matkailun

osuus bruttokansantuotteesta, jolloin laskelmiin otetaan mukaan kansantalouden tilinpidosta matkailuun joko kokonaan tai osittain kuuluvat toimialat (ja osittain mukaan kuuluvista vain matkailuun kuuluva osuus). Kattavimmillaan kulttuurisatelliitin pitäisi sekä näyttää kulttuurin osuus bruttokansantuotteesta että tuoda näkyviin tuotantorajan ulkopuolelle jäävä kulttuurituotanto.

Nyt valittu malli on samanlainen kuin matkailusatelliitissa, vaikka ollakseen ”aito”, kulttuurisatelliitin pitäisi sisältää myös toiminta, jota ei perusjärjestelmässä lasketa mukaan kansantalouden tilinpidon käsitteisiin, kuten kotitaloustuotannon satelliitissa on tehty. Näiden tilinpidossa laskettavien käsitteiden ulkopuolelle jää muun muassa palveluita tuottava vapaaehtoistyö, jonka merkityksen voidaan olettaa olevan kohtalaisen suuri kulttuurisektorilla. Mukaan kuuluisivat myös esimerkiksi koulutukseen liittyvät harjoittelut (joissa käytännössä ollaan alalla ilmaista työvoimaa) sekä monenlaiset eri koulutusasteilla tehtävät esitykset.

Määrittelyvaiheessa ongelmalliseksi on osoittautunut ensinnäkin kulttuurin operatiivisuus kansantalouden tilinpidossa käytettävän toimialaluokituksen puitteissa ja toiseksi tietopohja suhteessa niihin toimialoihin, joilla on sekä kulttuurista että ei-kulttuurista tuotantoa tai joilla kulttuurinen toiminta on osa muuta kokonaisuutta. Pilotin aikana kartoitettiin useita ongelmallisia toimialoja ja kokonaisuuksia, mutta vain osaan niistä löydettiin ratkaisu tässä vaiheessa.

Kansantalouden tilinpito mittaa taloudellista toimintaa tiettyjen määritelmien ja oletusten mukaan laskettuna; mitään kulttuurin kerrannaisvaikutuksia tai vaikutusta hyvinvointiin ja elämänlaatuun ei näistä tuloksista voida päätellä. Tämän pilottiprojektin tuloksena saadut luvut kuvaavat tietyillä, mukaan valituilla toimialoilla tuotettujen tavaroiden ja palveluiden arvoa, niiden osuutta koko taloudessa tuotettujen tavaroiden ja palveluiden arvosta sekä tämän osuuden muutosta. Kulttuurilla on epäilemättä myös vaikutuksia, joita ei voida mitata rahassa, ja siksi sillä on arvoa myös itsessään, ei vain taloudellisesta näkökulmasta.

2 Kulttuurin käsite

Opetusministeriön julkaisussa ”Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet” (Hannele Koivunen & Leena Marsio, 2006) on pohdittu kulttuurin käsitettä, ja siinä todetaan, että eri näkökulmia painottavia määritelmiä on satoja, mutta absoluuttista, tyhjentävää määrittelyä ei ole mahdollista luoda. Unescon määritelmä kulttuurin laajasta merkityksestä on vuodelta 1982 ja sen mukaan ”kulttuurin voidaan laajimmassa merkityksessään sanoa olevan koko se moninaisuus, joka muodostuu yhteiskunnille tai yhteiskuntaryhmille tyypillisistä henkisistä, aineellisista, älyllisistä ja emotionaalisista piirteistä. Kulttuuriin kuuluvat taiteen ja kirjallisuuden lisäksi myös elintavat, yksilön perusoikeudet, arvojärjestelmät ja vakaumukset”. Kulttuurin käsitteessä on aina kyse tietyssä historiallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa hahmottuvasta sisällöstä ja tulkinnasta – kulttuuri on suhteellinen käsite (Reilu kulttuuri, s. 20–21). Kun jo pelkän kulttuuri -käsitteen määrittely yksiselitteisesti on mahdotonta, ei ole ihme, että myöskään käsitteen ”johdannaiset” eivät ole yksiselitteisiä – osittain rinnakkain, osittain päällekkäin ja toisinaan jopa synonyymeinä käytetään termejä kulttuuritalous, kulttuuriteollisuus ja kulttuurituotanto, lisäksi puhutaan muun muassa mediakulttuurista, elämysteollisuudesta ja -taloudesta, sisällöntuotannosta, kulttuurin toimialoista ja luovista toimialoista.

Opetusministeriön kulttuuriteollisuustyöryhmän (1999) loppuraportissa esiteltiin neljä tapaa määritellä kulttuuriteollisuus:

- 1 merkityssisältöihin perustuva tuotanto (laajin) – kiinnostava, mutta johtaa helposti siihen, että kaikki on kulttuuriteollisuutta, kun tavaratuotantoon liittyvät merkitykset ohjaavat nykyisin kysyntää, tarjontaa ja kuluttamista;
- 2 kattaa sekä perinteisen että uuden taiteen ja kulttuurin kentän eri taiteen aloilla tapahtuvasta luovasta teosta jakeluun saakka (taiteilijan luovan työn, sen kehittämisen ja tuotteistamisen teokseksi, esittämisen, jakelun ja vastaanotot – luovien taiteiden lisäksi myös tuotanto- ja jakelujärjestelmät, ohjelmatuotanto, galleriat, taidekauppa, kirjastot, museot, radio ja tv) – työryhmän mielestä paras määritelmä;
- 3 kopioitavuuden kriteeri (elokuva, tv, radio, kustannustoiminta, ääniteteollisuus ja kulttuurinen sisällöntuotanto) – perinteinen tapa ymmärtää kulttuuriteollisuus;
- 4 yrittäjyyden näkökulma: kauppaa käydään kulttuurisilla sisällöillä ja vaihdettavien tuotteiden arvo ja erottautumiskyky perustuu merkityksiin.

Kulttuurisatelliittihankkeessa tarkasteltava alue on rajattu pitkälti Tilastokeskuksen kulttuuri- ja joukkoviestintätilastojen mukaisesti, ja valittu alue noudattaa varsin tiiviisti myös kulttuuriteollisuustyöryhmän parhaana pitämää määritelmää. Kansainvälisesti kulttuuritilastot kattavat myös joukkoviestinnän kokonaisuudessaan, joten tämä otettiin lähtökohdaksi myös tässä työssä.

Suomessa 1970-luvun alussa tehdyissä perusteellisissa kulttuuritilastointisuunnitelmissa kulttuurin käsitettä pohdittiin myös antropologiselta pohjalta. Käytännössä kulttuuritilasto noudattaa pitkälti julkisen kulttuuripolitiikan toiminta- ja kohdealuetta.

Opetusministeriössä kulttuuripolitiikkasektoriin kuuluvat kirjallisuus, musiikki, teatteri ja tanssitaide, kuvataide, museot ja kulttuuriperintö, kirjastot, muotoilu ja arkkitehtuuri, elokuva- ja muu audiovisuaalinen kulttuuri sekä kulttuurituotanto. Tähän rajaukseen verrattuna kulttuurisatelliittiin otettiin mukaan myös televisio, radio ja lehdistö, jotka kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriön hoitaman viestintäpolitiikan toimipiiriin sekä jonkin verran koulutusta ja kulttuurihallintoa. Laskelmissa on mukana myös urheilu, josta tosin mukaan on valittu vain muutamia, selvästi urheiluun kuuluvia toimialoja; kattava urheilusatelliitti olisi oma kokonaisuutensa.

Unescon suositus kulttuurin julkisen rahoituksen tilastoinniksi vuodelta 1980 sekä suositusluonnos kulttuuritilastoinnin kehikoksi vuodelta 1986 ovat olleet keskeiset lähtökohdat kulttuurin tilastollisissa rajauksissa. Unescon kehikko on ollut pohjana myös EU:ssa tehdyssä kulttuuritilastoinnin kehittämis- ja harmonisointityössä¹. Suomen edustajat ovat olleet aktiivisesti mukana sekä Unescon että EU:n piirissä tehdyssä kehittämistyössä.

Unescon kehikossa kulttuuri on jaettu kahdeksaan eri kategoriaan:

- 1 kulttuuriperintö
- 2 painotuotteet ja kirjallisuus
- 3 musiikki ja esittävät taiteet
- 4 kuvataiteet
- 5 audiovisuaaliset mediat (elokuva, valokuva ja video, radio ja tv)
- 6 ns. sosiokulttuuriset toiminnot (mm. järjestöt, yhteisöt ja perhe-elämä)
- 7 urheilu ja pelit
- 8 ympäristö ja luonto.

Näitä kaikkia kategorioita tarkastellaan erilaisten funktioiden näkökulmasta: luominen/ tuotanto, jakelu/välitys, vastaanotto/kulutus, säilyttäminen/tallentaminen sekä osallistuminen.

Vaikka projektissa ollaan oltu tietoisia kulttuurin alueen rajaamisen vaikeudesta ja monitulkintaisuudesta, siinä on kuitenkin pyritty tilastoinnin kohteen mahdollisimman käytännölliseen ja konkreettiseen operationalisointiin kansantalouden tilinpidossa käytössä olevien luokitusten pohjalta. Myös kansainvälisessä kulttuuritilastoinnin kehittämistyössä pyritään nykyisin hyödyntämään mahdollisimman pitkälle kansainvälisesti harmonisoituja luokituksia, kuten toimiala- ja tuoteluokituksia (NACE ja CPA). Pohdinnassa on käytetty apuna olemassa olevia kulttuuritilastojen ratkaisuja ja niiden taustalla olevia suosituksia. On oltu myös tietoisia siitä, että kulttuuritilastojen kulttuurin määrittely on usein lähellä kulttuuripolitiikan taide- ja kulttuuriperustaisesti rajattua yhteiskuntapolitiikan sektorimäärittelyä, koska kulttuuritilastot perustettiin aikanaan sen suunnittelua ja seurantaan varten.

¹ Kehikossa mainitut urheilu-, sekä ympäristö- ja luonto-kategoriat on jätetty kulttuurin rajauksen ulkopuolelle EU-tilastoinnissa.

Tässä projektissa kulttuurin alueen rajauksessa on ollut käytännössä välttämätöntä lähteä liikkeelle aineistoissa käytössä olevista luokituksista. Näissä rajoissa työn aikana pohdittiin muun muassa taiteen, viihteen, vapaa-ajan ja joukkoviestinnän keskinäisiä suhteita ja näiden kaikkien suhdetta kulttuurin käsitteeseen eli osin siis avattiin mahdollisuus liikkua Tilastokeskuksen nykyisten joukkoviestintä- ja kulttuuritilastojen ulkopuolelle. Käsitteet ovat osittain päällekkäisiä, esimerkiksi elokuva voi kuulua mihin tahansa näistä käsitteistä. Taiteen ja viihteen raja ei ole mitenkään yksiselitteinen, mutta työryhmä katsoi, että satelliittihankkeen kannalta rajanveto ei ole välttämätön, vaan viihteen voidaan katsoa kuuluvan kokonaisuudessaan kulttuuriin. Yksi hankalimmista käsitteistä oli vapaa-aika, joka laajasti katsottuna sisältää paljon sellaista, mitä ei mielletä kulttuuriin kuuluvaksi².

Tässä työssä lähtökohtana oli niin kutsuttu arvoketjuidea, jossa mukaan pyritään ottamaan kaikki kulttuurituotteen (olipa se sitten tavara tai palvelu) arvoketjun osat, jolloin aikaisempi taiteilijakeskeisyys vähenee kulttuurin tarkastelussa. (Alanen, A: Tietoaika 10/2004, s. 16–18). Käytännössä arvoketjuideaa on kuitenkin rajattava, sillä äärimmäisessä muodossaan se johtaa ”lumipalloefektiin”, jossa oikeastaan kaiken toiminnan katsotaan kuuluvan tavalla tai toisella kulttuuriin. Tuotteet ovat keskenään erilaisia, niin että joissakin tuotteissa ketjun palat ovat selviä ja selvästi peräkkäisiä (esimerkkinä kirjat), toisissa jo itse tuote on vaikeammin määriteltävissä ja ketjun palat päällekkäisiä. Suomen mallissa ketju-näkökulman toteutus vaihtelee myös tuotteen ”kulttuurisuudesta” riippuen. Ne tuotteet, jotka ovat pääasiallisia kulttuurituotteita (ts. pääasiallinen loppukäyttö on kulttuurista), pyrittiin ottamaan mukaan kokonaan ja niistä tuotteista, joiden pääasiallinen käyttö on muuta kuin kulttuurista (eli kulttuurinen käyttö on vain laajennus tai lisämahdollisuus, ei ensisijainen), laskelmiin pyrittiin ottamaan mukaan vain palveluosuus, ei tuotantoa eikä jakelua.

Määrittelyn vaikeudesta huolimatta kulttuurin satelliitissa päädyttiin käyttämään nimenomaan kulttuurin käsitettä, eikä esimerkiksi luovien toimialojen käsitettä: toimialoja on mahdotonta etukäteen – ja hyvin vaikeaa edes jälkikäteen – jaotella niiden luovuuden mukaan³. Luovuuden rooli vaihtelee toimialoittain ajan myötä. Kulttuurinen toiminta sen sijaan on yleensä pysyvästi kulttuurista. Kaikki kulttuurinen toiminta ei automaattisesti ole luovaa ja toisaalta, kaikilla – myös kulttuurisen toiminnan ulkopuolisilla – aloilla voidaan löytää luovaa toimintaa. Unescossa tehdyn työn perusteella kulttuurin käsitteestä on olemassa suurempi yksimielisyys kuin luovista toimialoista, joiden kansainväliset määrittelyt ja rajaukset ovat vielä selkiytymättömämpiä ja osin ristiriitaisia.

Esiin nousi myös kysymys kulttuurimatkailusta, joka on keskeinen asia muun muassa EU-tasolla. Matkailun satelliittitilinpäädossa lasketaan tällainen kokonaisuus, joten pohdittiin, pitäisikö se huomioida myös tässä (ts. sisällyttää laskelmiin esimerkiksi majoitusta ja ruokailuja kulttuurimatkojen osalta). Todettiin kuitenkin, että kun ”kulttuurimatkailun” määritelmä ei ole yksikäsitteinen, on selkeämpää jättää matkailu-osuus pois.

Tässä laskelmassa kulttuurin määritelmä kattaa nimenomaan muodon, eikä ota kantaa sisältöön tai laatuun: esimerkiksi lehdet ja tv-ohjelmat tulevat kaikki mukaan riippumatta siitä, mitä asiaa ne koskevat (siis mukana yhtäläillä ammatti- kuin urheiluaiheetkin). Toisaalta nämä tiedot puuttuvat urheiluun laskettavista tiedoista, eli jos haluttaisiin tehdä urheilusatelliitti, myös nämä osa-alueet (urheilulehdet, -kirjat, tv-ohjelmat, maksulliset urheilukanavat yms.) pitäisi laskea mukaan.

² Esimerkiksi ravintolat ja baarit kuuluvat monella vapaa-aikaan.

³ Kts. tarkemmin Tilastokeskuksen innovaatiotutkimus <http://www.stat.fi/til/inn/index.html>.

Kulttuurin tuotteet eli tavarat ja palvelut

Kulttuurituotteita on huomattavan erilaisia: on uniikkeja, kopioitavia, massoille tarkoitettuja, yksilöllisiä, ”aineetonta nautintoa”, design-käyttöesineitä (huonekalut, vaatteet), ”kertakäyttöisiä” (esimerkiksi konsertit), moneen kertaan käytettäviä (kirjat, levyt, kirjat, taideteokset) ja niin edelleen. Kulttuuri voidaan jakaa kirjalliseen, kuvalliseen, äänelliseen ja tilalliseen muotoon – yhteistä määritelmää näille kaikille muodoille on mahdotonta löytää; voi olla, että edes yhdelle muodolle ei löydy määritelmää, vaan lopulta kysymys on käytännön rajauksista.

Toimialalistausta katsoessa esiin nousevat tavaroina ainakin kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet, elokuvat ja videot, äänitallenteet (levyt, kasetit), radio- ja tv-ohjelmat, painotuotteet (joka on kyllä aika laaja kategoria, sisältää mm. julisteet, kortit, nuotit – ja myös kartat ja kirjepaperit yms.), mainokset (myös tämä on aika laaja kategoria: radio- ja tv-mainokset, ulkomainokset (niitäkin on monenlaisia), lehdissä olevat mainokset, mainoslehtiset,..), taulut, grafiikka, veistokset, sarjakuvat, sävellykset, sanoitukset, sovitukset, konsertit, näytelmät ja muut esitykset, erilaiset kirjoitukset (kritiikit, jutut, jne.), taidekäsityöt, valokuvat, soittimet, pelit ja lelut.

Palveluiden tuotteistaminen on hankalampaa. Selvästi kulttuuriin kuuluvia palveluita ovat muun muassa kirjastot, museot, arkistot sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojelu. Palveluihin kuuluvat myös uutiset (uutistoimistot), arkkitehtipalvelut, suunnittelu ja muotoilu sekä rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut.

Hankalia ovat myös tuotteet, joilla on sekä kulttuurista että muuta käyttöä: kuinka arvioidaan ja rajataan kulttuurinen käyttö tietylle tuotteelle? Alun perin kysymys nousi esiin nimenomaan ICT-problematiikan puolelta: tietokone voi olla kulttuurin tekemisen väline joillekulle, ja se on myös (enenevässä määrin) kulttuurin levittämisen ja vastaanottamisen väline. Mielenkiintoinen on myös kysymys käytön mahdollisesta muuttumisesta ensisijaisesti kulttuuriseksi, jolloin tuotteen koko arvoketju olisikin perusteltua ottaa mukaan.

KTTL eli kansantalouden tilinpidon tuoteluokitus

Suomessa kansantalouden tilinpidosta laaditaan nykyään myös niin kutsutut tarjonta- ja käyttötaulukot, jotka ovat tasapainotettu esitys siitä, mitä taloudessa on tuotettu (ml. tuonti) ja mihin se on käytetty (ml. vienti). Tarjonta- ja käyttötaulukot laaditaan Suomessa noin 950 tuotteen ja noin 190 toimialan tasolla, mutta esitetään aggregoidummin eli 60 tuotteen ja 60 toimialan tasolla. Teoriassa kulttuurisatelliitin tiedot voisivat löytyä suoraan tarjonta- ja käyttötaulukoidista, mutta käytännössä tämä ei onnistu. Taulukoiden luvut nk. ”jetsutetaan” eli täsmäytetään siten, että kysyntä ja tarjonta kohtaavat – koska todellista tietoa kaikesta ei ole, osa luvuista syntyy residuaalina tai niitä muutetaan vastaamaan jostain suunnasta tulevaa kokonaiskuvaa, jolloin ne saattavat poiketa selvästi lähdeaineiston antamasta luvusta.

3 Menetelmät ja niiden kehitys; muut satelliitit

Yhtenäistä mallia kulttuurin satelliitille ei ole toistaiseksi pystytty luomaan, mutta useammassakin maassa on tehty määrittelytyötä ja laskelmia asian tiimoilta. Yksi merkittävimmistä edelläkävijöistä on ollut Kanada, lisäksi Espanjassa julkaistiin vuonna 2007 tutkimus kulttuurin talouden roolista vuosina 2000–2004 ja Etelä-Amerikassa on muutamissa maissa tehty viime vuosina selvitystyötä. Asia on ollut esillä myös Eurostatissa, jonka LEG-projektin loppuraportissa vuodelta 2002 esitettiin ajatus siitä, että lopulta päästäisiin satelliittilaskentaan: ”output level, as a supply-demand approach, revealing subsets of what might eventually constitute a culture satellite account” (Eurostat, 2002).

Ranskan kansallisessa tilastovirastossa (INSEE) Maryvonne Lemaire laati vuonna 1986 kulttuurisatelliittilaskennasta ehdotuksen, jota pidetään kansainvälisesti yhtenä varhaisimmista esimerkeistä. Sitä ei koskaan toteutettu alueen rajauksesta käytyjen kiistojen ja muiden käsitteellisten ongelmien sekä ennen muuta resurssien puutteen takia. Lemairen toteutumatta jääneen ehdotuksen sanotaan kuitenkin vaikuttaneen merkittävästi siihen, että eri puolilla maailmaa kulttuuritilastoinnissa on sittemmin omaksuttu ”luovan ketjun” näkökulma.

Parhailtaan satelliittilaskentaa ollaan suunnittelemassa useissa latinalaisen Amerikan maissa. Sen on tarkoitus tukea kulttuuritalouden⁴ kehittämistä näissä maissa. Chilessä laskentaa sovelletaan jo, ja muun muassa Kolumbia, Meksiko ja Uruguay ovat tulossa perässä. Satelliittityöskentelyä on tukenut ja koordinoanut hallitusten välinen organisaatio Convenio Andrés Bello, lisäksi UNESCO ja UNDP ovat mukana tässä kehitystyössä. Tekeillä on myös satelliittilaskennan käsikirja.

Myös Aasian–Tyynenmeren alueella on meneillään kulttuuritalouden kehittämishankkeita, joihin liittyy kulttuurisatelliitin kehittäminen. Mukana hankkeissa ovat Unescon lisäksi muun muassa WIPO ja World Bank (Unesco, 2007).

⁴ Kulttuuritalous kattaa näissä laskelmissa suunnilleen saman kokonaisuuden kuin kulttuuri ja joukkoviestintä Suomessa.

OECD:ssä laadittiin satelliittitilinpitoajatuksen sisältänyt ehdotus kulttuurin taloudellisen ja sosiaalisen laskennasta vuonna 2006 (Gordon & Beilby-Orrin). Taloudellisen merkityksen arviointi haluttiin ehdottomasti kiinnittää kansainvälisessä käytössä olevaan SNA-kehikkoon⁵. Mallina pidettiin Kanadan tilastoviraston laatimaa monitasoista satelliittihahmotelmaa. OECD järjesti ehdotuksen pohjalta kansainvälisen seminaarin syksyllä 2006, mutta hanketta ei ole sittemmin jatkettu rahoituksen katkettua.

Kansainvälistä yhteistyötä satelliitin mallin luomiseksi hankaloittavat keskenään osittain päällekkäiset, mutta myös hieman erilaiset käsitteet, joista eri tahot ovat kiinnostuneita – kun selkeästi ja yksiselitteisesti ei ole pystytty määrittelemään sen enempää kulttuuria, kulttuurin toimialoja kuin luovia toimialojakaan, on erittäin vaikea vertailla eri käsitteiden kautta laskettuja tuloksia ja niiden eroja. Selkein kokonaisuus lienevät tekijänoikeusalat, joita on tutkittu erityisesti Australiassa ja Yhdysvalloissa, mutta useissa maissa tätä pidetään liian suppeana lähtökohtana. Erityisesti Iso-Britanniassa ja Uudessa-Seelannissa on lähdetty liikkeelle luovista toimialoista, kun taas esimerkiksi Tanskassa on tutkittu kulttuuri- ja elämystaloutta. Näissä eri laskelmissa on käytössä samantyyppinen menetelmä, mutta saadut tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia, kun mukaan valitut toimialat eivät ole samat.

Lisäksi voidaan mainita useita EU-maita koskeva ns. KEA-raportti, jonka tietopohja tosin pääosin perustuu muuhun kuin tilastovirastojen aineistoon⁶.

Aku Alasen vuosina 2004–2006 tekemässä esiselvitystyössä on lähdetty liikkeelle Tilastokeskuksen kulttuuritilastoissa käytetystä kulttuuri-rajauksesta. Alanen hieman muokkasi kulttuuritilastoissa käytettyä toimialalistausta, jättäen pois toimialan 33400 (Optiikka- ja valokuvausvälineiden valmistus), koska ylivoimaisesti suurin osa toimialan yksiköistä Suomessa valmistaa optiikkavälineitä sekä ottaen toimialasta 52451 (Kodinkoneiden ja viihdeelektroniikan vähittäiskauppa) mukaan vain osan, Kodintekniikkaliitosta saadun elektroniikkamyynnin prosenttiosuuden mukaan. Alanen myös lisäsi tarkasteluun muutamia puhtaasti urheiluun liittyviä toimialoja, laajentaen kulttuuri-käsitettä vapaa-ajan suuntaan. Myös kulttuurin kansantaloudellisia vaikutuksia selvittänyt työryhmä lähti liikkeelle Kulttuuritilastojen käyttämästä kulttuurin toimialojen toimialaluokituksesta, lisäten kuitenkin mukaan urheilun toimialat sekä käsityöalan; tämän työryhmän laatima listaus oli kulttuurin satelliittitilinpidon pilottiprojektissa lähtökohtana toimialojen valinnalle.

Ohessa ovat tiivistelmät Kanadassa ja Espanjassa tehdyistä tutkimuksista ja niiden suurimmista eroista Suomeen verrattuna. Tarkemmin molempia tutkimuksia sekä niiden tuloksia käsitellään Aku Alasen tähän raporttiin kirjoittamissa liitteissä, joista löytyy myös vertailutietoa Suomen ja näiden maiden tulosten väliltä.

Kulttuurin rooli Kanadan kansantaloudessa⁷

Kanadan tilastokeskuksessa (Statistics Canada) on tehty paljon selvityksiä kulttuurin ja talouden suhteista. Kulttuurin kansantaloudellisen roolin osalta on tehty useita selvityksiä muun muassa arvonlisäyksen, työllisyyden ja ulkomaankaupan näkökulmista.

⁵ SNA-kehikolla tarkoitetaan kansantalouden tilinpidon perusjärjestelmää, jonka periaatteet on määritelty System of National Accounts -teoksessa. SNA:n nykyisin voimassa oleva versio on vuodelta 1993, mutta uudistustyö on parhaillaan menossa.

⁶ Raportti löytyy mm. osoitteesta <http://www.keanet.eu/ecoculturepage.html>

⁷ Liite 2: Kulttuurin rooli Kanadan kansantaloudessa (Alanen)

Kanadan kulttuurisen toiminnan yleiskehikossa on kolme muuttujaryhmää: kulttuurin tekijät (yritysten toimipaikat, kuluttajat/työntekijät, julkinen sektori, tukipalvelut ja kolmas sektori), kulttuurin toimintamekanismit (välitysmekanismit, tarjonnan arvoketju, kysyntä (osallistuminen ja kulutus)) sekä kulttuurin taloudelliset ja sosiaaliset seurausvaikutukset.

Kanadan tilastovirasto on lähtenyt kulttuurin määrittelyssä liikkeelle teoreettisesti. Määritelmän lähtökohtana on kaksi tukipilaria: taiteellinen luovuus ja kulttuuriperinnön säilyttäminen. On huomionarvoista, että muu kuin taiteellinen luovuus – eli pääosa luovuudesta – jää määritelmän ulkopuolelle (eivätkä he myöskään määrittele taidetta). Mukaan otetaan ne tuotteet, tavarat tai palvelukset, jotka ovat syntyneet taiteellisesta luovuudesta tai muotoutuneet aikojen kuluessa osaksi kulttuurista perintöä. Määritelmä on aika tiukka ja tulee hyvin lähelle niin sanotun puhtaan taiteen määritelmää. Kanadalaisten perustelu tälle on se, että muuten määritelmästä tulisi liian laaja eikä olisi enää mitään kriteeriä, jolla ratkaista toimintojen mukaanotto tai poisjätto. Käytännössä hekin ovat joutuneet joustamaan määritelmän rajauksessa.

Kanadan kehikko käyttää kahta tapaa ryhmitellä kulttuurisia toimintoja: arvoketjua ja toimialojen luonteen mukaista yhdistelyä. Se lähtee liikkeelle kulttuuristen tuotteiden arvoketjun pilkkomisesta osiin, muuallakin käytössä olevaan viisiluokkaiseen ketjuun eri vaiheiden mukaan: (sisällön)luominen, tuotanto, valmistus, jakelu ja tukipalvelut. Kaikki kulttuuriseksi katsottavat toimialat on ryhmitelty näihin luokkiin ja kulttuuriseksi katsottavat toiminnot on otettu mukaan pääosin kokonaisina toimialoina. Toimialaluokitus on Pohjois-Amerikan oma NAICS, joka eroaa jossain määrin Euroopassa käytettävästä NACE:sta. Heidän toinen tapansa luokitella kulttuurisia toimialoja on 13 yhteenvetoryhmän luominen.

Pääosin Kanadan tilastokeskuksen mukaan ottamat toimialat ovat samoja kuin Suomessaakin, merkittävimmät erot löytyvät tuotannon ja kaupan piirissä. Audiovisuaalisten laitteiden (mm. televisio), soitinten sekä lelujen ja pelien valmistus ja kauppa eivät kuulu kulttuurin toimialoihin Kanadassa, eivät myöskään rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut.

Kulttuurin taloudellinen arvo Espanjassa⁸

Espanjan kulttuuriministeriö on julkaissut keväällä 2007 kirjan kulttuurin roolista kansantaloudessa vuosina 2000–2004 Espanjassa. Kirja koostuu kahdesta tutkimuksesta, joista ensimmäinen käsittelee metodologisia periaatteita, joilla kulttuuria lasketaan ja toinen varsinaisia laskelmia. Laskelmat on tehty toisaalta kulttuuristen toimialojen kotimaisen tuotannon arvolle ja toisaalta tekijänoikeuteen perustuvien toimialojen tuotannon arvolle. Kulttuurin tuontia tai kulttuurituotteiden kysyntää ei ole käsitelty.

Laskentametodisesti kiinnostava on kahden käsitteen menetelmä. Kaikki tuotteiden ja toimialojen luvut on laskettu sekä perushintaisina arvonlisäyksinä ja niiden osuuksina että kulttuurisiin tuotteisiin sisältyvien tukipalkkioiden ja hyödykeverojen jälkeisinä markkinahintaisina tietoina. Myös julkaisussa olevat taulut ja kuviot esittävät asiat molemmilla tavoilla. Näin saadaan selville kulttuurin tukien ja verojen aikaansaama vaikutus tuoteryhmittäin. Suomessa nämä tukipalkkiot ja hyödykeverot lasketaan keskitetysti, eikä niitä tuoteta näin tarkalla toimialatasolla.

⁸ Liite 3: Kulttuurin taloudellinen arvo Espanjassa (Alanen)

Kirjassa on tehty hyvin paljon erilaisia luokitteluja siitä, mitkä toimialat kuuluvat kulttuurisen aktiviteetin piiriin ja mitkä tekijänoikeusalojen piiriin, joskin osin ne menevät päällekkäin kuten muissakin maissa.

Espanjan tutkimuksessa kulttuurin toimialat ovat pääsääntöisesti samat kuin meilläkin, tosin muotoilu (arkkitehtuuri, muotoilu ja mainosala) on jätetty pois (perustelematta asiaa sen tarkemmin, mutta todeten, että seuraavalla kerralla nekin pitää ottaa mukaan), samoin rahapelien kaltaiset viihdepalvelut on jätetty pois, mutta toisaalta mukaan on otettu kulttuurihallintoa (säätelyn ja edistämisen tukitoimet) sekä koulutusta laajemmin (tämä on meillä selkeä puute). Toimialanäkökulman lisäksi asiaa tarkastellaan kulttuuristen toimintojen arvoketjuajattelun näkökulmasta ja näitä kahta ulottuvuutta on myös tutkittu ristiintaulukoimalla. Kirjassa ei varsinaisesti käydä keskustelua kulttuurin määrittelyn teoreettisesta puolesta vaan lähdetään liikkeelle hyvin pragmaattisesti.

Suomessa tehdyt satelliitit

Suomessa on aikaisemmin tehty satelliittitilinpitoa sekä kotitaloustuotannon että matkailun osalta, joista kummastakin on käytössä kansainvälisesti hyväksytty metodologinen malli ja ohjeet. Lisäksi Suomessa on jo aikaisemmin hahmoteltu ajatusta kulttuurisatelliitista.

Kotitaloustuotannon satelliitti:

Suurin osa kotitalouksien palkattomasta työstä jää bruttokansantuotteen ulkopuolelle. Kotitaloustuotannon satelliittitilinpito kuvaa kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamien tavaroiden ja palvelusten määrää ja rahallista arvoa. Kotitaloustuotannolla laajennettu kansantalouden tilinpito antaa talouden kehityksestä monipuolisemman kuvan kuin ydintilinpito. Suomen kotitaloustuotannon satelliittitili noudattaa EU:n tilastoviraston Eurostatin ja YK:n ohjeistuksen SNA93:n ohjeita satelliittitilin laadinnasta. Eurostatin ohjeiden mukaista menetelmää on kehitetty edelleen. Kansantalouden tilinpidon ulkopuolinen tuotanto on arvotettu kustannusten kautta eli input-menetelmää käyttäen. Vaihtoehtoinen menettely olisi ollut arvioida tuotanto käyttämällä kotitaloustuotannon arvostusperustana vastaavien markkinoilla tuotettujen tavaroiden ja palvelusten hintoja. Laajennetun tilinpidon aikasarjat mahdollistavat ilmiöiden muutosten seurannan. Kotitaloustuotannon satelliitti on laajennus ydintilinpidon käsitteeseen. Suomessa kotitaloustuotannon satelliitti tehdään omana kokonaisuutenaan kulloinkin erikseen päätettävän vuoden osalta. (Kotitaloustuotannon satelliittitilinpito Suomessa 2001; Johanna Varjonen – Kristiina Aalto; Tilastokeskus & Kuluttajatutkimuskeskus 2005.)

Matkailun satelliitti:

Matkailun satelliittitilinpito on tilastojärjestelmä, jossa matkailun taloudellista merkitystä ja taloudellisia vaikutuksia kuvataan monipuolisesti ja kattavasti. Se on kehitetty laajassa kansainvälisessä yhteistyössä, jonka tuloksena vuonna 2000 hyväksyttiin sekä YK:n manuaali että sen kanssa pääpiirteissään yhdenmukainen OECD:n manuaali. Suomessa vuonna 2004 toteutetussa hankkeessa luotiin menetelmät satelliittitilinpidon juoksevalle laskennalle sekä tuotettiin matkailutilinpidon lopulliset taulukot vuosilta 1995–2001 ja ennakkolliset taulukot vuodelta 2002. Pilottihankkeen jälkeen matkailusatelliittia tuotetaan Tilastokeskuksessa vuosittain osana kansantalouden tilinpidon juoksevaa tuotantoa. Mat-

kailun satelliitissa lasketaan muun muassa matkailun kysyntä (matkailuun liittyvä kulu- tus) ja matkailun tarjonta (matkailutoimialat, -tuotanto ja -tuotteet), ja lähtökohtana ovat kansantalouden tilinpidon luvut, joista laskelmaan otetaan mukaan erityisesti matkailuun kuuluva osuus. Kansantalouden tilinpidossa käytettävää palvelutoimialojen luokitusta on hienojakoistettu vastaamaan matkailuelinkeinon rajanvetoa, tosin matkailuelinkeinon eri- yttämisen tarkkuus on ollut riippuvainen käytettävissä olevien tietolähteiden tarkkuudesta. Matkailun satelliitissa tarkastellaan kansantalouden tilinpidon tuotantorajan sisäpuolelle kuuluvia tietoja toisenlaisesta näkökulmasta – ei vain toimialaa tai sektoria, vaan matkailu- kokonaisuutta, yli toimiala- ja sektoriluokituksen eli se on tarkennus ydintilipitoon. (Mat- kailun satelliittitilinpitohankkeen loppuraportti; KTM Rahoitetut tutkimukset 8/2004.)

Kulttuurisatelliitti:

Suomessa kulttuurisatelliitin kehittämistä on esittänyt muun muassa Ilkka Heiskanen⁹ raportissaan Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus (2000). Heis- kanen kannatti jo 1970-luvulla esitettyä ajatusta taiteiden ja kulttuurin tilastoinnin tiivistä kytkenästä kansantalouden tilinpidon järjestelmään, jotta näiden alojen taloudellista mer- kitystä ja työllisyysvaikutuksia voitaisiin arvioida yhtenäisesti ja vertailukelpoisesti. Hänen kiinnostuksensa kohdistuu erityisesti kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointiin. Satel- liittiehdotus koskee ensisijaisesti uudenlaista tapaa ottaa huomioon julkinen tuki ja verot (ne nähtäisiin osana kollektiivista julkista kysyntää tai erityisryhmille ostettuina erikoistuot- teina ja -palveluina) (mts. 35).

Itse asiassa satelliitti-idea esitettiin jo ensimmäisessä Tilastokeskuksessa tehdyssä kult- tuuritulastointisuunnitelmassa vuonna 1972. Kulttuuritulastoinnin kehikko lähti vahvasti ja tietoisesti suuntaan, joka käy yhteen kansantalouden tilinpidon kehikon kanssa. Tilastoin- nin lähtökohtana oli kulttuurihyödykkeen käsite, siis tuotteet ja palvelut. Niitä tarkasteltiin tuotannon, jakelun ja kulutuksen näkökulmista eli selkeä ketjuidea oli nähtävissä jo tässä vaiheessa. Tapio Kannisen 1973 tekemässä Kulttuuritulastoinnin yleishahmotelmassa sano- taan muun muassa, että ”[k]ulttuuritulastoihin kuuluvat kulttuurihyödykkeiden tuotanto- ja jakelutilastot kuuluvat läheisesti SNA:n kuvausalueisiin” (s. 17). Toteutuksessa todettiin kuitenkin todennäköisesti tulevan vastaan monenlaisia ongelmia. Kulttuurihyödykkeen käsitteestä sanotaan eksplisiittisesti, että ”se muodostaa yhteyden kulttuuritulastojen ja kan- santalouden tilinpidon käsite- ja luokittelukehikkojen välille” (s. 22).

Tässä nyt tehdyssä kulttuurisatelliittimallissa on lähdetty liikkeelle kansantalouden tilin- pidon tuotantorajan sisäpuolelle kuuluvista tiedoista. Laskelmissa jo mukana olevia tietoja on katsottu toisesta näkökulmasta (yli toimiala- ja sektoriluokitusten) eli kyseessä on tar- kennus ydintilipitoon. Ollakseen aito kulttuurisatelliitti (ts. kertoakseen kulttuurin merki- tyksestä laajemmin) tarkastelun pitäisi kattaa myös tuotantorajan ulkopuolelle jäävät asiat. Kattava kulttuurisatelliitti olisi siis sekä laajennus että tarkennus kansantalouden tilinpidon ydinjärjestelmään.

⁹ Ilkka Heiskanen osallistui Eurostatin piirissä kulttuurin rahoitusta kehittäneiden työryhmien työskentelyyn 1990-lu- vun lopulla.

4 Kansantalouden tilinpito kehikkona satelliittitilille; käsitteet ja määritelmät

Kansantalouden tilinpito on tilastojärjestelmä, joka perustuu kansainvälisesti sovittuun ohjeistoon (System of National Accounts, viimeisin versio vuodelta 1993 eli SNA93) ja sen EU:ssa hyväksytyyn tarkennukseen (European System of National Accounts, vuodelta 1995 eli ESA95; suomeksi Euroopan tilinpitojärjestelmä eli EKT95)¹⁰. Järjestelmässä määritellään niin kutsuttu tuotantoraja eli sekä toiminnot, jotka kuuluvat mukaan laskelmaan että asiat, jotka jäävät laskennan ja siten järjestelmän tuottamien tunnuslukujen ulkopuolelle; merkittävämmät tuotantorajan ulkopuolelle jäävät asiat ovat kotitaloustuotanto, ilman työpanosta tapahtuva luonnonvarojen kasvu sekä palveluita tuottava vapaaehtoistyö, joka on todennäköisesti varsin merkittävää erityisesti kulttuurin ja urheilun alalla. Järjestelmässä käytetyt käsitteet ovat talous- ja politiikkajärjestelmistä riippumattomia ja ne voidaan tuottaa erilaisista lähdeaineistoista käsin.

Järjestelmässä yksiköt luokitellaan kahdella eri tavalla: toisaalta tuotannon mukaan toimialoille, toisaalta hallinnollisten ja päätöksentekoon liittyvien ominaisuuksien mukaan sektoreille. Jako sektoreille¹¹ on yksikäsitteinen ja poissulkeva sikäli, että jokainen yksikkö kuuluu yhdelle ja vain yhdelle sektorille. Sektoriluokituksessa päätöksentekoyksiköt (eli oikeuksia ja velvollisuuksia omaavat yksiköt) luokitellaan toiminnaltaan, rahoitustavaltaan, omistajatyypiltään ja oikeudelliselta muodoltaan samantyyppisiin luokkiin (viisi kotimaista sektoria ovat yritykset, rahoitus- ja vakuutuslaitokset, julkisyhteisöt, kotitaloudet sekä kotitalouksia palvelevat, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt; lisäksi laskelmissa on mukana ulkomaat-sektori). Vastaavasti toimialaluokituksessa kukin pienin tuotantotoimintaan osallistuva yksikkö eli toimipaikka kuuluu vain yhdelle toimialalle, sen sijaan suurempien yksiköiden (eli yritysten) eri osat (toimipaikat) voivat kuulua eri toimialoille. Kuitenkin yritystasolla koko yritys

¹⁰ Parhaillaan on menossa päivitystyö, jonka aikatauluksi on asetettu uudistetun SNA:n ensimmäisen osan hyväksyminen YK:n tilastokomitean kokouksessa maaliskuussa 2008 ja toisen osan vuonna 2009. Sen jälkeen päivitetään myös ESA, tavoitteena on asetuksen hyväksyminen vuonna 2011 ja käyttöönotto vuodesta 2014 alkaen.

¹¹ Liitteestä 1 on löydettävissä kuvat, joista näkyvät sektorin ja nk. tuottajatyypin määräytyminen.

sijoitetaan myös yhdelle ja vain yhdelle toimialalle (arvonlisäykseltään merkittävimmän toimialan mukaan, jos yrityksellä on toimintoja useammalla eri toimialalla). Suomessa käytössä oleva toimialaluokitus (TOL2002) perustuu kansainväliseen NACE 2002 -luokitukseen¹². Näiden molempien jakojen perusajatuksena on samantyyppisten yksiköiden niputtaminen suuremmaksi joukoksi, johon voidaan sitten soveltaa tiettyjä yhteisiä laskentasääntöjä. Järjestelmä on selkeä ja yksinkertainen, mutta vastaavasti myös aika jäykkä eli tuloksia voidaan tarkastella vain käytössä olevien sektori- ja toimialaluokitusten pohjalta.

Toimialaluokituksen pohjana on yksiköiden tuotanto-ominaisuuksien ja lopputuotteiden samankaltaisuus, jolloin kaikkia samaan toimialaan kuuluvia yksiköitä voidaan käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Kansantalouden tilinpidossa laskenta perustuu usein siihen, että erittäin tarkkaa tietoa on olemassa vain suuremmista yksiköistä, mutta muutama keskeinen tieto on olemassa kaikista palkkoja maksavista tai liikevaihtoa omaavista yksiköistä. Kun toimialaluokituksen idean mukaisesti samalla toimialalla toimivat yksiköt ovat tuotanto-ominaisuuksiltaan ja lopputuotteiltaan samankaltaisia, muutaman yksikön tarkempien tietojen pohjalta voidaan laskea suhdelukuja, joita sitten sovelletaan koko toimialan kattaviin tietoihin ja näin saadaan laskettua koko toimialaa koskevat luvut. Osa yksiköistä on niin kutsuttuja markkinattomia tuottajia, jolloin tuotannon arvo lasketaan kustannusten summana. Tällaisia markkinattomia tuottajia ovat muun muassa kotitalouksia palvelevat, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, joiden osalta laskenta pohjautuu tällä hetkellä osittain varsin vähäiseen tietoaaineistoon (tosin arvonlisäys lasketaan palkansaajakorvausten summana, josta on olemassa varsin kattava tieto¹³).

Koska kansantalouden tilinpidon perusideologia sisältää vain jaot eri sektoreihin (jolloin mielenkiinnon kohteena ovat tulot ja kulutus) ja toimialoihin (jolloin mielenkiinnon kohteena on tuotanto), perusjärjestelmän rinnalle on kehitetty niin kutsuttuja satelliittitietejä, joiden tavoitteena on tarkastella asiaa jostain muusta näkökulmasta, kuten esimerkiksi kulttuuria omana kokonaisuutenaan. Kulttuurin osalta haasteita ovat sekä toimialat, joilla vain osa tuotannosta kuuluu kulttuuriin, mutta joista ei ole olemassa aineistoa tuotannon jakamiseen kulttuuriseen ja ei-kulttuuriseen, että toimialat, joilla kulttuurin osuutta on mahdotonta erottaa muusta tuotannosta. Jotta satelliitti kuvaisi vain kulttuurin taloudellista arvoa, toimialoista pitäisi ottaa mukaan vain se osuus, joka todella kuuluu kulttuurin määrittelmään, mutta käytännössä aineisto ei anna tähän mahdollisuuksia. Yksi mahdollisuus olisi ottaa mukaan jokin prosenttiosuus näiltä toimialoilta, mutta pitäisi olla olemassa peruste, jolla osuus määräytyisi ja jota voitaisiin myös seurata ja tarpeen mukaan muuttaa¹⁴. Muutamilta toimialoilta tällainen tieto on olemassa (esimerkiksi kirjojen myynnin osuus koko kirjakauppojen liikevaihdosta tai viihde-elektroniikan osuus kodinkone- ja viihde-elektroniikan vähittäiskaupasta), mutta suinkaan kaikilta toimialoilta tällaista tietoa ei (ainakaan vielä) ole saatavilla.

¹² Myös NACE:sta on tehty päivitetty versio ja sen perusteella myös Suomen toimialaluokitus muutetaan, uusi toimialaluokitus tulee voimaan vuonna 2008 (TOL2008).

¹³ Palkkatieto tulee verottajan kautta, jolloin ne yksiköt, jotka eivät ilmoita maksettuja palkkoja verottajalle (nk. harmaat palkat) tai eivät maksa palkkoja tai joilla ei ole liikevaihtoa verotettavaksi asti, eivät tule mukaan. Näistä niin kutsutun harmaista palkoista (eli todellisuudessa maksetuista, mutta ilmoittamattomista palkoista) tehdään kansantalouden tilinpidossa erillisiä arvioita.

¹⁴ Jos arvioidaan, että tietyistä toimialoista mukaan kuuluu 50% ja pidetään %-osuus jatkossa ennallaan, luku ei kuvaa kulttuurin osuuden muuttumista, vaan koko toimialan muutosta, ihan vastaavasti kuin luku, joka sisältää koko toimialan.

On syytä huomata, että vaikka toimialaluokituksessa monien toimialojen osalta toimialan käsite on varsin yksikäsitteinen, niin esimerkiksi toimialajärjestöistä puhuttaessa termi ”toimiala” voidaan käsittää hieman toisin; toimialajärjestöjen kattamat kokonaisuudet eivät ole yhdenpitäviä luokituksen toimialojen kanssa. Vastaavasti myös ”sektori” -termiä käytetään muutenkin kuin tilastollisten luokitusten tarkoittamassa merkityksessä, esimerkiksi puhuttaessa kulttuurisektorista. Käytännössä tämä aiheuttaa hankaluuksia olemassa olevien tilastojen vertailtavuuden ja hyödyntämisen osalta: kun toimiala-käsite ei kata samaa joukkoa eri tilanteissa, eri lähteistä saatavia tietoja ei voida yhdistää eikä niitä myöskään voida suoraan verrata. Kulttuurialan osalta toimialan käsite on ongelmallinen myös varsinaisessa toimialaluokituksessa, jonka määritelmät ja hakemisto eivät joka kohdassa ole riittävän kattavia ja tarkkoja moniulotteisen kentän kuvaamiseen ja luokitteluun.

Kansantalouden tilinpidon järjestelmässä keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa tuotos, välituotekäyttö ja arvonnäisyys, sekä jako markkinatuottajiin ja markkinattomiin tuottajiin. Tuottajatyypin (markkina/markkinaton) määrittää sen, miten tuotos ja arvonnäisyys lasketaan.

Tuotos koostuu tilinpitajakson aikana tuotetuista tuotteista. Se sisältää sekä henkilökohtaiset että kollektiiviset tavarat ja palvelut, joita niiden tuottaja tarjoaa muille yksiköille. Tuottajana toimii aina paikallinen toimialayksikkö eli toimipaikka. Tuotos koostuu **markkinatuotoksesta, tuotoksesta omaan loppukäyttöön ja muusta markkinattomasta tuotoksesta**. Markkinatuotos myydään tai on tarkoitettu myytäväksi markkinoilla tuotantokustannukset kattavaan hintaan, ja sen tuottajia kutsutaan markkinatuottajiksi. Muuta markkinatonta tuotosta on tuotanto, joka toimitetaan muille yksiköille ilmaiseksi tai taloudellisesti merkityksettömään hintaan ja sen tuottajia kutsutaan markkinattomiksi tuottajiksi. Markkinatuottajien osalta laskelma tehdään ”ylhäältä alaspäin” eli laskelmassa lähdetään liikkeelle heidän myyntituloistaan. Markkinattomilla tuottajilla ei ole tuloja (tai niitä on niin vähän, että ne eivät kata kuluja), jolloin laskelma tehdään ”alhaalta ylöspäin” eli tuotos lasketaan kustannusten summana: palkansaajakorvauksiin lisätään kiinteän pääoman kuluminen ja välituotekäyttö.

Välituotekäyttöksi kutsutaan niitä tavaroita ja palveluita, joita toimialayksikkö käyttää tuotoksensa aikaansaamiseksi. Tavarat ja palvelut voidaan joko muuntaa tai muutoin käyttää hyväksi tuotantoprosessissa. Sekä SNA93 että ESA95 tarkentavat määritelmää luettelomalla rajatapauksia, jotka lasketaan mukaan välituotekäyttöön ja vastaavasti luetellaan myös rajatapauksia, joita ei lasketa välituotekäyttöön.

Arvonnäisyksellä tarkoitetaan tuotantoon osallistuvan yksikön synnyttämää arvoa. Markkinatuotannossa arvonnäisyys lasketaan vähentämällä yksikön tuotoksesta välituotekäyttö. Markkinattomassa tuotannossa arvonnäisykseen päästään laskemalla yhteen palkansaajakorvaukset ja kiinteän pääoman kuluminen. Kaikkien tuottajien yhteenlaskettu bruttoarvonnäisyys muodostaa koko kansantalouden perushintaisen bruttoarvonnäisyyden. Kun tähän perushintaiseen bruttoarvonnäisykseen lisätään koko kansantalouden tasolla lasketut tuoteverot ja siitä vähennetään koko kansantalouden tasolla lasketut tuotetukipalkkiot, saadaan tulokseksi BKT markkinahintaan, eli kansainvälisesti käytössä oleva BKT-luku. Näissä laskelmissa käytetään toimialoittaisia bruttoarvonnäisyyksiä ja niiden osuutta koko talouden yhteenlasketusta bruttoarvonnäisyksestä, koska markkinahintaista BKT-tietoa ei ole olemassa näin tarkalla toimialatasolla; Suomessa muunnos bruttohintaista arvonnäisyksestä markkinahintaisten bruttokansantuotteeseen lasketaan koko talouden tasolla¹⁵.

¹⁵ Nk. tarjonta- ja käyttötauluissa muunnos lasketaan myös tuotteittain.

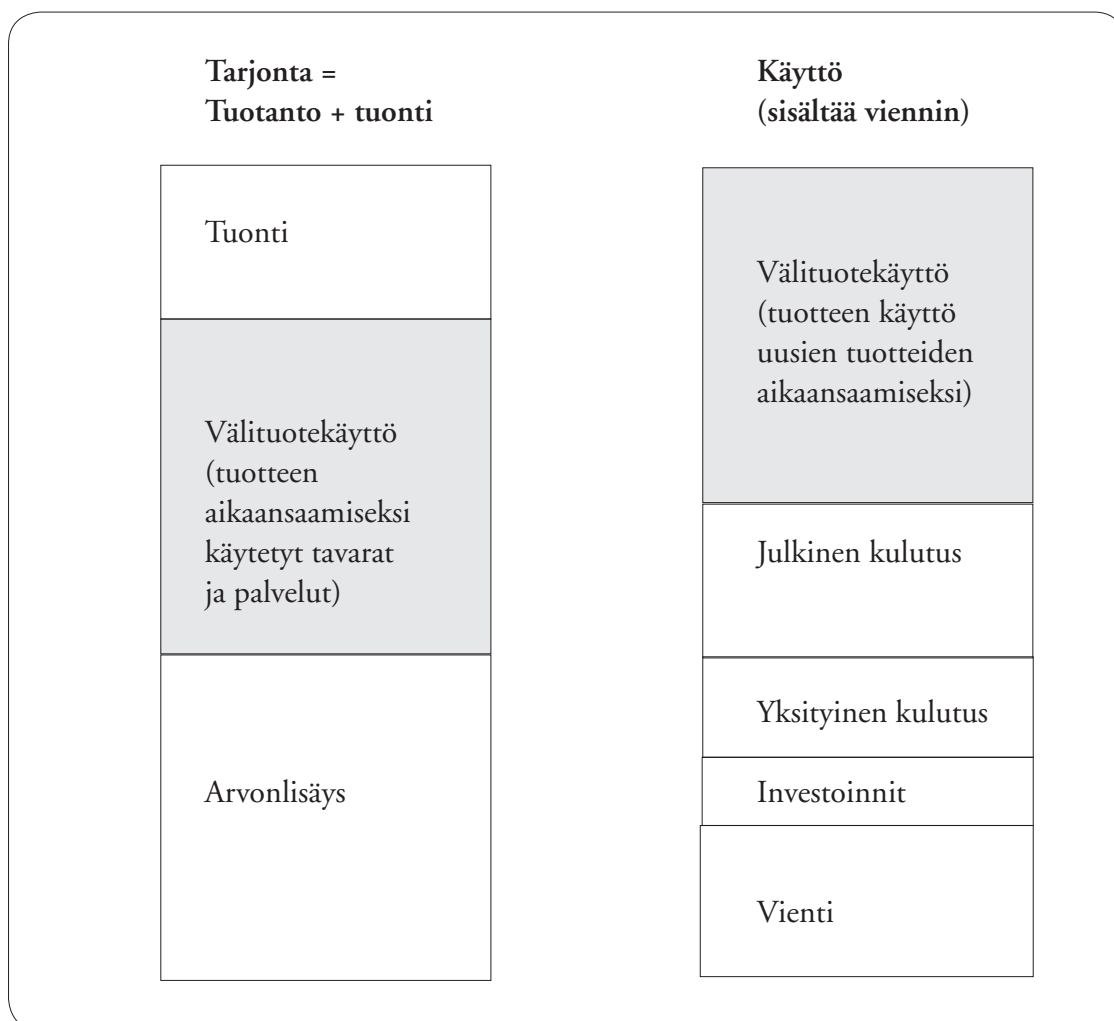
Siis yksinkertaistetussa muodossa
markkinatuottajilla:

- tuotos
- välituotekäyttö
- = bruttoarvonlisäys
- kiinteän pääoman kuluminen
- = nettoarvonlisäys = palkansaajakorvaukset + toimintaylijäämä

markkinattomilla tuottajilla

- palkansaajakorvaukset (määritelmällisesti ei toimintaylijäämää) = nettoarvonlisäys
- + kiinteän pääoman kuluminen
- = bruttoarvonlisäys
- + välituotekäyttö
- = tuotos

Tilastojärjestelmä perustuu tarjonnan ja kysynnän yhtäsuuruuteen – kotimaassa tuotetut sekä tuodut tavarat ja palvelut joko käytetään kotimaassa tai viedään ulkomaille. Sekä tuotteet että palvelut voidaan joko käyttää välituotekäyttönä uusien tuotteiden ja palveluiden tuottamisessa, kulutuksena joko yksityisesti tai julkisesti tai sitten kiinteän pääoman bruttomuodostuksena eli investointeina.

Kuva 1: Kaavio kysynnän ja tarjonnan eristä

Kulutusmenot ovat lopputuotekäyttöä, eli hankitut tavarat ja palvelut kulutetaan, eikä niitä käytetä uusien tavaroiden tai palveluiden tuottamiseen. Julkisiin kulutusmenoihin kirjataan julkisyhteisöjen (valtion, kuntien, kuntayhtymien ja sosiaaliturvarahastojen) nettomenot tavaroiden ja palveluiden tuottamisesta. Määritelmän mukaan julkisyhteisöjen tuottamat tavarat ja palvelut pois lukien tuotteiden myynnistä saadut tulot ovat lopputuotekäyttöä: julkisyhteisöjen “muu markkinaton tuotos” sisältyy kokonaisuudessaan julkisiin kulutusmenoihin ja tuotos omaan loppukäyttöön investointeihin (esimerkiksi omaan käyttöön tuotetut atk-ohjelmistot). Julkisyhteisöjen muu markkinaton tuotos lasketaan vähentämällä julkisen toiminnan tuotoksesta (=tuotantokustannuksista, jotka muodostuvat palkansaajien työtuloista + kiinteän pääoman kulumisesta + välituotteiden ostoista) tavaroiden ja palveluiden myyntitulot ja tuotos omaan loppukäyttöön. Julkisyhteisöistä puhuttaessa on tärkeä muistaa, että kansantalouden tilinpidossa julkisenemmistöiset yritykset sekä yleisää palvelevat liikelaitokset luetaan yrityssektoriin, eli ne eivät kuulu julkisyhteisöt-sektoriin. Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot lasketaan samalla tavalla kuin julkiset kulutusmenot (eli muu markkinaton tuotos kuuluu kulutusmenoihin), mutta ne kuuluvat niihin kutsuttuihin yksityisiin kulutusmenoihin.

Vain julkisyhteisöillä, kotitalouksilla ja voittoa tavoittelemattomilla yhteisöillä on kulutusmenoja, sen sijaan yritysten ja rahoituslaitosten ostamat tavarat ja palvelut käytetään joko välituotteina tai ne luetaan henkilöstölle annettaviksi luontoismuotoisiksi palkansaajakorvauksiksi.

Kulutuksesta puhuttaessa käytetään kahta eri käsitettä: toisaalta puhutaan kulutusmenoista, joilla tarkoitetaan sektorin menoja kulutustavaroiden ja palvelujen hankintaan; toisaalta puhutaan todellisesta kulutuksesta, jolla tarkoitetaan kulutustavaroiden ja palveluiden hankintaa, riippumatta siitä, kuka tavarat ja palvelut rahoittaa. Käsitteet ovat yhtenevät sikäli, että koko talouden tasolla kulutusmenot yhteensä = todellinen kulutus yhteensä, mutta sektoritasolla ne ovat erisuuret.

Kulutusmenot jaetaan yksityisiin ja julkisiin kulutusmenoihin, joista yksityiset kulutusmenot muodostuvat kotitalouksien kulutusmenoista ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenoista. Julkiseksi kulutusmenoiksi luetaan julkisyhteisöjen kulutusmenot. Julkisyhteisöjen kulutusmenot jaetaan toisaalta yksilöllisiin julkisiin kulutusmenoihin (koulutuksen, terveydenhuoltopalveluiden, sosiaalipalveluiden sekä virkistys-, urheilu- ja kulttuuritoiminnan toimialatilien muu markkinaton tuotos sekä luontoismuotoiset sosiaalietuudet) ja toisaalta kollektiivisiin julkisiin kulutusmenoihin (mm. maa- ja vesirakentaminen, tienpito, julkinen hallinto sekä ympäristöhuolto). Laskemalla yhteen yksityiset kulutusmenot ja yksilölliset julkiset kulutusmenot päästään kotitalouksien todellisen kulutuksen käsitteeseen. Julkisyhteisöjen todellinen kulutus on yhtäsuuri kuin kollektiiviset julkiset kulutusmenot. Satelliitissa käytetään kulutusmenot-käsitettä, koska summatasoon ”Koulutus ja kulttuurihallinto” kuuluu sekä yksilölliseen kulutukseen kuuluva toimiala että kollektiiviseen kulutukseen kuuluvia toimialoja, jolloin tämä erä ei suoraan kuulu kotitalouksien eikä julkisyhteisöjen todelliseen kulutukseen, vaan osittain niihin molempiin.

Yksityiset kulutusmenot = kotitalouksien kulutusmenot + voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot	Julkiset kulutusmenot = julkisyhteisöjen kulutusmenot (jaetaan yksilöllisiin ja kollektiivisiin kulutusmenoihin)
Kulttuuriin liittyvät yksityiset kulutusmenot (osa yksityisten kulutusmenojen kokonaismäärää)	Kulttuuriin liittyvät julkiset kulutusmenot (osa julkisten kulutusmenojen kokonaismäärää)

Kotitalouksien todellinen kulutus = yksityiset kulutusmenot +	yksilölliset julkiset kulutusmenot	Julkisyhteisöjen todellinen kulutus = kollektiiviset julkiset kulutusmenot
Kulttuurin todellinen kulutus: osuus yksityisistä + yksilöllisistä ja kollektiivisista julkisista kulutusmenoista		

Kuva 2: Kaavio kulutusmenojen luokittelusta

Tavaroiden ja palveluiden vienti koostuu tavaroita ja palveluja koskevista myynneistä, vaihtokaupoista, lahjoista tai avustuksista kotimaasta ulkomaille.

Tavaroiden ja palveluiden tuonti koostuu tavaroita ja palveluja koskevista ostoista, vaihtokaupoista, lahjoista tai avustuksista ulkomailta kotimaahan.

Työlliset ja työtunnit

Toimialoittaisiin lukuihin sisältyvät kaikki kyseisen toimialan työntekijät, olipa heidän toimenkuvansa sitten kulttuuria tai ei. Työllisyystietojen tai ammattiluokituksen kautta laskettuun lukuun sisältyy kaikkien toimialojen – myös muiden kuin tässä laskelmassa huomioidujen toimialojen – kulttuuriväki, mutta ei muita, niiltäkään toimialoilta, jotka tähän on valittu. Tästä johtuu, että näillä kahdella tavalla lasketut työllisyystiedot ovat erilaiset, ja ne myös kuvaavat eri asioita. Tässä laskelmassa ei ole tarkasteltu kulttuurin työllisyyttä ammattiluokituksen näkökulmasta, mutta Sari Karttunen on tutkinut asiaa julkaisussa ”Kulttuuri-työvoima Suomessa 1970–1999” (Tilastokeskus, Kulttuuri ja viestintä 2001:2).

5 Metodologinen malli

Kansantalouden tilinpidon järjestelmässä tarjonnan puolelle kuuluvat kotimainen tuotanto ja tuonti ja kysynnän puolelle välituotekäyttö, yksityinen ja julkinen kulutus, investoinnit ja vienti. Teorian mukaan nämä kaksi erää – tarjonta ja kysyntä – ovat yhtä suuret. Mikäli tarkastellaan vain bruttoarvonlisäystä (joka tuoteverojen lisäämisen ja tuotetukipalkkioiden vähentämisen jälkeen vastaa markkinahintaista bruttokansantuotetta), se on määritelmän mukaan yhtä suuri kuin yksityinen ja julkinen kulutus, investoinnit ja nettovienti (eli vienti –tuonti) yhteensä. Koko talouden tasolla tarkasteltuna välituotekäyttöön menevä osa tuotannosta on myös käytetty välituotekäyttönä, jolloin alkuperäisestä tarjonnan ja kysynnän yhtäsuuruudesta päästään bruttoarvonlisäyksen kaavaan poistamalla kummaltakin puolelta välituotekäyttö. Yksittäisen toimialan tasolla yhtäsuuruus ei päde, sillä enimmäkseen toimialat käyttävät omana välituotekäyttönään jotain muuta kuin oman toimialansa tuotosta, jota taas muut toimialat voivat käyttää välituotekäyttönään.

Tarjonta

1. Tuotos eli kokonaistuotannon arvo: Yritysten ja julkisen sektorin liikelaitosten kohdalla lähdetään liikkeelle liikevaihto-tiedosta, joka muokataan vastaamaan kansantalouden tilinpidon tuotos-käsitettä. Markkinattomien tuottajien (eli niiden, joiden tuotteista ei peritä hintaa tai tuotteista saatu hinta ei kata kuluja) osalta tuotos lasketaan kulujen (eli palkansaajakorvausten, kiinteän pääoman kulumisen ja välituotekäytön summana). Tässä raportissa esitetyistä laskelmista puuttuvat kiinteän pääoman kulumiset, koska niitä ei ole saatavana näin tarkalla toimialatasolla.

2. Tuonti: Palvelujen tuontia koskevat tiedot ovat palvelujen ulkomaankauppa-tilastosta, tavaroiden tuonti tullin tiedoista.

3. Arvonlisäys eli tuotannon arvo: Yritysten ja julkisen sektorin liikelaitosten kohdalla lasketaan tuotoksen ja välituotekäytön erotuksena, markkinattomien tuottajien osalta lasketaan palkansaajakorvausten ja kiinteän pääoman kulumisen summana¹⁶. Koko kansantalou-

¹⁶ Tässä laskelmassa markkinattomien tuottajien arvonlisäys on sama kuin palkansaajakorvaukset, sillä tieto kiinteän pääoman kulumisesta puuttuu.

den tasolla toimialoittaisten arvonlisäysten summa vastaa perushintaisen bruttokansantuotteen käsitettä, jolloin arvonlisäyksen avulla voidaan laskea osuus bruttokansantuotteesta.

Kysyntä

1. Yksityinen kulutus: Kotitalouksien yksityisestä kulutuksesta on olemassa hyvä ja kattava aikasarja (lähteenä kulutustutkimus ja täydentäviä lähteitä, aikasarja on laskettu kansantalouden tilinpidon käsitteiden ja määritelmien mukaan). Sarjassa on tuotekohtaisia tietoja, jotka voidaan ottaa mukaan laskelmaan sellaisenaan. Tarkempi kuvaus yksityisen kulutuksen laskennasta löytyy luvusta 7. Yksityiseen kulutukseen kuuluu lisäksi voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus, joka määritelmällisesti on sama kuin niiden muu markkinaton tuotos: näitä lukuja ei lasketa näin tarkalla toimialatasolla, mutta ne voidaan tuottaa laskennallisesti (toimialoittaisen palkkasumman suhteessa) laskentatason (käytännössä toimialaluokituksen 2- tai 3-numerotaso) tiedoista. Kulttuuritilastoissa olevat yksityisen kulutuksen tiedot lasketaan kulutustutkimuksen tietojen perusteella ja julkaistaan per kotitalousmuodossa. Vastaavasti myös kansantalouden tilinpidossa olevien tietojen lähtökohtana on kulutustutkimus, mutta tiedot lasketaan myös niiltä vuosilta, jolloin kulutustutkimusta ei tehdä. Kansantalouden tilinpidon luvut julkaistaan kotitaloudet yhteensä -tasolla¹⁷.

2. Julkinen kulutus: Julkisella puolella puhutaan markkinattomasta tuotannosta, jolloin tuotoksen arvo saadaan laskemalla kustannukset (palkansaajakorvaukset, kiinteän pääoman kuluminen ja välituotekäyttö) yhteen. Tuotoksen arvosta vähennetään markkinatuotos (eli tuotteiden/palveluiden myynti tuotantokustannukset kattavaan hintaan), tuotos omaan loppukäyttöön sekä markkinattomien tuotteiden myynnit, jolloin lopputuloksena saadaan erä P13R eli muu markkinaton tuotos, joka ydinjärjestelmän ideologian mukaan katsotaan kulutusmenoksi. Lisäksi julkisiin kulutusmenoihin lasketaan luontaismuotoiset sosiaalietuudet, jotka ovat asiakaspalveluiden ostoja julkisen sektorin ulkopuolelta kansalaisten käyttöön (ne eivät ole julkishallinnon omaa tuotantoa, mutta ovat julkishallinnon kulutusmenoja muun markkinattoman tuotoksen lisäksi)¹⁸.

3. Vienti: Palveluiden vientiä koskevat tiedot ovat palvelujen ulkomaankauppa -tilastosta, tavaroiden vienti tullin tiedoista.

4. Välituotekäyttö: Määritelmällisesti yritysten kulttuurihankinnat menevät joko välituotekäyttöön tai luontoismuotoisiin palkansaajakorvauksiin – olipa kyse sitten vaikka teatterilipuista tai oman esityksen osaksi ostetusta valaistuspalvelusta – eikä niiden selvittäminen ei ole mahdollista (omissa tilinpäätöksissään yritykset eivät erittele kulttuuriin käytettyjä varoja muista kuluista), joten laskelma ei tule ”menemään umpeen” niin, että kysyntä ja tarjonta olisivat yhtä suuret.

5. Kiinteän pääoman bruttomuodostus eli investoinnit: Investoinnit puuttuvat tästä laskelmasta – ja koska kiinteän pääoman kuluminen tuotetaan pääomakantamalla investointien perusteella, myös kulumistiedot puuttuvat laskelmasta – koska tietoja ei ole tarjolla näin

¹⁷ Yksityisen kulutuksen tiedoista (ainakin sekä kansantalouden tilinpidon luvuista että kulttuuritilastojen listauksesta) puuttuvat esimerkiksi sisustusarkkitehtipalvelut (jotka kuitenkin tässä lasketaan kulttuuriin mukaan, myös koulutuksen osalta). Tässä yksi pieni esimerkki epäjohdonmukaisuuksista, jotka osaltaan vaikuttavat siihen, että tarjonta ja käyttö eivät kohtaa.

¹⁸ Kuntapuolella eli paikallishallinnossa kulttuurisatelliittiin laskettavien toimialojen kulutusmenot ovat yksilöllisiä kulutusmenoja eli paikallishallinnon vastikkeetta (tai kaikkia kustannuksia kattamattomalla hinnalla) kansalaisille tarjoamia palveluita.

tarkalla toimialajaolla. Olisi mahdollista tuottaa laskennalliset luvut vaikkapa tuotoksen tai arvonlisäyksen (tai markkinattomien tuottajien osalta palkkasumman) perusteella, mutta koska mitään selvää yhteyttä investointien ja esimerkiksi tuotoksen välillä ei voida osoittaa, katsottiin, että puhtaasti laskennalliset tiedot eivät toisi mitään uutta informaatiota, vaan pikemminkin sotkisivat kokonaiskuvaa.

Työvoima

Yksi tieto työvoimasta on saatavissa yritysrekisteristä (tämä on laskennan lähtökohtana mm. osalla kansantalouden tilinpidon toimialatutkijoista), lisäksi toimialatason tietoa on saatavilla myös julkiselta puolelta (valtion osalta henkilöstötiedot ovat saatavilla toimintayksiköittäin). Työvoimatutkimuksen tiedot eivät suoraan ole käyttökelpoisia 5-numerotasolla, sillä varsinkin pienillä toimialoilla otokseen osuvien määrä vaihtelee liian paljon luotettavan kuvan saamiseksi. Työssäkäyntitilastojen antaman kuvan vertaaminen esimerkiksi yritysrekisteristä saataviin tietoihin olisi erittäin mielenkiintoista, mutta siihen eivät tässä vaiheessa resurssit riittäneet, eikä myöskään ollut mahdollisuutta tutkia tarkemmin ammattiluokitukseen perustuvaa kuvaa työllisyydestä. Eri lähteistä saatavat työllisyystiedot kuvaavat osittain eri asioita ja siten myös antavat työllisyystilanteesta erilaisen kuvan.

6 Toimialojen valinta ja tehdyt rajaukset

Kulttuurisatelliitin toimialojen valinnassa lähdettiin liikkeelle Kulttuurin arvo? -raportissa kulttuuriin laskettaviksi ehdotetuista toimialoista. Kulttuurin arvo? -raportin toimialavalinta on suurimmaksi osaksi hyvin samankaltainen Tilastokeskuksen julkaisemien kulttuuritilastojen toimialoittaisissa taulukoissa käytettyjen valintojen kanssa. Kulttuuritilastoista on jätetty käsityöalat pois, ja näin tehtiin myös kulttuurisatelliitin pilotissa, vaikka Kulttuurin arvo? -raportin johtopäätöksissä niiden mukaan ottamista ehdotettiin.

Käytettävissä olevat aineistot asettavat omat rajoituksensa, joihin lopulliset rajaukset perustuvat. Kun lähtökohtana on Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri, jossa yksiköt on luokiteltu toisaalta toimialan ja toisaalta sektorin mukaan, näitä kahta luokitusta tarkempia jakoja ei ollut käytettävissä. Toimialojen valinnassa myös havaittiin ”lumipalloeefekti” eli tilanne, jossa yhden asian mukaan ottaminen olisi helposti johtanut siihen, että mukaan olisi pitänyt ottaa muita vastaavia toimialoja, joka ennen pitkää olisi johtanut liian laajaan kokonaisuuteen. Käytännön laskelmien aikaansaamiseksi johonkin oli vedettävä raja. Tarkastelun perusteena pitäisi tietysti olla toiminta itsessään, ei toimialan koko, mutta käytännössä oli keskityttävä ensin suurimpiin toimialoihin, joilla myös virheiden ja väärin valintojen vaikutus on suurempi.

Sekä Tilastokeskuksen kulttuuritilastoissa että Kulttuurin arvo? -raportissa¹⁹ on tarkastelun ulkopuolelle tietoisesti jätetty muutamia toimialoja, joiden yksiköistä suurin osa kuuluu joko julkiseen sektoriin tai kotitalouksia palvelemaan, voittoa tavoittelemattomaan sektoriin. Tällaisia toimialoja ovat muun muassa 73200 (Yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ja kehittäminen), 75121 (Opetuksen ja kulttuuriasiain hallinto), 80220 (Ammatillinen koulutus), 80300 (Korkeakoulut), 80421 (Kansanopistot, kansalaisopistot, musiikkioppilaitokset yms.), 91331 (Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt) sekä 91339 (Muualla mainitsemattomat muut järjestöt, johon sisältyvät mm. runous-, kirjallisuus-, valokuvaus-, musiikki- ja taidekerhot). Nämä toimialat otettiin mukaan toimialalistaukseen alkuvaiheessa, mutta lopullisiin lukuihin niistä pääsivät vain 75121 (Opetuksen ja

¹⁹ Työryhmä oli pohtinut muun muassa hallinnon ja koulutuksen mukaan ottamista, mutta päätti jättää ne pois.

kulttuuriasiain hallinto, joka otettiin mukaan osittain ja lisäksi mukaan otettiin hieman tietoja myös toimialalta 75110 Julkinen yleishallinto) ja 80300 (Korkeakoulut, joista mukaan otettiin taideyliopistot). Kaikilta muiltakin edellä mainituilta toimialoilta mukaan kuuluisi toimintayksiköitä, mutta tämän projektin aikana ei pystytty selvittämään menetelmää, jolla nämä olisi voitu poimia mukaan²⁰.

Kulttuurisatelliitissa kulttuuriin laskettiin kuuluvaksi siis kulttuuritilastoissakin kulttuurin, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan toimialoiksi lasketut toimialat - tosin muutama näistä vain osittain - sekä kaksi toimialaa koulutuksen ja kulttuurihallinnon alalta.

Ohessa tämän projektin yhteydessä käsitellyt toimialat (taulukoissa esitetystä järjestyksessä) sekä keskusteluissa esiinnousseet kommentit ja tehdyt päätökset toimialoittain:

Toimiala	Kommentit	Päätös
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta		
92311 Taiteilijatoiminta	Paljon pieniä, oletettavasti sivutoimisia yrityksiä (yrityksiä enemmän kuin henkilöstöä); työsopimuksella taiteellista työtä tekevät eivät kuulu tälle toimialalle eli puuttuvat näistä luvuista.	Mukaan kokonaan.
92312 Näyttämö- ja konserttitoiminta	Toimialalla myös kuoroja, orkestereita ja yhtyeitä, tosin ei kattavasti: osa näistä toimialalla 91339 (Muualla mainitsemattomat muut järjestöt).	Mukaan kokonaan.
Kirjastot, arkistot ja museot yms.		
92510 Kirjastot ja arkistot	Yritys- ja toimipaikkarekisterissä suurimmat yksiköt arkistoja; kunnalliset kirjastot tulevat mukaan julkisen puolen laskelmista.	Mukaan kokonaan.
92520 Museot, näyttelyt sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojelu	Museotilastoon verrattuna yritys- ja toimipaikkarekisteristä puuttunee yksiköitä; vaatii jatkotarkastelua.	Mukaan kokonaan.
92530 Kasvitieteelliset puutarhat, eläintarhat ja luonnonpuistot	Yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevat yksiköt eläinaiheisia, julkisella puolella ei ole yksiköitä tällä toimialalla. Kasvitieteelliset puutarhat ovat Suomessa osa yliopistoja, joten eivät tule mukaan tälle toimialalle.	Mukaan kokonaan.

²⁰ Esimerkiksi toimialalla 91339 on yli 10 000 yksikköä, joiden läpikäymiseen ei riittänyt resursseja.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Taide- ja antiikkiliikkeet		
52484 Taideliikkeet	Luokkaan 52630 kuuluvat taidehuutokaupat puuttuvat.	Mukaan kokonaan, mutta taidehuutokaupat jäävät pois (kts. 52630 Muu vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä).
52501 Antiikkiliikkeet	Kuuluuko mukaan kokonaan, osittain vai ei ollenkaan? Onko kaikki näissä liikkeissä myyty tavara aidosti antiikkia (ja siten kulttuuriperintöä)? Myös antiikkihuutokaupat kuuluvat luokkaan 52630 eli puuttuvat.	Mukaan kokonaan (ei mitään perustetta, jolla vain osa otettaisiin mukaan laskelmaan), antiikkihuutokaupat jäävät pois.
Kirjojen kustantaminen ja kauppa		
22110 Kirjojen kustantaminen	Sisältää kirjojen lisäksi myös muiden paino- tai sähköisessä muodossa olevien tuotteiden kustantamisen sekä siihen liittyvän painamisen: onko mahdollista erottaa kirjojen kustantaminen vs. muu kustantaminen, olisiko tarpeen?	Mukaan kokonaan.
22230 Kirjansidonta ja viimeistely		Mukaan kokonaan.
51474 Kirjatukkukauppa		Mukaan kokonaan.
52472 Kirjojen vähittäiskauppa	Kirjakauppaliiton mukaan kirjojen osuus myynnistä 61% (2001), muut myyntikanavat (kioskit, tavaratalot,...) puuttuvat.	Mukaan kokonaan: mukaan tulee myös muuta kuin kirjojen myyntiä (lehdet, kirjoitus- ja askarteluvälineet yms.), mutta toisaalta osa kirjojen myynnistä jää pois.
52502 Antikvariaattikauppa	Toimialaluokituksen mukaan sisältää myös vanhojen lehtien ja levyjen myynnin.	Mukaan kokonaan.
52611 Kirjojen postimyynti ja verkkokauppa	Toimialaluokituksen mukaan sisältää myös levyjen ja kasettien myynnin. Kirjakerhoista muutama tällä toimialalla, suurin osa kustannustoiminnassa.	Mukaan kokonaan.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot		
22120 Sanomalehtien kustantaminen		Mukaan kokonaan.
22130 Aikakauslehtien kustantaminen		Mukaan kokonaan.
22150 Muu kustannustoiminta	Mukana ehkä hieman ylimääräistä, joka ei kuulu kulttuuriin (mutta kuuluu joukkoviestintään).	Mukaan kokonaan.
22210 Sanomalehtien painaminen		Mukaan kokonaan.
52473 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa, lehtikioskit	Irtolehtien myynti muiden kanavien kautta puuttuu, varsinaisia erikoisliikkeitä varsin vähän.	Mukaan kokonaan.
92400 Uutistoimistot		Mukaan kokonaan.
Elokvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen		
22320 Kuvatallenteiden jäljentäminen		Mukaan kokonaan.
71401 Videofilmien vuokraus	Mm. vuokraus kioskeista yms. puuttuu.	Mukaan kokonaan.
92110 Elokvien ja videoiden tuotanto		Mukaan kokonaan.
92120 Elokvien ja videoiden levitys		Mukaan kokonaan.
92130 Elokvien esittäminen		Mukaan kokonaan.
Soitinten valmistus ja kauppa		
36300 Soitinten valmistus		Mukaan kokonaan.
51481 Musiikkitarvikkeiden tukkukauppa	Kasettien ja levyjen tukkukauppa kuuluu luokkaan 51432 (Viihde-elektroniiikan tukkukauppa), eli tulee mukaan sieltä.	Mukaan kokonaan.
52452 Soitinten ja musiikkitarvikkeiden vähittäiskauppa	Sisältää myös äänitteiden vähittäiskaupan erikoisliikkeistä, mutta esimerkiksi tavaratalojen kautta tapahtuva myynti jää puuttumaan.	Mukaan kokonaan.
Äänitteet		
22140 Äänitallenteiden kustantaminen		Mukaan kokonaan.
22310 Äänitallenteiden jäljentäminen		Mukaan kokonaan.
Radio ja televisio		
64203 Ohjelmansiirtopalvelut	Tässä sekä liikaa (kaapelitv-yhtiöt myyvät myös laajakaistayhteyksiä) että puuttuu (myös teleyhtiöt myyvät kaapelitv-palveluita).	Mukaan kokonaan.
92200 Radio- ja televisioiminta		Mukaan kokonaan.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta		
22220 Muu painaminen	Yksittäisenä toimialana kaikkein suurin (sekä tuotoksen että arvonlisäyksen osalta) lähes koko tarkasteluajanjaksolla. Sisältää sekä selvästi kulttuuriin kuuluvaa painamista (aikakauslehdet, kirjat, postikortit, julisteet) että vähemmän selvästi kulttuuriin kuuluvaa (lomakkeet, karttapallot, arvopaperit, muovikassit, metalliesineet); mukaan kokonaan vai osittain?	Ei mitään suoraa jakoperustetta (samat firmat voivat tehdä monenlaista painotyötä); käytiin läpi suurimmat yksiköt ja päädyttiin ottamaan mukaan koko toimiala yhtä yritystä lukuun ottamatta.
22240 Painamista edeltävä toiminta	Kaikki ei ehkä kuulu kulttuuriin?	Mukaan kokonaan, ei mitään suoraa jakoperustetta.
22250 Muu painamiseen liittyvä toiminta	Kaikki ei ehkä kuulu kulttuuriin?	Mukaan kokonaan, ei mitään suoraa jakoperustetta.
Mainonta		
74401 Mainostoimistot	Muiden alojen yrityksissä tehty in-house -toiminta puuttuu.	Mukaan kokonaan.
74402 Suora- ja ulkomainonta	Muiden alojen yrityksissä tehty in-house -toiminta puuttuu.	Mukaan kokonaan.
74409 Muu mainospalvelu	Kaikki ei ehkä kuulu kulttuuriin?	Mukaan kokonaan; ei perustetta, jolla voitaisiin osa jättää pois (toimiala ainakin toistaiseksi varsin pieni; tilannetta harkittava uudestaan myöhemmin).
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu		
74203 Arkkitehtipalvelu	Kaikki toiminta tältä toimialalta ei ehkä kuulu mukaan, toisaalta mm. julkisen puolen arkkitehdit puuttuvat.	Mukaan kokonaan.
74871 Taideteollinen muotoilu ja suunnittelu	Muiden alojen yritysten sisäinen in-house -toiminta puuttuu, onko ehkä jotain liikaa?	Mukaan kokonaan.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Valokuvaus		
51475 Valokuvausvälineiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa	Onko kulttuuria, joukkoviestintää vai vapaa-aikaa? Kuuluuko mukaan osittain vai kokonaan?	Mukaan kokonaan.
52485 Valokuvausalan vähittäiskauppa	Onko kulttuuria, joukkoviestintää vai vapaa-aikaa? Kuuluuko mukaan osittain vai kokonaan?	Mukaan kokonaan.
74811 Valokuvaamotoiminta	Kuuluuko mukaan osittain vai kokonaan, onko ehkä jotain liikaa? Löytyykö prosenttiosuus tai muu tieto (useampiakin toimialajärjestöjä)?	Mukaan kokonaan.
74812 Valokuvien kehittäminen	Onko kulttuuria, joukkoviestintää vai vapaa-aikaa? Kuuluuko mukaan osittain vai kokonaan? Mm. tavaratalojen kautta tapahtuvat tilaukset jäävät pois, samoin digikuvien tulostaminen omalla printterillä.	Mukaan kokonaan.
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys		
36500 Pelien ja leikkikalujen valmistus		Mukaan kokonaan.
51483 Lelujen ja pelien tukkukauppa		Mukaan kokonaan.
92330 Huvipuistot		Mukaan kokonaan.
92340 Muut viihdepalvelut		Mukaan kokonaan.
92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu	Sekä onnen- että taitopelejä: ovatko viihdettä vai vapaa-aikaa? Kuuluisivatko esimerkiksi Veikkauksen ja Hippoksen pelit enemmänkin urheilun puolelle? Veikkausvaroja käytetään mm. kulttuurin tukemiseen; vaikuttaako tämä mukaanottamiseen jotenkin?	Kuuluu mukaan sellaisenaan, kun katsotaan asiaa vapaa-aikänäkökulmasta (kuuluu kulttuurisiin vapaa-ajan sisältöihin ja palveluihin); esimerkiksi taitopelien osuus noin 20% Veikkauksen toiminnasta.
92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut, mm. vapaa-ajan kalastus	Osa kulttuuria, osa vapaa-aikaa (ja osa urheilua)?	Mukaan kokonaan, ei jakoperustetta.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Viihde-elektroniikan valmistus ja kauppa		
32300 Televisio- ja radiovastaanottimien, äänen- ja kuvantallennus- ja -toistolaitteiden valmistus		Mukaan kokonaan.
51432 Viihde-elektroniikan tukkukauppa		Mukaan kokonaan (laskelmiin tehty korjauksia).
52451 Kodinkoneiden ja viihde-elektroniikan vähittäiskauppa		Mukaan osa (nk. musta linja).
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta		
74873 Messujen ja kongressien järjestäminen	Tämä jaetaan kahdeksi eri toimialaksi uudessa TOL:ssa ²¹ .	Kasvava toimiala (joskaan ei vielä kovin merkittävä kokonaisuuden kannalta); osa toiminnasta selvästi kulttuuria, osa ei. Suurimpien yksiköiden läpikäymisen jälkeen: 75% toimialasta mukaan.
74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta	Osa taiteilijoista (erityisesti muusikoista) sekä ohjelmatoimistoista tällä toimialalla (tämän tilanteen pitäisi parantua uuden toimialaluokituksen myötä).	Kasvava toimiala, monenlaista toimintaa. Suurimpien yksiköiden läpikäymisen jälkeen: 25% toimialasta mukaan.
92320 Kulttuurin ja viihteen tukipalvelut	Vastaavia asioita tehdään in-house -toimintana muiden toimialojen yksiköissä; tulevat mukaan laskelmiin noiden toimialojen kautta.	Mukaan kokonaan.

²¹ Huomio: toimiala jakaantuu kahdeksi uudessa toimialaluokituksessa (nyt mukana myös tapahtumajärjestäminen), mutta silloinkin messujen ja kongressien järjestäminen pysyy samalla toimialalla (ja vain tapahtumajärjestelyt siirtyvät muualle); nyt on lähdetty siitä ajatuksesta, että kaikki messut lasketaan mukaan kulttuuriin (ts. muoto on tärkeämpi kuin sisältö), mutta tilanteen voisi varmasti tulkita myös toisin – ainakin toimiala on varmasti syytä katsoa läpi uudestaan siinä vaiheessa, kun uusi toimialaluokitus on tullut voimaan.

Toimiala	Kommentit	Päätös
Koulutus ja kulttuurihallinto		
75110 Julkinen yleishallinto	Ei kokonaan, vain kulttuuripuolen yleishallinto.	2990- ja 2998-alkuiset budjettimomentit valtion virastoista.
75121 Opetuksen ja kulttuuriasiain hallinto	Ei kokonaan, vain kulttuuriasiain hallinto.	Museovirasto sekä osittain opetusministeriö (ja opetushallituksen tiedoista 2990- ja 2998-alkuiset budjettimomentit) valtion puolelta, kunnista tehtäväluokka "yleinen kulttuuritoimi".
80300 Korkeakoulut	Ei kokonaan, vain taideyliopistot.	Mukana taideyliopistot sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta.
Urheilun toimialat yhteensä		
01410 Maisemanhoito (01410 ... mm. puistojen ja puutarhojen, urheilualueiden, leikkikenttien ja muiden viheralueiden ylläpito ja hoito)		Kuntien tehtäväluokituksesta "puistot ja yleiset alueet".
36400 Urheiluvälineiden valmistus		Mukaan kokonaan.
45230 Urheilualueiden rakentaminen (45230 ... mm. viherrakentaminen, urheilu- ja virkistysalueiden ja -kenttien, tenniskenttien, golfratojen, kilparatojen, uima-altaiden yms. rakentaminen ja varustaminen)	Toimiala 45230 sisältää paljon muutakin (kuten vaikkapa lentokenttien rakentamisen; pyritään ottamaan mukaan vain osa, mutta miten rajataan?).	Rajattu yrityksen nimen perusteella.
51478 Urheilualan tukkukauppa		Mukaan kokonaan.
52122 Tavaratalojen urheiluvälinekauppa (52122 Tavaratalot)	Toimiala 52122 kattaa tavaratalojen toiminnan kokonaisuudessaan; alan toimijoiden mukaan noin 1/4 urheiluvälineistä myydään tavaratalojen kautta; tähän osuudeksi 1/3 (=1/4 kokonaisuudesta) urheilualan vähittäiskaupan luvuista.	Ei käytetä tavaratalojen tietoja vaan korotetaan urheilualan vähittäiskaupan lukuja.
52488 Urheilualan vähittäiskauppa		Mukaan kokonaan.

Toimiala	Kommentit	Päätös
71402 Urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus		Mukaan kokonaan.
92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit		Mukaan kokonaan.
92620 Muu urheilutoiminta (mm. metsästys urheilu- ja virkistystarkoituksessa)		Mukaan kokonaan.
Laskennan ulkopuolelle jätetyt toimialat		
33400 Optiikka- ja valokuvausvälineiden valmistus	Valokuvausvälineiden valmistus erittäin vähäistä Suomessa, muu ei kuulu mukaan.	Jätetään pois; Suomessa ei tällä erää valokuvausvälineiden valmistusta. Ei kuulu mukaan myöskään palveluiden tuonnin puolelta, koska ei tuoda palvelua vaan valokuvausvälineitä tavaroina.
52495 Leikkikalujen ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa	Leikkikalujen katsotaan kuuluvan kulttuuriin, kuuluvatko askartelutarvikkeet? Toisaalta askartelutarvikeliikkeet myyvät myös taitelijatarvikkeita (vaikka ehkä ammattilaiset hankkivat tarvikkeensa pääsääntöisesti muualta).	Puuttuu sekä Kulttuuritilastojen että Kulttuurin arvo? -raportin toimialalistauksesta: pitäisikö oikeasti olla mukana niissä ja myös tässä?
52630 Muu vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä – sisältää mm. huutokauppakamarit	Kulttuuriin kuuluisi ainakin osa huutokauppakamareista, mutta toisaalta toimiala sisältää myös mm. verkostomarkkinoinnin ja virvoitusjuoma-automaatit.	Pieni toimiala. Jätetään tässä vaiheessa kokonaan pois; toimialan merkitys on varsin vähäinen ja kulttuurituotteiden osuus todennäköisesti aika pieni.

Toimiala	Kommentit	Päätös
73200 Yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ja kehittäminen	Toimialaluokituksessa mainitaan taiteentutkimus.	Jätetään pois: suurin osa kulttuurin tutkimuksesta todennäköisesti tehdään alan korkeakouluissa, ei erillisissä tutkimuslaitoksissa. Ei perustetta erottaa kulttuurintutkimusta ²² muusta tälle toimialalle kuuluvasta tutkimuksesta ja kehittämisestä.
80220 Ammatillinen koulutus	Kulttuurialan ammatillinen koulutus kuuluu mukaan, mutta ei erikseen jaoteltuna toimialaluokituksessa.	Ei edellytyksiä erottaa laskelmaan kuuluvaa osuutta tämän projektin sisällä; jatkotyön kohde?
80421 Kansanopistot, kansalaisopistot, musiikkioppilaitokset yms.	Toimialaluokitus mainitsee erikseen musiikkioppilaitokset ja musiikkileikkikoulut, lisäksi mm. työväen- ja kansalaisopistoissa paljon kulttuuriaineita.	Jätetään pois; ammatillinen koulutus ei tällä hetkellä ole mukana, joten ei sitten oteta tätäkään. Mukaan eivät kuulu kansanopistot (eivätkä myöskään kansalaisopistoista ja työväenopistoista muut kuin kulttuuriaineet), mutta osa yksiköistä kuuluisi kokonaan mukaan, ja lisäksi joistakin yksiköistä kuuluisi mukaan osa.
91331 Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt	Kulttuuria edistävät säätiöt kuuluisivat mukaan.	Jätetään pois; osa toiminnasta kuuluisi mukaan, mutta ei mitään perusteltua ja selkeää jakoperustetta.

²² Tutkimuksen kuuluminen mukaan laskelmaan ei muutenkaan ole itsestäänselvyys, vaan vaatisi erillistä pohdintaa.

Toimiala	Kommentit	Päätös
91339 Muualla mainitsemattomat muut järjestöt	Toimialaluokituksen mukaan "kulttuuri-, viihde- tai harrastustoimintaa (muuta kuin urheilua) tarjoavat yhdistykset": kulttuuri ja viihde kuuluisivat mukaan, harrastustoiminta on jo hankalampi kysymys (vai lasketaanko se vapaa-aikaan ja kuinka paljon se sitten laajentaisi koko satelliittia?); toimialaluokituksen mukaan tänne kuuluvat myös mm. ympäristönsuojeluyhdistykset, maanpuolustusjärjestöt ja protestiliikkeet, eli tuskin kaikkea voidaan katsoa kulttuuriin kuuluvaksi.	Jätetään pois; toimialalla mukana mm. kuoroja, orkestereita ja yhtyeitä, jotka selvästi kuuluisivat mukaan, mutta suurin osa yksiköistä on huomattavan pieniä eikä ole mitään selkeää jakoperustetta.

Esiin nousseita, avoimiksi jääneitä kysymyksiä

Arkkitehtuuri ja rakentaminen. Mikäli käytetään ”pääasiallinen käyttö kulttuurinen / muu kuin kulttuurinen” -logiikkaa ja katsotaan rakennusten käytön olevan pääasiallisesti muuta kuin kulttuurista, on perusteltua ottaa rakentamisesta mukaan vain arkkitehtipalvelut. Toisaalta osa rakennuksista kuuluisi mukaan ihan rakennuksina, riippumatta käytöstä. Rakennusten osalta olisi syytä tehdä erillisselvitys, sillä avoimeksi kysymykseksi jää muun muassa varsinainen kulttuurirakentaminen ja tilojen kulttuurikäyttö. Tämän projektin aikana ei ehditty selvittää, millaista tietoa on olemassa, mitä kriteereitä kulttuurirakentamiselle käytetään esimerkiksi Tilastokeskuksen rakennustilastoissa ja olisivatko nämä tiedot jotenkin hyödynnettävissä. Asiaan on syytä palata viimeistään silloin, jos satelliittia pyritään laajentamaan niin, että myös nyt laskennan ulkopuolelle jääneet investoinnit otetaan mukaan. Esiin nousi myös kysymys rakennusten tai tilojen kulttuuritoiminnan mittaamisesta – onko mahdollista määrittellä kulttuuritoiminta tai mitata kulttuuritoiminnan osuutta koko toiminnasta? Kulttuuritoimintaa järjestetään monenlaisissa tiloissa, ja vertailukelpoisia tietoja voi olla vaikea saada: tapahtumistahan voidaan laskea esimerkiksi lukumäärä, kesto tai osallistujamäärä. On kuitenkin erittäin vaikeaa löytää yhtenäistä mittaria taidenäyttelylle, konsertille ja viikonlopun kestäville festivaaleille; osa tapahtumista on ilmaisia tai sponsoroituja, jolloin pääsylipputulojakaan ei voida verrata. Käytännössä haasteita tuo myös se, että usein samassa paikassa voidaan järjestää tapahtumia sekä tilan haltijan että ulkopuolisen vuokraajan toimesta, jolloin toisesta tapahtumasta ehkä saadaan pääsylippu- tai sponsorituloja ja toisesta vuokratuloja; näitä tietoja vertaamalla on vaikea päätellä kulttuuritoiminnan osuutta.

Taiteen alkuperäisteokset. Kansantalouden tilinpidossa nämä eivät kuulu tuotantotilin laskentaan, josta tässä mallissa on lähdetty liikkeelle. Alkuperäiskappaleiden (taiteen, kirjallisuuden, musiikin, ja myös taidekäsitöiden jne.) tekeminen on investointi (pääoman muodostusta), josta voidaan antaa oikeudet monistaa ja kopioida teollisesti. Alkuperäisteok-

set tuottavat omistajalleen tuottoja tekijänoikeuskorvauksien muodossa (pääomapalveluita). Kysynnän puolella nämä palvelut menevät muiden toimialojen välituotteiksi, kulutukseen sekä vientiin. Sekä taiteen alkuperäisteokset että niistä maksettavat korvaukset (tekijänoikeuskorvaukset ja provisiot) pitäisi ottaa laskelmaan mukaan ja satelliitti tarjoaisi tähän mahdollisuuden. Varsinaisen laskentamenetelmän työstämiseen ei tämän projektin aikana kuitenkaan ollut resursseja.

Kuntien kulttuurialan yleishallinto. Kuntien tehtävittäisissä tiedoissa kunkin tehtävän hallintotoiminnat on lisätty mukaan lukuihin yleishallintoa lukuun ottamatta. Kulttuurialan yleishallinto käsittää lähinnä kulttuuritoimenjohtajat ja kulttuurilautakunnat, joiden tiedot ovat saman ”opetustoimen ja kulttuurin yleishallinto” -nimikkeen alla; tämä kulttuurialan yleishallinto puuttuu näistä laskelmista, koska ei ole menetelmää tietojen erottamiseksi suuremmasta kokonaisuudesta.

Valtion hallintokulut kulttuurialalla. Valtion tiedot saadaan virastotasolla. Opetusministeriön ja Lapin yliopiston tiedoista laskelmaan otettiin mukaan osuus palkkasumman suhteessa, jolloin vastaava osuus myös yleis- ja hallintokuluista tuli mukaan. Mitään erillistä tietoa ”kulttuurialan hallintokuluista” ei ole saatavilla.

Ulkoistaminen. Ulkoistamista tapahtuu monilla toimialoilla: tehtävät, jotka aikaisemmin on hoidettu itse, ostetaan kyseiseen tehtävään erikoistuneelta taholta (vaikkapa kirjanpito tai siivous, miksei myös mainossäveltäminen tai -kuvaus). Ulkoistamisen seurauksena toimialojen välillä tapahtuu siirtymiä, ja osa kulttuuritoimialoilla aikaisemmin tehdystä (ei sinänsä välttämättä kovin kulttuurisesta, mutta kuitenkin tuotokseen ja arvonalisäykseen laskettavasta) toiminnasta saattaa siirtyä myös kulttuuritoimialojen ulkopuolelle, ei vain kulttuuritoimialojen sisällä toimialalta toiselle. Käytännössä tämä pienentää kulttuuritoimialojen bkt-osuutta, sillä ostetut palvelut menevät välituotekäyttöön, kun aikaisemmin samasta työstä maksetut palkat sisältyivät arvonalisäyserään²³. Ei ole perusteita arvioida, minkä kokoinen ja kuinka merkittävä tämä siirtymä on.

Investoinnit. Toistaiseksi investoinnit on jätetty kokonaan satelliitin ulkopuolelle. Vain rakentamisen osalta on olemassa tietoa erityisesti kulttuurin puolelle kuuluvista investoinneista, ja rakentamisessakin tarkkaa tietoa on vain uudistuotannosta, ei korjausrakentamisesta. Maa- ja vesirakentamisen tai kone- ja laiteinvestointien kohdalla vastaavaa tietoa ei ole olemassa. Erityisesti markkinattoman tuotannon laskelmissa tarvittaisiin arvio kiinteän pääoman kulumisesta ja tämän tiedon tuottamiseksi taas tarvittaisiin tieto investoinneista. Investointeihin lasketaan kansantalouden tilinpidossa myös kulttuuristen alkuperäisteosten tuotanto, ja näiden puuttuminen laskelmasta on olennainen puute satelliitissa.

Tavaratalo- ja kioskikauppa. Tavaratalojen ja kioskien kautta myydään nykyään paljon kulttuuritavaroita, kuten lehtiä, kirjoja, äänitteitä, valokuvausvälineitä ja viihde-elektronikkaa ja niiden kautta hankitaan myös palveluita, kuten valokuvien kehitystä tai videovuokra-

²³ Kun siis arvonalisäys lasketaan tuotoksen ja välituotekäytön erotuksena, niin välituotekäytön kasvaminen pienentää arvonalisäystä.

usta. Tässä mallissa näiden tuotteiden osalta mukaan tulee vain erikoisliikkeiden kautta kulkeva myynti, ei tavarataloista ja kioskeista tapahtuva myynti, ja tämä pienentää kulttuurin arvonlisäystä. Osasta tuotteista on saatavilla tietoa toimialajärjestöiltä, mutta tämän pilotin aikana tarjolla olevia tietoja ja tietolähteitä tai niiden käyttökelpoisuutta ei ehditty riittävästi selvittää.

Yritysten kulttuurikysyntä. Laskelman ulkopuolelle jää myös yritysten kulttuurikysyntä – mahdolliset hankinnat (olivatpa ne sitten lippuja, omiin tilaisuuksiin ostettuja esityksiä, taidehankintoja, sponsorointia, lahjoituksia tai mahdollisia kulttuuriseteleitä) menevät yritysten välituotekäyttöön tai investointeihin, eikä niiden selvittäminen ole mahdollista. Pekka Oesch on tutkinut yritysten tukea taiteille²⁴ useampaankin otteeseen, mutta esimerkiksi vuoden 2003 tutkimuksen vastausprosentti jäi varsin alhaiseksi (ja osa yrityksistä, jotka julkisuudessa olleiden tietojen mukaan ovat tukeneet kulttuuria, eivät vastanneet tai palauttivat tyhjän lomakkeen). Erityisesti tarkemmassa tarkastelussa, jossa katsotaan tukea toimialakokonaisuuksittain, taidemuodoittain ja tyypeittäin, muutaman yksittäisen yrityksen suurempi tuki painottuu selvästi, jolloin asiasta ei voi vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Yritysten hankkimien tuotteiden tuotanto on kuitenkin pääsääntöisesti mukana laskelmassa (pl. harrastustoiminta ja muut pienimmät yksiköt, jotka jäävät muutenkin laskelman ulkopuolelle), jolloin tämä yritysten kulttuurihankintojen puuttuminen näkyy nimenomaan kysynnän puolella niin, että tarjonta ja kysyntä eivät ole yhtäsuuret.

Käsityöala ja taidekäsityöt. Ainakin taidekäsityö, ellei peräti koko käsityöalakin kuuluisi mukaan kulttuurisatelliittiin, mutta aineisto ei tarjoa menetelmää edes käsityön erottamiseen tietyiltä toimialoilta, puhumattakaan taidekäsityöstä, joka on osa käsityöalaa. Ainakin tässä vaiheessa koko käsityöala jäi kulttuurisatelliitin ulkopuolelle, vaikka Kulttuurin arvo? -raportissa sen mukaan ottamista suositeltiin.

Pelit. Unescon luokituksessa myös lelut ja pelit luetaan kulttuuriin. Näissä laskelmissa mukaan on otettu toimialat 36500 (Pelien ja leikkikalujen valmistus) ja 51483 (Lelujen ja pelien tukkukauppa), mutta tietokone- ja elektroniikkapelit eivät tule mukaan näiltä toimialoilta, sillä ne ovat mukana toimialalla 72220 (Muu ohjelmistojen suunnittelu, valmistus ja konsultointi), josta niitä ei pystytä pelkän lähdeaineiston tietojen perusteella erottamaan. Toimialan 52495 (Leikkikalujen ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa) mukaan ottamista pohdittiin: kuuluvatko askartelutarvikkeet mukaan kulttuuriin vapaa-aikänäkökulman kautta vai jäävätkö ne ulkopuolelle (toisaalta näissä liikkeissä myydään myös taiteilijatarvikkeita, vaikka on syytä arvella, että ammattitaiteilijat hankkivat tarvikkeensa muualta)? Laskelmista toimiala jäi lopulta pois enemmänkin inhimillisen virheen kuin tietoisien päätösten vuoksi: tämä toimiala ei kuulunut lähtökohtana olleeseen Kulttuurin arvo? -raportin toimialalistaukseen, eikä tullut sinne lisätyksi, vaikka asiasta keskusteltiin.

Uskonnolliset yhteisöt, sotilassoittokunnat. Kansantalouden tilinpidon tuotantorajan sisään kuuluvia eli kansantalouden tilinpidon tuottamissa laskelmissa mukana olevia, mutta kulttuurisatelliitin ulkopuolelle jääviä toimintoja ovat myös esimerkiksi uskonnollis-

²⁴ Pekka Oesch määrittelee taiteen tuen "yritysten mihin tahansa taiteenalaan suoraan tai välillisesti kohdistamiksi varoiksi" ja jakaa tuen viiteen ryhmään: taidehankinta, sponsorointi, lahjoitukset, markkinointiyhteistyö ja muu tuki (ja esimerkiksi kulttuuripalvelujen hankkiminen ja osto asiakaskunnalle lasketaan tässä jaossa markkinointiyhteistyöksi; samat palvelut henkilökunnalle hankittuina tai ostettuina ovat muuta tukea). Oesch, 2005, s. 14-15, 65.

ten yhteisöjen tuottama kulttuuritoiminta (käytännössä lähinnä konsertit, kuorot ja yhtyeet sekä kanttoreiden työ) ja sotilassoittokunnat.

Open source -toiminta. Varsinaisten ICT-tuotteiden (kuten tietokoneiden ja kamera-kännyköiden) lisäksi tästä laskelmasta puuttuu myös tietotekniikkaan liittyvä ja kulttuurin kannalta relevantti vapaaehtoistyö, eli niin kutsuttu open source -toiminta, joka sekin jää kansantalouden tilinpidon tuotantorajan ulkopuolelle. Vapaasti muokattavissa olevaa, avointa lähdekoodia (esimerkkeinä vaikkapa Wikipedia ja Linux-järjestelmä; käytetään myös termiä vapaa ohjelmisto) voi työstää kuka tahansa, mutta kenellekään ei makseta siitä palkkaa, joten toiminta ei tule näkyviin kansantalouden tilinpidon laskelmissa. Open source -toiminnan laajuuden ja taloudellisen merkityksen arvioiminen on erittäin hankalaa, eikä selvyyttä ole myöskään siitä, mikä osuus siitä pitäisi laskea mukaan kulttuurisatelliittiin; kuitenkin esimerkiksi tietosanakirjat tulevat tässä laskelmassa mukaan, jolloin olisi perusteltua ottaa myös Wikipedia mukaan.

Palveluita tuottava vapaaehtoistyö. Myös kulttuuriin kuuluva, palveluita tuottava vapaaehtoistyö jää laskelman ulkopuolelle; kun tämä ei kuulu kansantalouden tilinpidon tuotantorajan sisäpuolelle, sen poisjääminen ei sinänsä pienennä kulttuurin prosenttiosuutta koko talouden tiedoista (kun niitä ei ole koko talouteen laskettukaan), mutta antaa kuitenkin liian alhaisen kuvan kulttuurin taloudellisesta merkityksestä ja kulttuurissa liikkuvista rahavirroista.

Koulutus. Erittäin suuri, merkittävä ja myös hankala kokonaisuus; jätetäänkö kokonaan pois vai otetaanko edes osittain mukaan? Koulutusta ei haluttu jättää kokonaan laskelmien ulkopuolelle (koska se on kuitenkin mukana koko talouden luvuissa, joihin kulttuurin osuutta verrataan), mutta käytännössä mukaan voitiin tässä vaiheessa ottaa vain taideyliopistot (ml. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta). Ammatillinen toisen asteen koulutus sekä ammattikorkeakoulut jäävät tässä vaiheessa kokonaan tarkastelun ulkopuolelle – satelliitin kokonaisuuden kannalta on erittäin epäloogista, että korkeakoulut tulevat (ainakin osittain), mutta alempi aste jää kokonaan pois: tässä olisi ehdottomasti tarkemman jatko-selvitystyön paikka.

Toimiala 80421 Kansanopistot, kansalaisopistot, musiikkioppilaitokset. Koska ammatillinen koulutus jää pois, on perusteltua jättää myös tämä toimiala tässä vaiheessa kokonaan pois. Kuntien aineistosta löytyy taiteen perusopetuksen tiedot, mutta siinä on kyse toiminnasta, jonka määrittelee laki. Muun taideopetuksen (ts. toiminnan, joka ei ole taiteen perusopetusta) kustannukset ovat mukana työväen-, kansalais- ja kansanopistojen tiedoissa (mutta eivät eriteltyinä, ja lisäksi tiedot ovat osittain epäluotettavia). Riitta Hanifi Tilastokeskuksen kulttuuritilastoista selvitti vuonna 2007 kulttuurialan opetusta ja koulutusta vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Vuoden 2006 oppilaitostilastojen perusteella lähes puolet (47,2 %) vapaansivistystyön oppilaitosten opetustunneista oli kulttuurialan²⁵ opetusta koulutuksen pääasiallisen sisällön mukaan tarkasteltuna. Oppilaitoksilla on olemassa varsin tarkkaa tietoa eri aineiden tunti- ja opettajamääristä, mutta tietopohjan yhdistäminen talousaineistoon on

²⁵ Kulttuurialan sisällä opetustunnit jakautuivat vuonna 2005 seuraavasti: käsi- ja taideteollisuus ja käden taidot 39%, musiikki 27%, kuvataide 17%, teatteri ja tanssi 11%, viestintä ja informaatioala 2%, kirjallisuus 2%, muu kulttuurialan koulutus 1% sekä kulttuurin ja taiteiden tutkimus alle 1%.

todennäköisesti erittäin suuri työ (ts. pitäisi selvittää yksittäisen opiston kulttuuritoiminnan osuus ja ottaa sitten vastaava osuus kustannuksista ja palkoista mukaan laskelmaan; käytännössä edellyttäisi sitä, että kulttuuriaineiden opettajien palkat ovat löydettävissä erikseen ja voitaisiin käyttää näiden osuutta kaikista palkoista myös kustannusten jaon perustana). Hanifin selvityksessä tutkittujen vapaan sivistystyön oppilaitosten lisäksi tälle toimialalle kuuluvat myös muun muassa musiikkioppilaitokset, eli todennäköisesti suurin osa tästä toimialasta kuuluisi mukaan kulttuurin satelliittiin.

Muotoilu. Muotoilua voidaan pitää yhtenä kulttuurin muotona. Tässä tarkastelussa muilla kuin muotoiluun erikoistuneella toimialalla 74871 tapahtuva muotoilu jää pois, vaikka esimerkiksi paperikoneiden osalta muotoilu on merkittävä osa kaupankäyntiä, käytettävyyttä ja ostopäätöksiä. Ammattiluokituksesta on löydettävissä tietoa tiettyjen ammattien edustajista riippumatta siitä, millä toimialalla he työskentelevät, mutta tietoja ei voida sellaisenaan liittää toimialakohtaiseen tarkasteluun (koska silloin osa tiedoista tulisi kaksinkertaisena). Yksi mahdollisuus olisi ottaa mukaan muilla kuin laskelmaan valituilla toimialoilla työskentelevät ammattilaiset, mutta toisaalta pelkkä palkkatieto ei ole vertailukelpoinen markkinatuottajien arvonlisäyksen laskennassa, vaan mukaan pitäisi saada myös mahdollinen toimintaylijäämä²⁶. Ja jos muilta toimialoilta otettaisiin mukaan muotoilualan ammattilaiset, vastaavasti muotoilualalta pitäisi pystyä poistamaan muut kuin muotoilualan ammattilaiset, ja tämä ei onnistu olemassa olevien aineistojen perusteella.

Urheilu. Tässä laskelmassa mukana on yhtenä osakokonaisuutena muutamia urheiluun selkeästi kuuluvia toimialoja, jotka edustavat lähinnä vapaa-aikanäkökulmaa, mutta tarkastelu ei ole kattava. ”Aidossa” urheilun satelliitissa pitäisi huomioida myös sisällöltään urheiluun kuuluvat tuotteet ja palvelut, jotka näissä laskelmissa menevät muotonsa puolesta kulttuuriin, esimerkkinä vaikkapa urheilulehdet ja tv:n urheiluohjelmat. Lisäksi erinäisten varusteiden (vaatteet ja kengät sekä mm. sykemittarit yms) merkitys on urheilussa ja liikunnassa varsin suuri, eli ne pitäisi ottaa mukaan laajemminkin. Ohjausryhmän päätöksen mukaisesti tässä työssä ei lähdetty määrittelemään urheilu-käsitettä eikä myöskään tarkasteltu tarkemmin siihen liittyviä toimialoja; asia katsottiin omaksi kokonaisuudekseen, josta voitaneen tehdä oma satelliittinsa, jos sellainen joskus katsotaan tarpeelliseksi.

Urheilupaikkojen rakentaminen. Toimialaluokituksessa urheilupaikkojen rakentaminen on osa isompia kokonaisuuksia (45230 Teiden, katujen, lentokenttien ja urheilualueiden rakentaminen sekä 45211 Yleiset talonrakennustyöt), joista mukaan pitäisi saada vain urheiluun kuuluvat yksiköt, sillä toimialojen ottaminen mukaan kokonaan vääristäisi tuloksia huomattavasti²⁷. Toimiala 42511 Yleiset talonrakennustyöt jätettiin kokonaan pois, sen sijaan toimialasta 45230 otettiin mukaan osa toimintayksiköistä yrityksen nimen perusteella tehdyn rajauksen mukaan.

²⁶ Ammattiin perustuvaa lähestymistapaa sovelletaan kansantalouden tilinpidossa omaan käyttöön tuotettujen ohjelmistojen laskennassa, jossa varsinaisen toimialan 72 ammattilaisia ei oteta huomioon kahdenkertaisuuden vuoksi. Lähtökohtana on Eurostatin hyväksymä ja ohjeistama menetelmä, jossa palkansaajakorvauksiin lisätään muut kustannuskomponentit ml. arvioitu toimintaylijäämä.

²⁷ Lentokenttiä ei rakenneta joka vuosi, mutta kun rakennetaan, se on todella kallista puuhaa – koko toimialan muutosprosentin käyttäminen johonkin osuuteen toimialasta ei välttämättä kerro totuutta: lentokentän vaikutus koko toimialaan ei kerro siitä, miten urheilu- ja virkistysalueiden rakentaminen tai varustaminen on muuttunut.

7 Käytännön laskenta

Tuotoksen, arvonlisäyksen sekä työllisten ja työtuntien osalta laskennan suorittivat 5-numerotasolla Tilastokeskuksen Taloudelliset olot -yksikön kansantalouden tilinpidon sektoritutkijat, kukin omien toimialojensa osalta (sektoreittain); niiltä osin, kun tietoja muokattiin alkuperäisistä 5-numerotason luvuista, muokkaukset teki projektipäällikkö.

Kansantalouden tilinpidossa luvut julkaistaan aggregoidummin, yleensä toimialaluokituksen 2- tai 3-numerotasolla. Läheiset toimialat, joiden kesken suurin osa havaituista virheistä –yksiköiden vaihtumista toimialalta toiselle, yksiköitä väärillä toimialoilla – ilmeenee, summautuvat kuitenkin oikein, koska läheisillä toimialoilla on myös sama laskentamenetelmä. Laskennan yhteydessä todettiin, että lähdeaineistojen tarkkuus ei riitä kulttuurisatelliitin tietojen julkaisemiseen 5-numerotasolla, mutta aggregoidummat, kansantalouden tilinpidossa käytettävät laskentatasot eivät myöskään olleet mielekkäitä kokonaisuuksia: tulosten osalta päädyttiin käyttämään kulttuuritilastojen ryhmittelyä, jossa 5-numerotason toimialat on yhdistetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tulosten tarkastelun kannalta olisi ollut helpompaa, jos ryhmien määrää olisi vielä voitu selvästi vähentää, mutta mielekästä jakoa ei saatu aikaiseksi tässä vaiheessa.

Kansantalouden tilinpidon menetelmäkuvaus, jossa kerrotaan tarkemmin laskennassa käytettävistä lähteistä sekä selostetaan laskentamenetelmät sektoreittain ja toimialoittain, löytyy muun muassa Tilastokeskuksen internet -sivuilta:

http://tilastokeskus.fi/til/vtp/2006/vtp_2006_2007-02-08_men_002.html

7.1 Yritykset ja kotitaloudet

Yritysten ja kotitalouksien osalta kansantalouden tilinpidon laskelmissa käytetään lähteinä pääsääntöisesti rakennetilastoa ja yritysrekisteriä. Yritysrekisteri kattaa toisaalta yritystasolla ja toisaalta toimipaikkatasolla kaikki sellaiset yritykset, joilla on joko liikevaihtoa tai palkkoja. Yritysrekisterin tiedoista löytyy toimialan ja y-tunnuksen lisäksi muun muassa liikevaihto, sektori, henkilömäärä ja maksetut palkat. Yritysrekisterin toimialatieto tulee pääsääntöisesti verottajalta saadun tiedon kautta ja verottaja taas useimmiten luokittelee yrityksen sen itse ilmoittamien tietojen perusteella. Yrityksillä saattaa olla toimintoja usealla eri toimialalla – tai ainakin perustamisilmoituksessa ilmoitetaan näin, koska siinä vaiheessa

se on halvempaa kuin toimialojen lisääminen myöhemmin – jolloin verottaja usein ottaa ensin mainitun toimialan yrityksen päätoimialaksi, vaikka näin ei ehkä todellisuudessa ole. Toimialatietoja tarkistetaan ja korjataan yritysrekisterissä, mutta käytännössä useimmat kulttuuritoimialoille kuuluvat yritykset ovat niin pieniä, että niiden osalta tarkistamiseen ei välttämättä riitä resursseja: käytännössä tämä näkyy niin, että näillä toimialoilla on virheitä ja epäloogisuuksia – yrityksiä on väärillä toimialoilla ja samantyyppisiä yrityksiä on eri toimialoilla (erityisesti toimialojen 74879, 91339, 92311 ja 92312 välillä on selvää häilyvyyttä, joko eri toimialoille ei ole ollenkaan itsestäänselvä). Osasy tähän häilyvyyteen on ollut toimialaluokituksen hakemiston puutteellisuus. Esimerkiksi termit ”kuoro” ja ”orkesteri” ovat puuttuneet sieltä kokonaan (ovat tulossa uuden toimialaluokituksen hakemistoon), ja se on johtanut siihen että näiden yksiköiden käsittely ei ole ollut täysin yhdenmukaista. Pääsääntöisesti yritysrekisterin tiedoissa ilmenneet virheet eivät vaikuta näihin tuloksiin merkittävästi, koska enimmäkseen yksittäisten yksiköiden taloudellinen merkitys on varsin vähäinen.

Työllisten määrän laskennassa käytetään lähteinä sekä yritysrekisteriä että työvoimatutkimusta; työtuntien laskennassa käytetään työvoimatutkimuksen tietoja. Esimerkiksi voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen osalta tiedot lasketaan kansantalouden tilinpidossa joko toimialaluokituksen 2- tai 3-numerotasolla, koska luotettavia tarkemman tason tietoja ei ole käytettävissä. Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille on näissä laskelmissa sekä työllisten että työtuntien määrä 5-numerotasolle tuotettu laskennallisesti, käyttäen kansantalouden tilinpidossa laskettuja työllisten kokonaistasoja ja 5-numerotason palkkasummatietoja, joiden suhteellisilla osuuksilla on laskettu ensin työllisten määrä ja tämän perusteella laskettu työtuntien määrä kertomalla työllisten määrä laskentatason keskimääräisellä työtunti/työllinen -tiedolla.

7.2 Valtio

Valtion tiedot saadaan virastojen tarkkuudella, jolloin isommat yksiköt ovat omia kokonaisuuksiaan, pienemmät yksiköt (kuten kirjastot, arkistot ja museot) ovat niistä vastaavan viraston luvuissa mukana. Opetusministeriö on oma yksikkönsä, jonka alle kuuluu muun muassa taiteen keskustoimikunta – mitään tarkempaa jakoa ei valmiiksi ole olemassa, mutta esimerkiksi ministeriön palkanlaskennasta löytyy tieto palkkasummaprosentista yksiköittäin ja toimintakertomuksista löytyy yleensä yksikkökohtainen työntekijämäärä, joiden perusteella voidaan tarvittaessa ottaa mukaan vain osa toiminnasta. Koska valtion tiedot ovat virastojen ja momenttien tarkkuudella, voidaan valita, otetaanko mukaan tietyt momentit kaikilta virastoilta vai tiettyjen virastojen kaikki momentit vai tietyt virastot kokonaan ja lopuista tietyt momentit. Tässä laskelmassa otettiin aineistoksi tietyt virastot kokonaisuudessaan sekä tietyt budjettimomentit myös kaikilta muilta virastoilta. Kaiken kaikkiaan valtiolla on aika vähän tarjontaa (eli yhteenlaskettuja kuluja) näillä kulttuuriin laskettavilla toimialoilla, josta seuraa, että kun tuotoksesta on poistettu markkinatuotos ja markkinattomien tuotteiden myynnit, residuaalieräksi jäävää muuta markkinatonta tuotosta, joka muodostaa valtion kulutusmenot, ei ole kovin paljon.

Ensimmäisessä vaiheessa laskelmiin otettiin mukaan tiettyjen virastojen tiedot kokonaisuudessaan (Kansallisarkisto, Kuvataideakatemia, Museovirasto, Sibelius-Akatemia, Suomenlinnan hoitokunta, Taideteollinen korkeakoulu, Teatterikorkeakoulu ja Valtion taidemuseo) sekä osa Lapin yliopiston tiedoista (taiteiden tiedekunnan palkkasummaprosentin perusteella) ja osa opetusministeriön tiedoista (kulttuuripoliittisen osaston (pl. urheilu ja

nuorisotyö) palkkasummaprosentin perustella) ja lisäksi tiedot kaikista valtion virastoista budjettimomenteilta 1990–1998. Tässä vaiheessa laskelmaan päätettiin ottaa toimialalta 80300 (Korkeakoulut) mukaan taideyliopistot kokonaisuudessaan, mutta kyseistä toimialaa on vielä pohdittava ja työstettävä, erityisesti Helsingin yliopiston, mutta myös muiden yksiköiden osalta.

Yliopistojen tiedot ovat löydettävissä valtion aineistosta, mutta eivät tiedekuntatasolla – tarvittaessa niistä voitaneen ottaa mukaan osa esimerkiksi tietyn yksikön palkkakustannusten suhteessa (yliopistoilta on kysymällä löydettävissä sekä tieto kaikista palkkakustannuksista että tietyn yksikön palkkakustannuksista). Jos otetaan koko tiedekunta, mukaan tulee myös tiedekunnan hallinto, mikä on perusteltua sikäli, että myös taideyliopistojen osalta hallinto tulee mukaan. Ensisijaisesti kyse on Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta, joka päätettiin ottaa mukaan tässä tarkastelussa, mutta myös muista yliopistoista löytyy kulttuurialan opetusta (esim. Tampereen yliopiston näyttelijäntyön laitos). Samoin teknillisissä yliopistoissa ja tiedekunnissa annettu arkkitehtiopetus jää tässä rajauksessa pois.

Toimiala 92530 sisältää muun muassa kasvitieteelliset puutarhat, jotka Suomessa ovat yliopistojen alaisia. Nettiselvityksen perusteella kasvitieteelliset puutarhat löytyvät Helsingistä, Turusta (Ruissalon kasvitieteellinen puutarha), Jyväskylästä, Joensuusta ja Oulusta. Esimerkiksi Helsingissä Kasvitieteellinen puutarha on osa Luonnontieteellistä keskusmuuseota, jonka kokoelmat ovat kansalliskokoelmia ja Luonnontieteellinen keskusmuseo taas on Helsingin yliopiston konsistorin (=hallituksen) alainen erillinen tutkimuslaitos, joka saa suurimman osan rahoituksestaan valtiolta opetusministeriön kautta. Kasvitieteelliset puutarhat tuskin ovat kovin merkittävä osuus kokonaisuudesta, mutta kuuluisivat kyllä mukaan eli aiheeseen lienee syytä palata, kun muutenkin tutkitaan tarkemmin koulutusta ja myös mahdollista tarvetta ottaa korkeakoulut laajemmin mukaan laskelmaan.

Helsingin yliopiston osalta tarvitaan muutenkin erillisiä selvityksiä. Esimerkiksi nykyinen Kansalliskirjasto (nimetty uudelleen v. 2006, aikaisemmalta nimeltään Helsingin yliopiston kirjasto) on hallinnollisesti edelleen osa Helsingin yliopistoa, joskin suurin osa rahoituksesta tulee opetusministeriön kautta. Kansalliskirjasto ei osta teoksia, vaan sinne toimitetaan yksi arkistokappale kaikista Suomessa julkaistuista teoksista. Kyse on varsin huomattavasta yksiköstä, jossa vuonna 2006 oli 213 vakinaista virkaa tai tointa ja neljä toimipistettä (esimerkiksi Helsingin kaupunginkirjastossa, joka on Suomen suurin yleinen kirjasto, työskentelee noin 500 henkilöä). Toistaiseksi Kansalliskirjasto puuttuu näistä laskelmista, mutta vuodesta 2007 alkaen se löytyy omana budjettiyksikkönään valtion tiedoista, jolloin se voidaan lisätä laskelmiin. Myös muiden yliopistojen (ja oppilaitosten) kirjastot jäävät näiden laskelmien ulkopuolelle (paitsi taideyliopistojen osalta) ja itse asiassa tieteellisten kirjastojen poisjättämistä on suositeltu Eurostatin työryhmän raportissa, joten tämä ei ole mikään ongelma. Työryhmän raportin suositusten mukaan myös oppikirjat pitäisi jättää laskelman ulkopuolelle, mitä tässä taas ei ole tehty. Oppikirjoista voisi löytyä tietoja kustannusalalta, sekä myynnin että tuotannon puolelta eli todennäköisesti poistamisen pitäisi olla mahdollista.

Valtiolla ei ole liikelaitoksia, jotka kuuluisivat kulttuurin piiriin.

7.3 Kunnat

Kunta-aineiston tiedot ovat periaatteessa vertailukelpoisia vuodesta 1993 alkaen (poikkeuksena tehtäväluokka museot, teatterit ja orkesterit, joka on välillä käsitelty tilastossa erikseen ja välillä yhdessä, vuodesta 2006 alkaen se on jaettu toisaalta museoihin ja teattereihin ja toi-

saalta orkestereihin; niiltä vuosilta, jolloin tiedot on pyydetty yhdistettyinä, niihin ei löydy jakoperustetta).

Kuntien aineiston osalta epävarmin tieto on työllisten lukumäärä, sillä sitä ei aineistossa ole jaettu vastaavasti tehtävittäin (sinänsä työvoiman määrä on erittäin tarkka, mutta toisaalta se ei ole mikään keskiarvotieto vaan tietyn päivämäärän mukainen tilanne, jossa sosiaaliturvatietojen perusteella lasketaan henkilömäärä: esimerkiksi kesätyöntekijät jäävät kokonaan laskelman ulkopuolelle).

Kuntien liikelaitokset on laskettu mukaan niiltä osin kun ne kuuluvat valittuihin tehtäväluokkiin.

7.4 Voittoa tavoittelematon toiminta

Tällä hetkellä kansantalouden tilinpidon laskennassa kotitalouksia palvelevat, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt -sektorin laskenta perustuu osittain varsin vähäiseen tietopohjaan. Kentällä on paljon toimijoita, mutta suurin osa niistä on erittäin pieniä, jolloin kattavan otoksen kerääminen tarkalla toimialatasolla ei onnistu nykyisten resurssien puitteissa.

Toimialat 91331 (Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt) ja 91339 (Muualla mainitse mattomat muut järjestöt) sisältävät paljon sekä kulttuuriin kuuluvia että sen ulkopuolelle jääviä yksiköitä. Sen enempää toimialaluokitus kuin muu aineistokaan eivät tarjoa mitään perusteita mukaan otettavan osuuden määrittämiseksi. Tällä hetkellä esimerkiksi paljon kuoroja, orkestereita ja yhtyeitä löytyy toimialalta 91339, mutta niitä ei pystytä sieltä erottamaan – mikäli uuden toimialaluokituksen toteutuksessa päädytään vaihtoehtoon, jossa kaikki kuorot, orkesterit ja yhtyeet luokitellaan esiintyviin taiteisiin, tilanne paranee selvästi.

7.5 Kulutusmenot

Yksityiset kulutusmenot: kotitalouksien kulutusmenot ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot

Kotitalouksien kulutusmenot

Kotitalouksien kulutusmenoestimaattien laadinnassa noudatetaan Euroopan tilinpitojärjestelmän 1995 (EKT95) mukaisia käsitteitä ja määritelmiä.

Kotitalouksien kulutusmenolaskennan tärkeimpiä tietolähteitä ovat Tilastokeskuksen kulutustutkimus sekä yritys- ja toimipaikkarekisteri. Monet tiedot pohjautuvat kansantalouden tilinpidon tuottajatoimialojen laskelmiin. Kulutusmenon osuus kunkin tuotteen kokonaiskäytöstä määrittyy lopullisesti kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoiden tasapainotuksen tuloksena. Kulutusmenojen laskennassa käytetään paljon myös erilaisia luonteeltaan lähinnä täydentäviä tietolähteitä.

Kulutusmenojen laskennassa eri lähteistä ja näkökulmista (sekä kysynnästä että tarjonnasta) saatavia tietoja muunnetaan kansantalouden tilinpidon käsitteitä ja määritelmiä vastaaviksi kulutusmenoestimaateiksi. Kansantalouden tilinpidon lopullisen kulutusmenoestimaatin valinta perustuu näiden eri lähteistä johdettujen kulutusmenoestimaattien

huolelliseen vertailuun ja arviointiin niiden luotettavuudesta. Tietolähteen valinta tehdään kulutusnimikkeittäin. Vaikka samanaikaisesti seurataan sekä tarjonnasta että kysynnästä saatavia tietoja, peruslähtökohtana pidetään tarkasteltavaa ilmiötä, kotitalouksien kulutusmenoja, mahdollisimman läheisesti kuvaavaa tilastomateriaalia.

Kotitalouksien kulutusmenoja kuvaavista lähdetilastoista käyttökelpoisin on Tilastokeskuksen kulutustutkimus. Kulutustutkimus vaatii kuitenkin rinnalleen muita aineistoja, jotta sitä voidaan hyödyntää kansantalouden tilinpidon estimaattien laadinnassa. Tutkimuksen välivuosina tämä on tietenkin ilmeistä, mutta muutoinkin korjaus- ja muunnoserien suuruuden määrittäminen vaatii muiden aineistojen tukea. Kulutustutkimuksen tietoja korjataan muun muassa kulutustutkimuksen perusjoukkoon kuulumaton väestön, tilastollisten harhojen ja satunnaisvaihtelun, käsitteiden ja määritelmien mahdollisten erojen sekä ulkomaalaisten kotitalouksien kulutusmenojen osalta.

Tarkemmin kotitalouksien kulutusmenojen laskentamenetelmään voi tutustua muisti-ossa ”Suomen bruttokansantulon (BKTL) menetelmäkuvaus”, joka löytyy Tilastokeskuksen internet-sivuilta osoitteesta:

http://tilastokeskus.fi/til/vtp/2006/vtp_2006_2007-02-08_men_002.html (luku 5.7)

Kotitalouksia palvelevien voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot

Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot saadaan siten, että voittoa tavoittelemattoman toiminnan tuotoksesta vähennetään markkinatuotos, tuotos omaan loppukäyttöön ja markkinattomien tuotteiden myynti. Residuaaliksi jää muu markkinaton tuotos, joka on yhtä kuin voittoa tavoittelemattoman toiminnan kulutusmenot. Voittoa tavoittelemattoman toiminnan kulutusmenot ovat kokonaisuudessaan yksilöllistä kulutusta. Kansantalouden tilinpidon vuosilaskelmissa laskenta tapahtuu pääsääntöisesti toimialaluokituksen kaksi- tai kolminumerotasolla, ja esimerkiksi voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kohdalla lasketaan tiedot vain toimialan 92 tarkkuudella, ei tarkemmin. Näissä laskelmissa voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenot 5-numerotasolla on tuotettu laskennallisesti, palkkasumman (joka on olemassa 5-numerotasolla) suhteessa koko toimialan 92 kulutusmenoista.

Julkiset kulutusmenot

Julkisyhteisöjen kulutusmenot

Julkisyhteisöjen kulutusmenot koostuvat muusta markkinattomasta tuotoksesta sekä maksetuista luontoismuotoisista sosiaalisista tulonsiirroista. Muu markkinaton tuotos saadaan, kun tuotoksesta vähennetään markkinatuotos, tuotos omaan loppukäyttöön sekä markkinattomien tuotteiden myynnit.

Myös julkisyhteisöjen laskennasta, kulutusmenot mukaan lukien, löytyy tarkempi kuvaus muistiosta ”Suomen bruttokansantulon (BKTL) menetelmäkuvaus”, joka löytyy Tilastokeskuksen internet-sivuilta osoitteesta:

http://tilastokeskus.fi/til/vtp/2006/vtp_2006_2007-02-08_men_002.html (luku 5.9)

7.6 Tavaroiden tuonti ja vienti

Tavaroiden tuonnin ja viennin luvut ovat peräisin Tullin Ulkomaankauppatilastosta. Ulkomaankauppatilasto kuvaa Suomen ja muiden Euroopan unionin (EU) jäsenvaltioiden ja Suomen ja kolmansien maiden välistä tavarakauppaa eli sisä- ja ulkokauppaa. Ulkomaankauppatilasto on virallinen tietolähde Suomen tuonnista, viennistä ja kauppatasteesta.

Ulkomaankauppatilastossa tilastoidaan tavaroiden viennin ja tuonnin arvo- ja määrätiedot tavaranimikkeittäin, maittain ja maa-alueittain. Tuonti tilastoidaan sekä alkuperämaan että lähetysmaan mukaan. Vienti on tilastoitu määrämaan mukaisesti. Ulkomaankauppatilaston tiedot julkaistaan tilastoarvokäsitteen mukaisina. Tällä tarkoitetaan viennissä/toimituksissa tavaroiden FOB-arvoa (free on board) ja tuonnissa/hankinnoissa CIF-arvoa (cost, insurance and freight) tulliselvityksen tai sisäkaupan tilastoilmoituksen antajan valtion rajalla. Tilastoarvo saattaa erota myyntisopimuksen rahasummasta eli laskutusarvosta kauppatapahtumassa käytettyjen toimitusehtojen vuoksi. Tilastoarvoa käytetään yhtenäisenä mittasuurena kaikissa EU:n jäsenvaltioissa ja se on myös YK:n antamien kansainvälisen tavarakaupan tilastosuositusten mukainen. Arvotiedot eivät sisällä Suomessa kannettavia veroja ja tulleja.

Pääsääntöisesti kaikki Suomesta vietävät ja Suomeen tuotavat tavarat sisältyvät sisä- ja ulkokaupan tavarakaupan tilastoon²⁸. Palvelujen kauppa jää tämän tilaston ulkopuolelle. Tilastoinnin edellytyksenä on, että tavara fyysisesti saapuu maahan tai lähtee maasta. Poikkeuksena ovat laivat ja lentokoneet, jotka tilastoidaan omistussuhteen muututtua. Toisaalta tilastoinnin kannalta ei ole merkitystä, sisältyykö tavaroiden tuontiin tai vientiin maksuliikennettä vai ei.

Tietyt ilmiöt on jätetty virallisen ulkomaankauppatilaston kuvauksen ulkopuolelle. Nämä ovat sellaisia taloustoimia, joilla ei ole merkittävää kaupallista arvoa. Sisäkaupan tilasto ei kata säännöllisestä ALV-ilmoittamisesta vapautettujen yksityishenkilöiden ja pienten yritysten hankintoja ja toimituksia.

Tarkemmin Tullin käyttämistä menetelmistä, luokituksista ja tietojen toimittamisen edellytyksistä voi lukea Tullin internet-sivuilta:

http://www.tulli.fi/fi/05_Ulkomaankauppatilastot

Kulttuurisatelliitissa tavaroiden viennin ja tuonnin osalta lähdettiin liikkeelle kulttuuritilastojen tuottamista luvuista. Kulttuuritilastoista ovat saatavana vuodet 1995, 2000, 2002–2005; tavaroiden ulkomaankaupan tilastot ovat peräisin Tullin aineistoista, mutta koska niiden työstäminen on ollut varsin hankalaa (tiedot ovat olleet saatavilla maittain, mutta ei summatasona eli niiden tuottamiseksi on täytynyt laskea maakohtaiset tiedot yhteen), kulttuuritilastojen käyttämät tiedot on tuotettu vain niiltä vuosilta, joilta ne on julkaisun vuoksi tarvittu. Ohjausryhmän päätöksen mukaan julkaistaan tavaroiden ulkomaankaupasta ne vuodet, jotka löytyvät eli ei jätetä pois olemassa olevaa tietoa, mutta ei myöskään pyritä laajentamaan tietosisältöä (resurssitilanteesta johtuen).

Tavaroiden ulkomaankaupasta päätettiin jättää pois osa tavaroista, jotka kulttuuritilastoissa lasketaan mukaan (mm. matot ja erinäiset koriste-esineet, joiden ei katsottu kuuluvan sen enempää taiteeseen kuin taidekäsitteeseen): poisjätetyt tavarat on listattu taulukon

²⁸ Esimerkiksi muualla painetut kirjat ja äänitteet lasketaan ko. tuotteiden tuonniksi, vaikka kyse olisi suomalaisen tuotteen "monistamisesta" ulkomailla (esimerkkinä kirjojen tuonti Italiasta – vuosittain voi olla merkittävääkin, mutta kyse ei siis suinkaan ole siitä, että Suomeen tuodaan paljon italialaisia kirjoja, vaan siitä, että suomalaisia kirjoja painetaan Italiassa).

lopussa, jolloin ero kulttuuritilastojen tietoihin jää näkyviin. Pohdittiin, onko mahdollisesti olemassa vielä tavaraluokkia, joiden pitäisi olla mukana, mutta todettiin, että voidaan luottaa kulttuuritilastojen tekemän työn Tullin aineistojen ja luokitusten läpikäynnin osalta olevan sen verran perusteellista, että kaikki tarpeellinen on jo mukana.

7.7 Palveluiden tuonti ja vienti

Palveluiden tuonnista ja viennistä julkaistaan tiedot vuodelta 2005. Lähdeaineistona ovat Tilastokeskuksen julkaiseman Palveluiden ulkomaankauppa-tilaston (nk. PU-tilasto) tiedot. Projektin aikana mietittiin mahdollisuutta, että olisi huomioitu laskelmissa PU-tilastossa käytetyt palveluluokat ja otettu joko tiettyjen palveluluokkien osalta kaikkien toimialojen yhteenlaskettu tieto tai sitten otettu vain satelliittiin valituilta toimialoilta tietyt palveluluokat, mutta koska palveluluokat eivät ole yksikäsitteisesti joko kulttuurisia tai ei-kulttuurisia, päädyttiin toimimaan samoin kuin kotimaisen tuotannon osalta eli otetaan tietyt toimialat kokonaan²⁹. Myös laskentapoikkeukset toimialoihin ovat samat kuin kotimaisen tuotannon osalta.

Tilastokeskuksessa tuotettava palvelujen ulkomaankauppatilasto kuvaa palvelujen vientiä ja tuontia palvelutyypeittäin ja kohdemaittain. Tiedot koskevat yritysten ulkomailta ostamien tai ulkomaille myymien palvelujen arvoa. Tilastointi kattaa yritysten välisten tyyppillisten liike-elämän palvelujen ohella sekä koulutus- ja virkistyspalvelut että immateriaalioikeuksia kuten rojaltit ja lisenssimaksut. Tilaston ulkopuolelle on jätetty kuljetus- ja vakuutuspalvelut, joista jo kerätään tietoja. Mukana ovat kaikki EU15-maat ja niiden lisäksi Yhdysvallat, Japani, Kiina, Intia, Sveitsi, Norja, Kanada, Viro ja Venäjä. Palvelujen ulkomaankaupan tiedustelu toteutetaan vuosittain yrityksille suunnattuna kyselynä, jossa on mukana sekä teollisia että palvelutoimialoja. Otos koostuu noin 3 000 yrityksestä, jotka on valittu otokseen suuruusluokan ja toimialan perusteella siten, että niiden avulla saadaan edustava kuva suomalaisten yritysten käymästä palvelujen ulkomaankaupasta. Yrityksiltä saadut tiedot korotetaan vastamaan koko kehikon yritysten tietoja.

Tarkempia tietoja kohdejoukosta, otoksen muodostamisesta sekä menetelmistä ja luokituksista voi lukea Tilastokeskuksen internet-sivuilta:

<http://tilastokeskus.fi/til/pul>

7.8 Laskentapoikkeuksia

Valtion tiedot saatiin vertailukelpoisina vuodesta 1998 alkaen, sitä ennen aineisto on ollut toisenlainen. Kulttuurisatelliitin luvut vuosille 1995–97 on laskettu ketjuttamalla taaksepäin virallisista SKT-järjestelmän tiedoista (muutosprosentit on laskettu järjestelmässä olevalla laskentatarkkuudella eli 2- tai 3-numerotasolla).

Valtion aineiston laskennassa myös julkiset kulutusmenot on tuotettu takaperin ketjuttamalla vuosille 1995–1998, koska vertailukelpoisen aineiston työstämiseen ei ollut resursseja. Ketjuttamisessa on käytetty valtion muun markkinattoman tuotoksen muutosta SKT-järjestelmässä olevien tietojen laskentatarkkuudella.

²⁹ Tähän päätökseen vaikutti myös tieto, että osa yrityksistä ei erittele vientiä ja tuontia eri palveluluokkiin pyynnöistä huolimatta, vaan antaa vain yhden kokonaissumman.

Valtion henkilöstön luvut ovat saatavilla yksikkökohtaisina vuodesta 2000 alkaen internetistä (www.netra.fi – Henkilöstöraportointi), mutta ei aikaisemmilta vuosilta. Laskelmaan on otettu samat yksiköt kuin muutenkin, joko kokonaan (Kansallisarkisto, Kuvataideakatemia, Museovirasto, Sibelius-Akatemia, Suomenlinnan hoitokunta, Taideteollinen Korkeakoulu, Teatterikorkeakoulu, Valtion taidemuseo) tai osittain (Lapin yliopisto ja Opetusministeriö; näissä käytetty samaa palkkojen prosenttiosuutta kuin muussakin laskennassa). Luvuissa on henkilöstömäärä lukumääränä (ei henkilötyövuosina). Vuosille 1995–1999 valtion henkilöstötiedot on laskettu taaksepäin ketjuttamalla SKT-tiedoista olevista luvuista (muutosprosentit on laskettu järjestelmässä olevalla laskentatarkkuudella eli 2- tai 3-numerotasolla). Valtion työtunnit on tuotettu koko sarjaan laskennallisesti SKT-järjestelmässä olevien tietojen mukaan (ts. kerrottu kunkin toimialan työntekijämäärä laskentatason toimialan keskimääräisellä työntekijäkohtaisella työtuntimäärällä).

Sektori 15 (kotitalouksia palvelevat, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt): palkkasumma on saatavilla 5-numerotasolla, muut tiedot lasketaan kansantalouden tilinpidossa 2- tai 3-numerotasolla (hieman toimialasta riippuen; nyt laskelmaan mukaan tulleet toimialat lasketaan vain 2-numerotasolla eli toimialana 92 yhteensä): sekä tuotos, työlliset että työtunnit on laskettu palkkasumman mukaisina osuuksina laskentatason 92 luvuista.

Toimiala 64203 Ohjelmansiirtopalvelut: sarjan yhdenmukaisuuden vuoksi Digita on siirretty tälle toimialalle koko tarkasteluajanjaksolle, vaikka todellisuudessa se oli toimialalla 92200 (Radio- ja televisiotoiminta) vuoteen 1998 asti.

Toimiala 92200 Radio- ja televisiotoiminta: sarja oli epäjohtonmukainen vuosina 1995 ja 2003, mutta mitään selkeää syytä ei löytynyt (kyse ei ole Digitan siirrosta). Toimialalaskijan kanssa käydyn keskustelun jälkeen sarjaa on noiden vuosien osalta korjattu käyttäen yritysrekisterin yritysکوhtaisista tiedoista laskettuja liikevaihdon muutosprosentteja (1996 -> 1995 ja 2004 -> 2003) tuotoksen muutoksen estimaattina (ja vuodelle 1995 myös välituotekäytön estimaattina, vuoden 2003 välituotekäyttö pidettiin alkuperäisen laskelman mukaisena).

Toimiala 22220 Muu painaminen: vuoden 2005 tiedoissa 10 liikevaihdoltaan suurimman yrityksen joukossa oli yksi, jonka tuotteet ovat pääsääntöisesti muita kuin kulttuurisia, laskelmista poistettiin ko. yrityksen tiedot.

Toimiala 51432 Viihde-elektroniikan tukkukauppa: aineistossa tuotoksen ja arvonlisäyksen kehitys on ollut epäjohtonmukaista vuosina 1996 ja 2001. Toimialalaskija oli todennut virheen johtuvan molempina vuosina (1996 ja 2001) samasta yrityksestä, jonka tietojen voidaan epäillä olevan virheellisiä – tietoja ei pystytä takautuvasti korjaamaan (tai tehtävä ei ollut työmäärältään mielekäs odotettavissa olevaan hyötyyn nähden), joten ko. yritys poistettiin noiden vuosien laskelmista.

Toimiala 52451 Kodintekniikan ja viihde-elektroniikan vähittäiskauppa: laskelmaan on otettu vain viihde-elektroniikan osuus kodintekniikka-alan tiedotusfoorumilla (KOTEK, internetosoite www.kotek.fi) julkaistujen tietojen mukaan (nk. mustan linjan prosenttiosuus koko liikevaihdosta). Luvut ovat saatavilla vuosittain.

³⁰ Vuoden 2005 tiedoissa 20 suurinta toimipaikkaa kattaa 70% koko toimialan liikevaihdosta (yrityksissä 76%), 69% palkoista (yrityksissä 75%) ja 57% henkilöstöstä (yrityksissä 72%). 20 suurimman toimipaikan joukosta kulttuuriin kuuluvat kattavat 75% liikevaihdosta (yrityksissä 88%), 63% palkoista (yrityksissä 80%) ja henkilöstöstä 75% (yrityksissä 82%). Toimialan osuus kulttuurin arvonlisäyksestä on vaihdellut vuosittain 1...2% välillä.

Toimiala 74783 Messujen ja kongressien järjestäminen: lasketaan messut kulttuuriin, kongresseja ei. Toimialan suurimpien yksiköiden (kattoivat yhteensä yli 50% liikevaihdosta)³⁰ tarkastelun jälkeen laskelmaan päätettiin ottaa 75 prosenttia toimialan tuotoksesta, arvonlisäyksestä, työllisistä ja työtunneista.

Toimiala 74789 Muut liike-elämän palvelut: toimialan suurimpien yksiköiden (kattoivat yhteensä yli 50% liikevaihdosta)³¹ läpikäymisen jälkeen laskelmaan päätettiin ottaa 25 prosentti toimialan tuotoksesta, arvonlisäyksestä, työllisistä ja työtunneista.

Toimiala 45230: laskelmassa on rajattu yksiköitä tiettyjen yrityksen nimessä esiintyvien sanojen mukaan.

Toimiala 52122 Tavaratalot ja siitä tarkemmin tavaratalojen urheiluvälinekauppa: alan toimijoiden mukaan noin neljäsosa urheiluvälinemyynnistä tapahtuu tavaratalojen kautta eli toimialan 52122 tuotokseksi ja arvonlisäykseksi laskelmaan on laitettu 1/3 toimialan 52488 (Urheiluvälineiden vähittäiskauppa) tuotoksesta ja arvonlisäyksestä.

³¹ Vuoden 2005 tietojen mukaan 50 suurinta toimipaikkaa tuotti yhteensä 50% liikevaihdosta ja maksoi 37% palkoista; kulttuuripuolen yksiköt tuottivat 22% noiden 50 suurimman yksikön liikevaihdosta ja maksoivat 36% palkoista. Yritysten puolelta katsottuna 50 suurinta yritystä tuotti yhteensä 51% liikevaihdosta ja maksoi 39% palkoista; kulttuuripuolen yksiköt tuottivat 25% noiden 50 suurimman yrityksen liikevaihdosta ja maksoivat 42% palkoista.

8 Tulosten yhteenveto

Kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä – tieto, joka on verrattavissa bruttokansantuoteosuuteen – on pysynyt suunnilleen samana koko tarkasteluajanjakson ajan. Mitään poikkeuksellisen suurta kasvua ei ole havaittavissa, pikemminkin osuus on hieman pienentynyt: tulokset eivät siis tue sitä käsitystä, että kulttuurin toimialoilla kasvu olisi ollut keskimääräistä kasvua nopeampaa.

Kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä on tarkasteluajanjaksolla vaihdellut 3,1 prosentista 3,7 prosenttiin. Vuonna 2005 osuus oli 3,2 prosenttia.

Kulttuurin osuus tuotoksesta, arvonlisäyksestä ja työllisistä on myös pysynyt lähes samalla tasolla koko tarkasteluajanjakson ajan. Kulttuurin osuus työllisistä on suurempi kuin osuus tuotoksesta ja arvonlisäyksestä: kulttuurin aloilla on siis varsin paljon työvoimavaltaista tuotantoa, kuten palveluissa muutenkin.

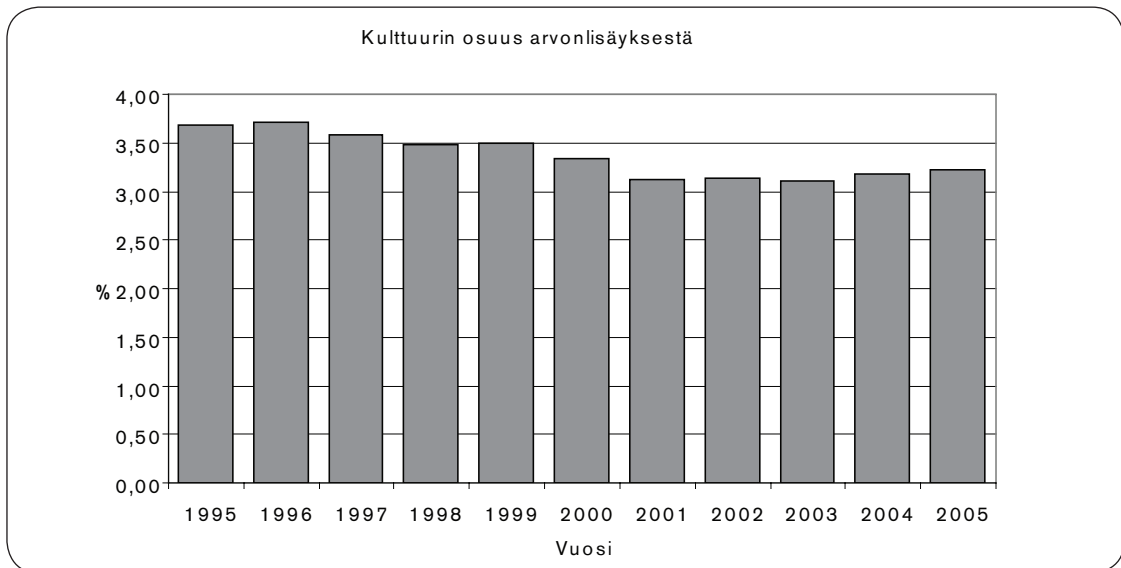
Arvonlisäys sisältää näissä laskelmissa sekä maksetut palkat että yritystoiminnan toimintaylijäämän (verrattavissa yritysten voittoon). Työllisten osuutta pienemmästä arvonlisäysosuudesta voi päätellä, että joko palkat tai ylijäämä – tai molemmat – ovat kulttuurin toimialoilla keskimääräistä alhaisempia. Joillakin kulttuurin toimialoilla on paljon yrityksiä, joissa työllisyys on alle yksi henkilötyövuosi vuodessa, eli kyse on usein sivutoimisesta yrittäjyydestä: tämä todennäköisesti osaltaan vaikuttaa alhaisiksi jääviin palkkoihin ja voittoihin.

Koko tarkasteluajanjaksolla kulttuurin osuus tuotoksesta on vaihdellut 3,5 prosentista 4,2 prosenttiin ja osuus työllisistä 4 prosentista 4,3 prosenttiin; vuonna 2005 kulttuurin osuus tuotoksesta oli 3,5 prosenttia ja työllisistä 4,2 prosenttia.

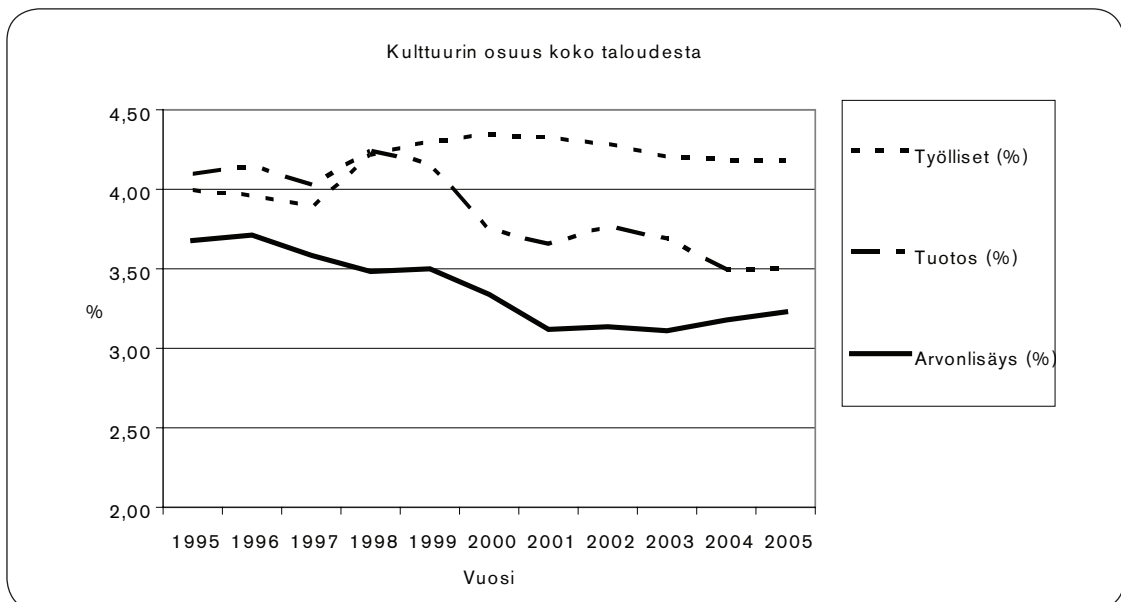
Euromääräisesti katsottuna kulttuurin arvonlisäys on kasvanut lähes puolitoistakertaiseksi kuluneen tarkasteluajanjakson aikana, mutta nämä niin kutsutut käypähintaiset tiedot sisältävät myös hinnanmuutoksen, eivätkä pelkkää määränmuutosta, joten kasvua ei voi suoraan päätellä näistä luvuista. Vuonna 2005 kulttuurin toimialojen yhteenlaskettu arvonlisäys oli 4,4 miljardia euroa (4 406 miljoonaa euroa).

Koko kansantalouden tasolla bruttokansantuote lasketaan sekä käypähintaisena (cp) että kiinteähintaisena (fp). Kiinteähintaisessa laskelmassa on poistettu hinnanmuutoksen vaikutus ja saadaan näkyviin määrän (ml. laadun) muutos³². Näissä laskelmissa luvut on

³² Puhuttaessa BKT:n kasvuprosentista tarkoitetaan nimenomaan kiinteähintaisen BKT:n muutosta.

Kuva 3: Kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä vuosina 1995-2005

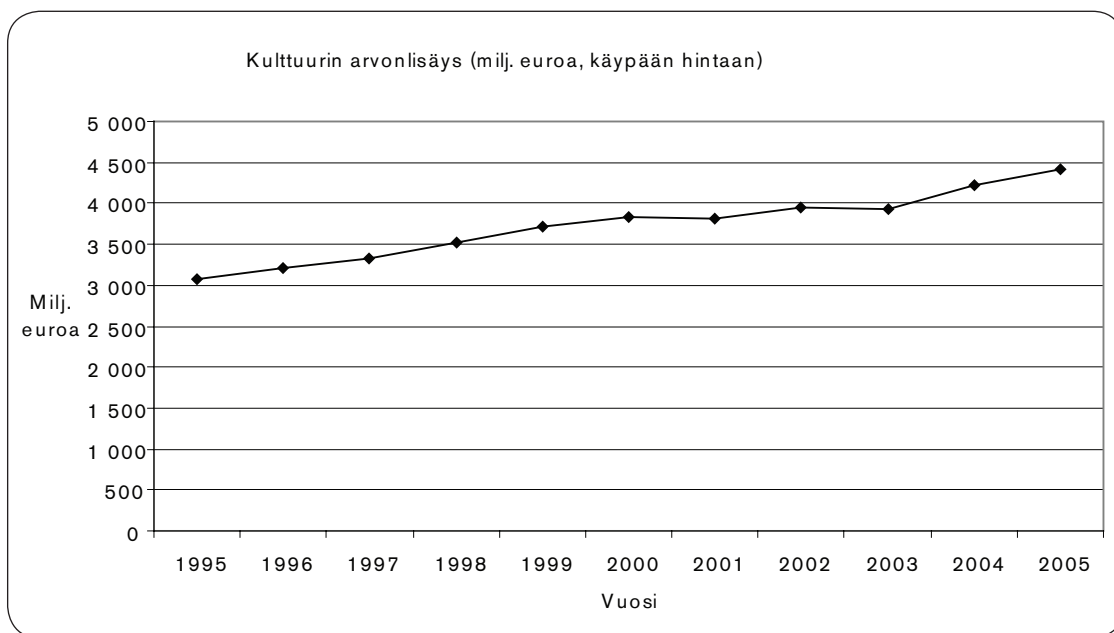
Kuva 4: Kulttuurin prosentiosuudet koko talouden arvonlisäyksestä, tuotoksesta ja työllisistä vuosina 1995-2005

laskettu vain käypähintaisina. Tällä hetkellä kansantalouden tilinpidossa on käytössä keskitetty laskenta kiinteähintaisten lukujen tuottamiseen, ja näidenkin lukujen laskeminen kiinteähintaisena saattaisi olla mahdollista, mutta ensin on tarkistettava, kattavatko käytössä olevat hintaindeksit kulttuurin tuotteet riittävän laajasti. Mikäli hintaindeksit eivät kuvaa kulttuurin tuotteita, niiden avulla tuotetut kiinteähintaiset tiedot eivät välttämättä kuvaa todellista tilannetta.

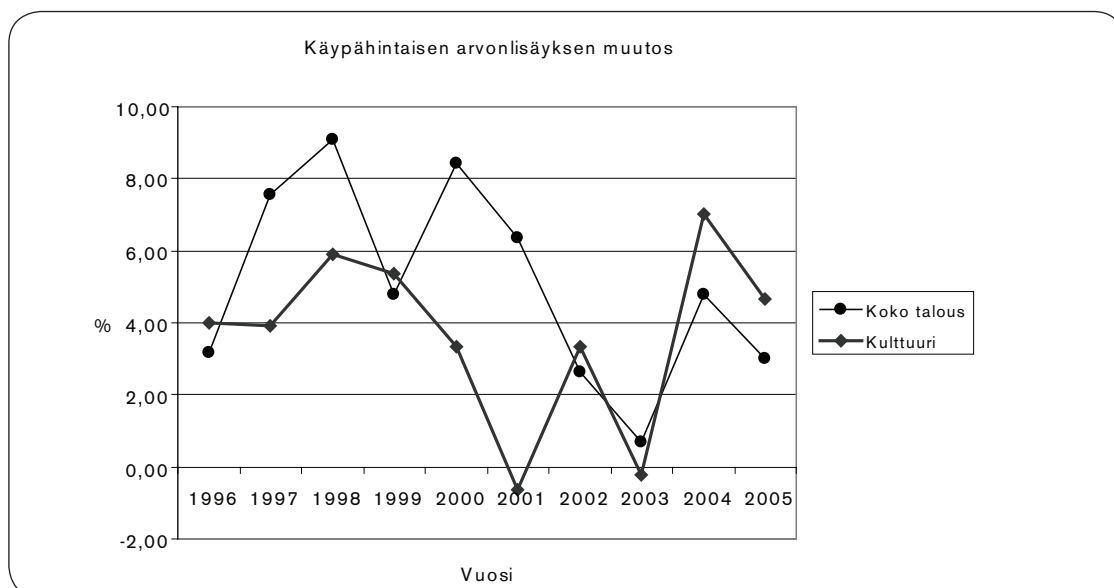
Jos katsotaan käypähintaisen arvonlisäyksen muutosta toisaalta kulttuurin toimialoilla ja toisaalta koko taloudessa, tarkasteluajanjakson alkupuolella kehitys on ollut hyvin erilaista, mutta viime vuosina muutos on ollut varsin samankaltainen. Niinä vuosina, jolloin kulttuurin käypähintaisen arvonlisäyksen kasvu on ollut suurempi kuin koko talouden käypähintaisen arvonlisäyksen kasvu, myös kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä on kasvanut. Tarkasteluajanjaksolla kulttuurin käypähintaisen arvonlisäyksen muutos on vaihdellut -0,6 prosentista 7,0 prosenttiin ja koko talouden tasolla 0,7 prosentista 9,1 prosenttiin. Vuonna 2005 käypähintaisen arvonlisäyksen kasvu koko taloudessa oli 3,0 prosenttia ja kulttuurin toimialoilla 4,7 prosenttia.

Käypähintaisen arvonlisäyksen muutokseen vaikuttavat volyymin lisäksi hinnat. Hintojen vaikutus on kaksinkertainen sikäli, että käypähintaiseen arvonlisäykseen vaikuttavat sekä tuotteiden aikaansaamiseksi käytettyjen tavaroiden ja palveluiden (nk. välituotekäyttö) hinnat että valmiista tuotteista saadut hinnat. Käypähintaisen arvonlisäyksen muutos voi siis johtua joko hintojen tai volyymin muutoksesta tai – kuten yleensä on – näistä molemmista: käypähintaisista tiedoista ei voida päätellä, mikä on kummankin tekijän osuus eli ei saada selville, mistä muutos johtuu.

Kulttuurin toimialoja tarkasteltaessa voidaan havaita, että mikään niistä ei ole kasvanut tai pienentynyt oleellisesti muihin verrattuna; kasvu on ollut siis pääsääntöisesti varsin samanlaista eri toimialoilla – pieniä muutoksia on toki havaittavissa. Esimerkiksi taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminnan, mainonnan sekä arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelun osuudet ovat hieman kasvaneet, ja toisaalta radion ja television sekä muun painamisen osuudet ovat pienentyneet.

Kuva 5: Kulttuurin toimialojen käypähintainen arvonlisäys vuosina 1995-2005

Kuva 6: Käypähintaisen arvonlisäyksen muutos koko taloudessa ja kulttuurissa 1996-2005

Alla kulttuuritoimialojen arvonlisäyksen jakautuminen näiden toimialaryhmien kesken.

Arvonlisäys

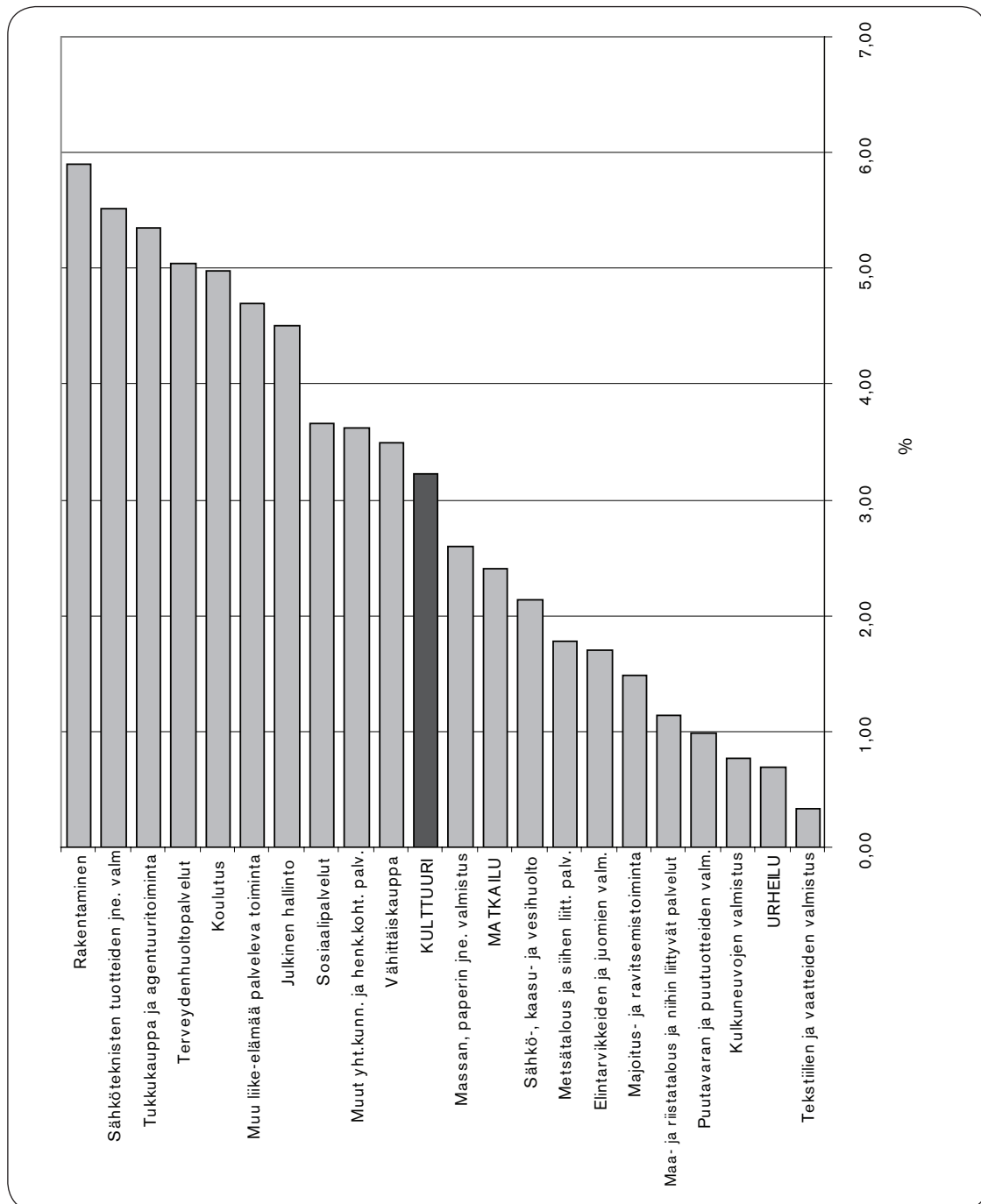
Prosenttia

Toimiala\ Vuosi	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	5,3	5,4	5,2	5,4	5,4	5,6	5,8	6,1	6,1	6,0	6,1
Kirjastot, arkistot ja museot yms.	6,8	6,8	6,7	6,4	6,2	6,3	6,3	7,0	7,1	6,8	6,9
Taide- ja antiikkiliikkeet	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	4,9	4,8	4,8	4,5	4,5	4,6	4,9	5,2	5,2	5,7	4,9
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	23,9	23,4	23,1	23,2	22,5	22,5	22,4	22,8	22,7	25,0	24,4
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	2,2	2,1	2,3	2,3	2,9	2,6	2,6	2,7	3,0	2,8	2,5
Soitinten valmistus ja kauppa	0,8	0,9	0,7	0,8	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5
Äänitteet	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
Radio ja televisio	11,4	11,4	10,3	9,9	8,0	7,9	8,2	8,3	8,6	9,5	9,7
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	17,7	17,6	18,5	17,5	16,2	16,2	16,7	15,8	14,8	13,6	13,4
Mainonta	7,1	7,3	8,2	8,6	9,4	10,2	10,9	9,6	9,2	8,7	8,8
Arkkitehti- ja taideteollisuus-suunnittelu	3,1	3,3	3,6	3,7	4,6	4,7	5,0	4,9	4,9	4,9	5,1
Valokuvaus	3,3	3,4	3,1	2,8	3,0	2,9	3,0	2,9	2,6	2,1	1,9
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	4,8	4,9	4,9	5,1	4,7	4,9	5,0	5,0	5,2	5,4	5,9
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	4,4	4,1	3,8	4,9	6,7	5,8	3,3	3,5	4,0	3,0	3,7
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	1,2	1,4	1,5	1,8	2,1	2,1	2,1	1,9	2,4	2,4	2,5
Koulutus ja kulttuurihallinto	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,7	2,8	2,7	2,7
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Taulukko 1: Arvonlisäyksen jakaantuminen eri toimialaryhmien kesken prosenttiosuutena koko kulttuurin arvonlisäyksestä

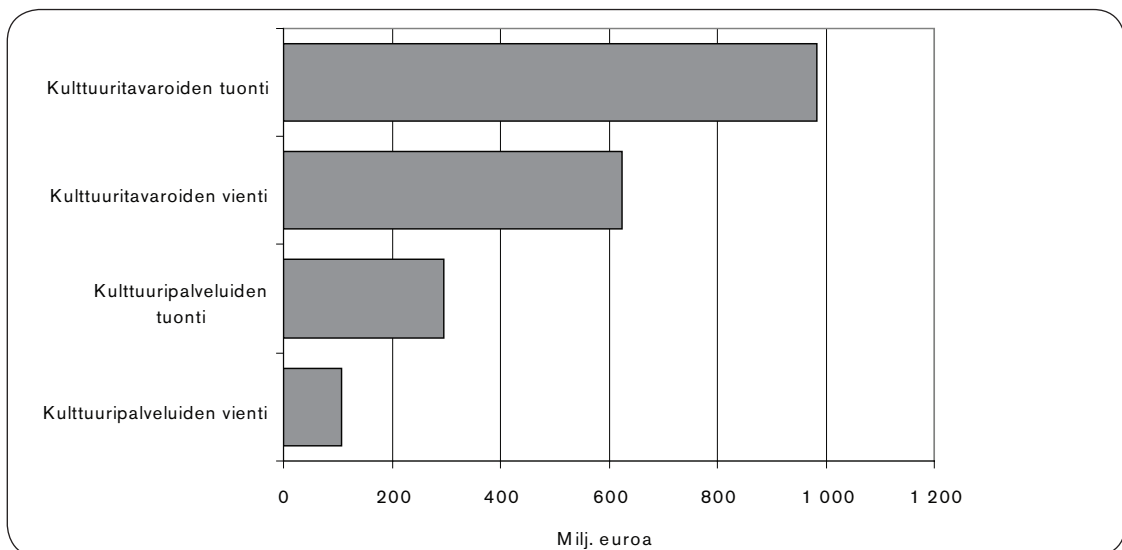
Verrattaessa eri toimialojen bruttoarvonlisäyksiä kulttuuria voidaan pitää taloudellisesti varsin tärkeänä alana kansantaloudessa. Kulttuurin tuottama arvonlisäys on selvästi esimerkiksi alkutuotannon toimialoja sekä monia perinteisiä teollisuuden toimialoja suurempi, vaikka palvelutoimialoista monet ovat merkittävämpiä. Vuonna 2005 kulttuurin osuus koko talouden arvonlisäyksestä oli siis 3,2 prosenttia.

Kulttuuri on kokonaisuutena myös matkailua merkittävämpi ala. Tässä laskelmassa urheilun merkitys jää varsin vähäiseksi, mutta on syytä huomata, että laskelma ei urheilun osalta ole kattava, vaan siihen on otettu mukaan vain muutamia keskeisiä toimialoja. Matkailun osuus koko talouden arvonlisäyksestä oli 2,4 prosenttia ja urheilun 0,7 prosenttia vuonna 2005.

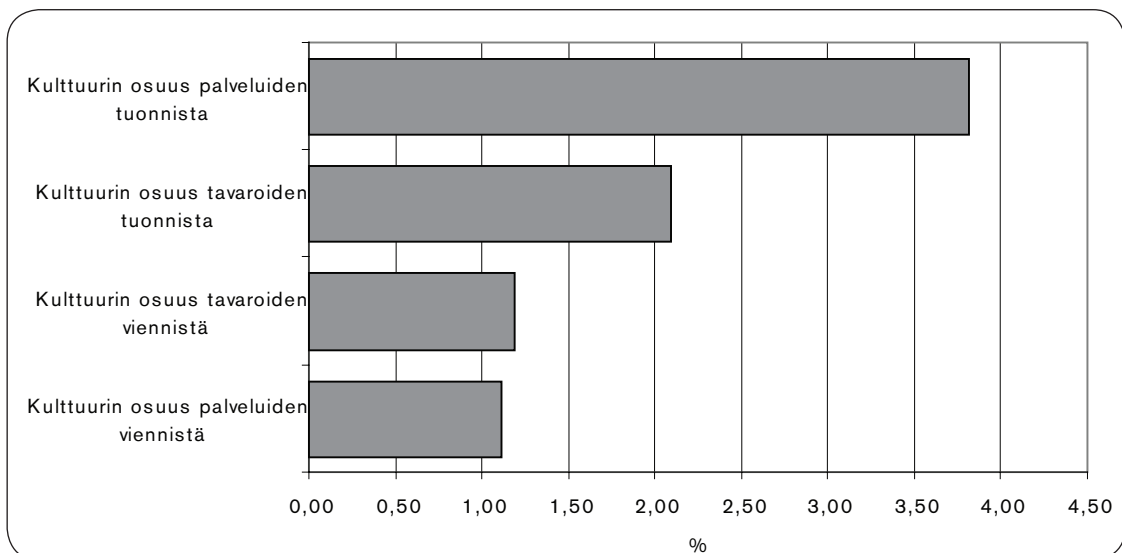

Kuva 7: Eräiden toimialojen ja toimialakokonaisuuksien arvonlisäysosuudet vuonna 2005

Tuonnin arvo oli viennin arvoa suurempi sekä kulttuuritavaroiden että -palveluiden osalta vuonna 2005. Euromääräisesti tavaroiden ulkomaankauppa - sekä tuonnin että viennin osalta - oli palveluiden ulkomaankauppaa suurempaa vuonna 2005. Kulttuuritavaroita tuotiin lähes miljardilla eurolla ja kulttuuripalveluita noin 300 miljoonalla eurolla vuonna 2005. Viennin puolella kulttuuritavaroiden arvo oli reilut 600 miljoonaa euroa ja kulttuuripalveluiden arvo hieman yli 100 miljoonaa euroa vuonna 2005.

Kuva 8: Kulttuuritavaroiden ja -palveluiden ulkomaankauppa vuonna 2005

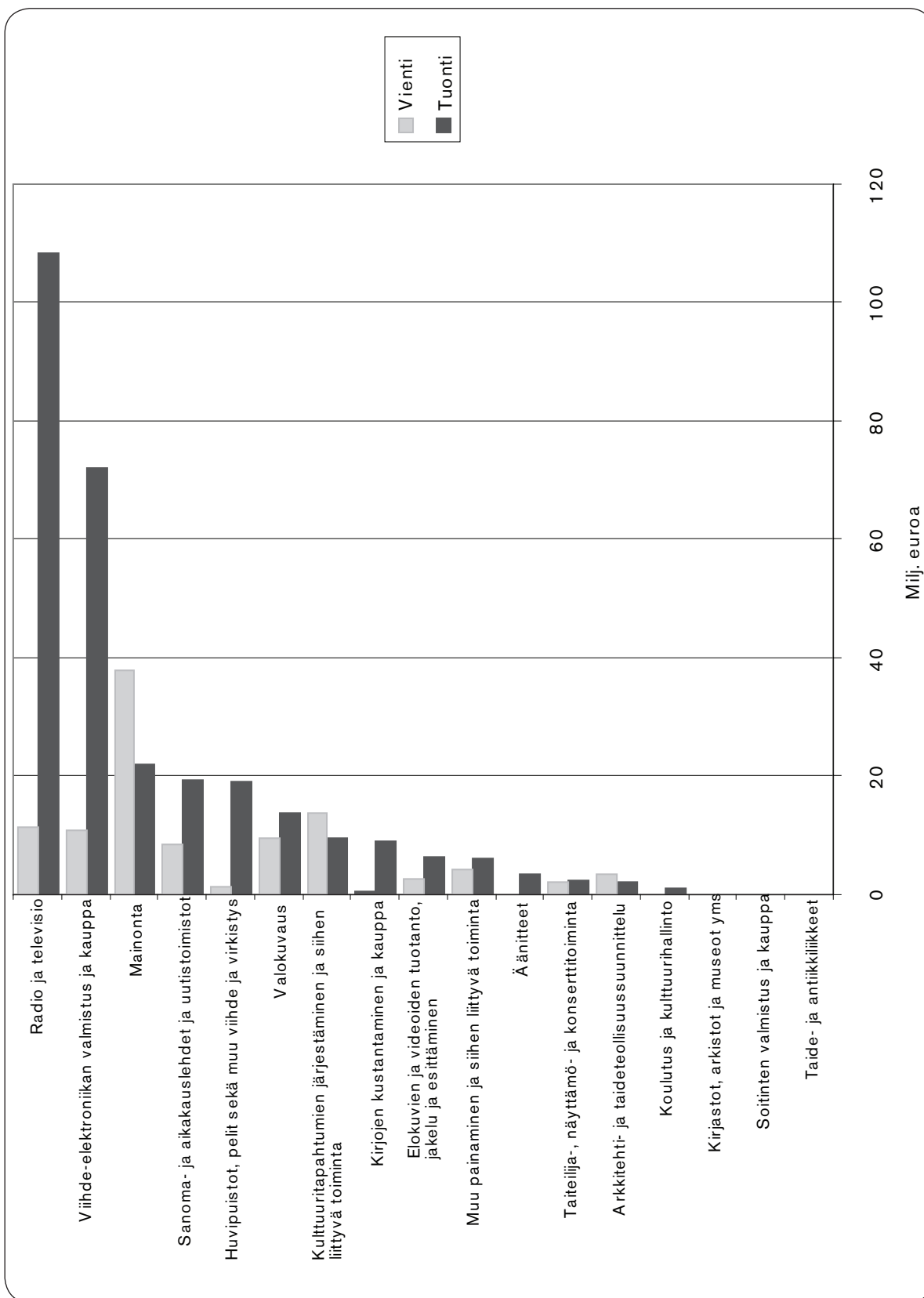

Kuva 9: Kulttuurin osuus tavaroiden ja palveluiden ulkomaankaupasta vuonna 2005

Koko talouden tasolla viennin arvo on tuonnin arvoa suurempi sekä tavaroiden että palveluiden osalta, jolloin suhteellisilla osuuksilla mitattuna tulokset näyttävät hieman erilaisilta: edelleen sekä kulttuuritavaroiden että -palveluiden tuonti on vientiä suurempaa, mutta kulttuuripalveluiden osuus palveluiden tuonnista on suurempi kuin kulttuuritavaroiden osuus tavaratuonnista. Vuonna 2005 kulttuuripalveluiden osuus koko tuonnista oli 3,8 prosenttia ja kulttuuritavaroiden osuus 2,1 prosenttia. Viennistä kulttuuritavaroiden osuus oli 2,1 prosenttia ja kulttuuripalveluiden 1,1 prosenttia vuonna 2005.

Kulttuuripalveluiden vienti oli tuontia suurempaa vain muutamassa toimialaryhmässä – mainonnassa sekä tapahtumien järjestämisessä ja siihen liittyvässä toiminnassa – vuonna 2005. Arvoltaan suurinta oli radio- ja televisiopalveluiden tuonti, reilut 100 miljoonaa euroa. Viihde-elektronikkapalveluiden tuonti oli reilut 70 miljoonaa, ja mainonnan, lehtien ja uutistoimistojen sekä viihde- ja virkistyspalveluiden noin 20 miljoonaa euroa kunkin.

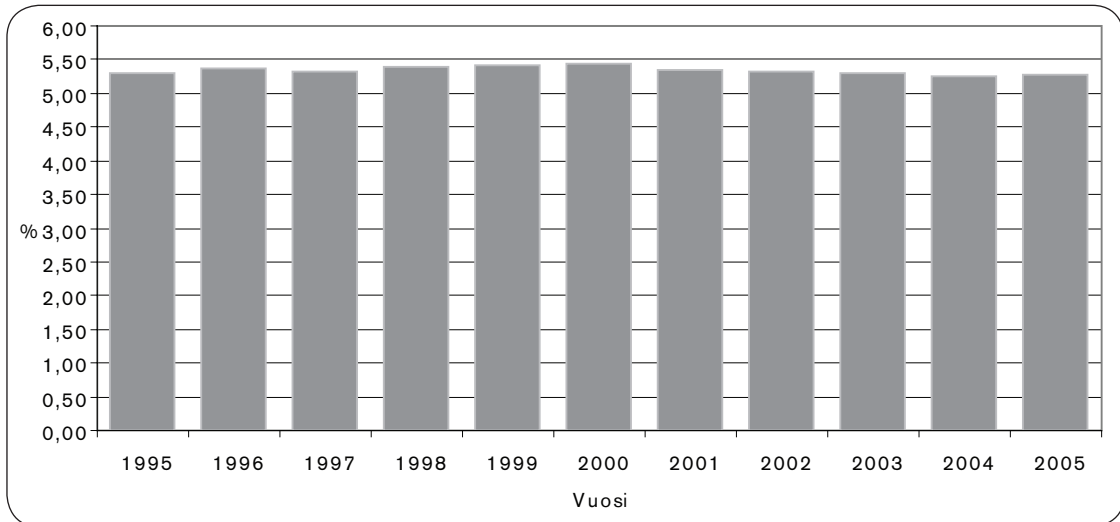
Viennin puolella arvoltaan suurin oli mainonta noin 40 miljoonan euron viennillä, seuraavaksi suurin ryhmä olivat tapahtumien järjestämiseen liittyvät palvelut 14 miljoonan euron viennillä. Valokuvaukseen, viihde-elektronikkaan sekä radioon ja televisioon liittyviä palveluita vietiin noin 10 miljoonalla eurolla kutakin vuonna 2005.

Kuva 10: Kulttuuripalveluiden tuonti ja vienti toimialaryhmittäin vuonna 2005

Kulttuurin osuus kulutusmenoista on pysynyt käytännössä samalla tasolla koko tarkasteluajanjakson ajan, se on vaihdellut 5,3 prosentin ja 5,4 prosentin välillä. Vuonna 2005 kulttuurin osuus kulutusmenoista oli 5,3 prosenttia.

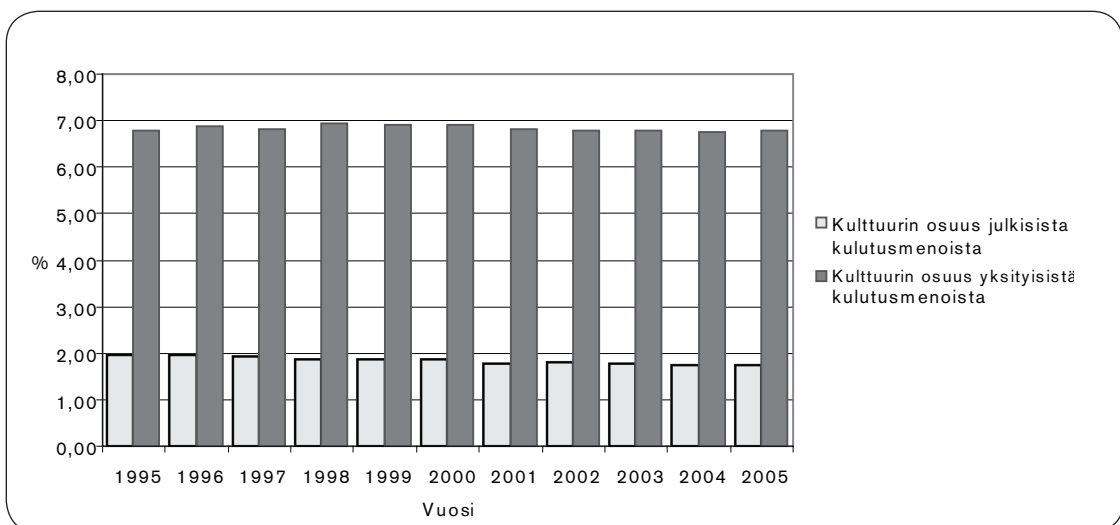
Tulosten mukaan kulttuuriin kulutetaan suunnilleen sama osuus käytettävissä olevista tuloista tulojen absoluuttisesta määrästä riippumatta. Kulttuurin osuus kulutusmenoista ei kuitenkaan kerro, onko kulttuuria kulutettu määrällisesti enemmän vai vähemmän, sillä sarja ei kerro mahdollisista suhteellisista hinnanmuutoksista hyödykkeissä.

Kuva 11: Kulttuurin osuus kulutusmenoista yhteensä vuosina 1995-2005

Suuria vaihteluita ei ole tapahtunut myöskään kulttuurin osuudessa toisaalta yksityisistä ja toisaalta julkisista kulutusmenoista. Kulttuurin osuus yksityisistä kulutusmenoista kuvaa kotitalouksien itsensä suoraan kulttuuriin käyttämää osuutta, julkiset kulutusmenot kuvaava julkisyhteisöjen nettomenoja kulttuuripalveluiden tuottamisesta.

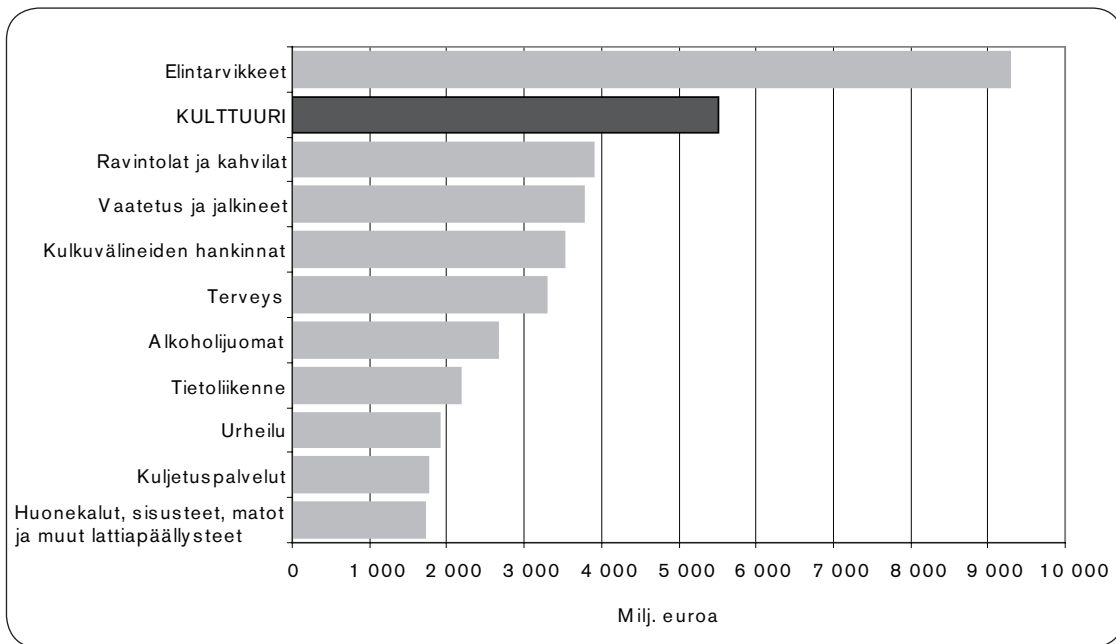
Tarkasteluajanjaksolla kulttuurin osuus yksityisistä kulutusmenoista on vaihdellut 6,8 prosentista 6,9 prosenttiin, ollen 6,8 prosenttia vuonna 2005. Kulttuurin osuus julkisista kulutusmenoista on vaihdellut 1,7 prosentista 2,0 prosenttiin, ollen 1,7 prosenttia vuonna 2005.

Kuva 12: Kulttuurin osuus yksityisistä ja julkisista kulutusmenoista vuosina 1995-2005

Yksityisestä kulutuksesta kulttuurin on laskettu muun muassa kulttuuripalvelut, taide-esineet, kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet, levyt, kasetit ja videot sekä näiden vuokraus, valokuvaustarvikkeet ja -palvelut, pelit sekä radiot, televisiot ynnä muut sellaiset laitteet. Näin määriteltynä kulttuuri on varsin merkittävä yksityisen kulutuksen erä, kuten oheisesta kuvista ilmenee.

Vuonna 2005 yksityiseen kulttuurikulutukseen käytettiin noin 5,5 miljardia euroa, kun samana vuonna esimerkiksi elintarvikkeisiin käytettiin 9,2 miljardia euroa ja alkoholiin 2,7 miljardia euroa.

Kuva 13: Joidenkin yksityisen kulutuksen erien kokonaismäärät vuonna 2005

Tietoja ei julkaista 5-numerotasolla, vaan näistä yhdistettyinä ryhmätasoina. Ohessa listaus kunkin ryhmätason alle kuuluvista 5-numerotason toimialaluokista (toimialat ovat ryhmän sisällä numerojärjestyksessä) sekä laskennassa tehdyistä poikkeuksista. Ryhmätason luokat ovat pääsääntöisesti samat kuin kulttuuritilastoissa käytetyt (muutama toimiala käsitelty eri tavalla), ja taulukoissa ja kuvioissa niiden järjestys on lähes sama kuin kulttuuritilastojen julkaisuissa (poikkeuksina ryhmät ”soitinten valmistus ja kauppa” sekä ”koulutus ja kulttuurihallinto”, joista jälkimmäistä ei kulttuuritilastoissa ole).

Toimialat ja niiden ryhmittely

Toimiala

Kulttuurin, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan toimialat

Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta

92311 Taiteilijatoiminta

92312 Näyttämö- ja konserttitoiminta

Kirjastot, arkistot ja museot yms.

92510 Kirjastot ja arkistot

92520 Museot, näyttelyt sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojele

92530 Kasvitieteelliset puutarhat jne.

Taide- ja antiikkiliikkeet

52484 Taideliikkeet

52501 Antiikkiliikkeet

Kirjojen kustantaminen ja kauppa

22110 Kirjojen kustantaminen

22230 Kirjansidonta ja viimeistely

51474 Kirjatukkukauppa

52472 Kirjojen vähittäiskauppa

52502 Antikvariaattikauppa

52611 Kirjojen postimyynti ja verkkokauppa

Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot

22120 Sanomalehtien kustantaminen

22130 Aikakauslehtien kustantaminen

22150 Muu kustannustoiminta

22210 Sanomalehtien painaminen

52473 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa, lehtikioskit

92400 Uutistoimistot

Elokvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen

22320 Kuvatallenteiden jäljentäminen

71401 Videofilmien vuokraus

92110 Elokvien ja videoiden tuotanto

92120 Elokvien ja videoiden levitys

92130 Elokvien esittäminen

Soitinten valmistus ja kauppa

36300 Soitinten valmistus

51481 Musiikkitarvikkeiden tukkukauppa

52452 Soitinten ja musiikkitarvikkeiden vähittäiskauppa

Äänitteet

22140 Äänitallenteiden kustantaminen

22310 Äänitallenteiden jäljentäminen

Radio ja televisio

64203 Ohjelmansiirtopalvelut

92200 Radio- ja televisio toiminta

Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta

22220 Muu painaminen1)

22240 Painamista edeltävä toiminta

22250 Muu painamiseen liittyvä toiminta

Mainonta

74401 Mainostoimistot

74402 Suora- ja ulkomainonta

74409 Muu mainospalvelu

Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu

74203 Arkkitehtipalvelu

74871 Taideteollinen muotoilu ja suunnittelu

Valokuvaus

51475 Valokuvausvälineiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa

52485 Valokuvausalan vähittäiskauppa

74811 Valokuvaamotoiminta

74812 Valokuvien kehittäminen

Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys

36500 Pelien ja leikkikalujen valmistus

51483 Lelujen ja pelien tukkukauppa

92330 Huvipuistot

92340 Muut viihdepalvelut

92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu

92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut

Viihde-elektroniikan valmistus ja kauppa

32300 Televisio- ja radiovastaanottimien, äänen- ja kuvantallennus- ja -toistolaitteiden valmistus

51432 Viihde-elektroniikan tukkukauppa

52451 Kodinkoneiden ja viihde-elektroniikan vähittäiskauppa2)

Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta

74873 Messujen ja kongressien järjestäminen3)

74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta4)

92320 Kulttuurin ja viihteen tukipalvelut

Koulutus ja kulttuurihallinto

75110 Julkinen yleishallinto5)

75121 Opetuksen ja kulttuuriasiain hallinto6)

80300 Korkeakoulut7)

Urheilun toimialat

Urheilun toimialat yhteensä

01410 Maisemanhoito (01410 ... mm. puistojen ja puutarhojen, urheilualueiden, leikkikenttien ja muiden viheralueiden ylläpito ja hoito)8)

36400 Urheiluvälineiden valmistus

45230 Urheilualueiden rakentaminen (45230 ... mm. viherrakentaminen, urheilu- ja virkistysalueiden ja -kenttien, tenniskenttien, golfratojen, kilparatojen, uima-altaiden yms. rakentaminen ja varustaminen)9)

51478 Urheilualan tukkukauppa

52122 Tavaratalojen urheiluvälinekauppa10)

52488 Urheilualan vähittäiskauppa

71402 Urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus

92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit

92620 Muu urheilutoiminta

Laskentapoikkeukset:

- 1) Toimialalta 22220 poistettu yksi yritys
- 2) Kodinkoneiden ja viihde-elektroniikan vähittäiskaupasta (52451) mukaan otettu vain niin kutsuttu musta linja KOTEK:in tietojen perusteella
- 3) Toimialasta 74873 Messujen ja kongressien järjestäminen mukana 75 prosenttia
- 4) Toimialasta 74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta mukana 25 prosenttia
- 5) Julkisesta yleishallinnosta (75110) mukana budjettimomentit 2990...2998
- 6) Toimialalta 75121 mukana Museovirasto kokonaan ja Opetusministeriö osittain
- 7) Toimialalta 80300 mukana taideyliopistot sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta
- 8) Kuntien tehtävittäisestä luokituksesta mukana "puistot ja yleiset alueet"
- 9) Rajattu toimialatiedon lisäksi myös toimipaikkojen nimien tai niiden osien perusteella
- 10) Toimialan 52122 Tavaratalot osuudeksi urheiluvälinekaupasta on laskettu 1/3 toimialan 52488 (Urheilualan vähittäiskauppa) tiedoista

Laskennan ulkopuolelle jätetyt toimialat

33400 Optiikka- ja valokuvausvälineiden valmistus

52495 Leikkikalujen ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa

52630 Muu vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä – sisältää mm. huutokauppakamarit

73200 Yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ja kehittäminen

80220 Ammatillinen koulutus

80421 Kansanopistot, kansalaisopistot, musiikkioppilaitokset yms

91331 Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt

91339 Muualla mainitsemattomat muut järjestöt

9 Tulosten luotettavuus

Kansantalouden tilinpidon järjestelmä kuvaa rahassa mitattavaa taloudellista toimintaa tietyn tuotantorajan sisäpuolella; tämä satelliitti kuvaa osaa kulttuurisesta toiminnasta tuotantorajan sisäpuolella – tarkastelun ulkopuolelle jäävät muun muassa osa tuotantorajan sisäpuolelle kuuluvasta toiminnasta (suurimpina esimerkkeinä ammatillinen koulutus ja muut kulttuurialan alemman tason oppilaitokset sekä lukuisat yhdistykset ja järjestöt), tuotantorajan ulkopuolelle jäävä toiminta (erityisesti palveluita tuottava vapaaehtoistyö) sekä kaikenlaiset kerrannaisvaikutukset taloudessa ja hyvinvoinnissa.

Tulosten luotettavuutta voidaan arvioida muun muassa käytetyn menetelmän ja käytettyjen aineistojen pohjalta. Kulttuurisatelliitissa varsinaiset laskentamenetelmät ovat Suomen kansantalouden tilinpidon menetelmäkuvauksen mukaisia ja sellaisenaan sekä EU:ssa että laajemminkin kansainvälisesti hyväksytyjä. Menetelmällisesti näissä tuloksissa suurempia kysymyksiä ovatkin kulttuurin määrittely ja valittujen toimialojen käsittely. Kun käytävissä olevissa lähteissä luokittelevina tietoina ovat toimiala ja sektori, tarkempaa jakoa on hyvin hankala tehdä: laskennan ulkopuolelle on jäänyt varmasti paljon kulttuuritoimintaa, jota tehdään muilla kuin mukaan otetuilla toimialoilla ja vastaavasti satelliittiin valituilla toimialoilla on monella myös ei-kulttuurista toimintaa. Projektin aikana käytiin läpi useita toimialoja pyrkien selvittämään, olisiko suurimpia yksiköitä tarkastelemalla mahdollista arvioida kulttuuritoiminnan osuutta koko toimialasta. Tällainenkaan ratkaisu ei suinkaan olisi aukoton – kulttuurisen yksikön yksikäsitteinen määrittelyminen on hankalaa ja jos työ tehdään ”käsityönä”, sama yksikkö voidaan eri vuosina vahingossa luokitella eri tavoin. Lisäksi yksittäisellä toimialalla ei saisi olla mahdollisimman paljon yksiköitä ja toisaalta riittävän suuria yksiköitä on oltava niin paljon, että kohtuullisella työllä saadaan katettua vähintään puolet toimialan liikevaihdosta tai palkoista. Monilla toimialoilla samoilla yksiköillä on sekä kulttuurista että ei-kulttuurista toimintaa, ja näiden erottaminen ei käytännössä ole mahdollista: yksittäinen yksikkö on luokiteltava joko kulttuuriseksi tai ei-kulttuuriseksi sen mukaan, mitä suurimman osan sen toiminnasta tiedetään tai voidaan olettaa olevan. Ollakseen aidosti kulttuuritoiminnan osuutta kuvaava tieto, prosenttiosuus pitäisi laskea vuosittain erikseen. Käytännössä monien yksittäisten toimialojen läpikäynti vuosittain juoksevan laskennan yhteydessä ei onnistu, vaan tarvittaisiin muita kriteereitä, joilla voitaisiin arvioida kulttuurisen toiminnan osuutta tietystä toimialasta.

Lähdeaineistoina käytettiin Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteriä, kuntien taloustilastoa, valtion budjettitietoja, kansantalouden tilinpidon mukaan laskettuja kotitalouksien kulutusmenoja, Tullin tietoja sekä Palveluiden ulkomaankauppa -tilastoa. Kuntien ja valtion taloustiedot ovat näistä kattavimmat, koska yksiköitäkin on vähiten ja kaikista on samalla tavalla luokitellut tiedot. Työllisten ja työtuntien osalta julkisen sektorin tiedot ovat kuitenkin pitkälti laskennallisia. Yritys- ja toimipaikkarekisteri on kattava, mutta 5-numerotason tarkkuudella laskettaessa se ei kaikilla toimialoilla ole riittävän tarkka ja yhdenmukainen; yritys- ja toimipaikkarekisteri on kuitenkin pääasiallisena lähdetietona myös koko talouden tasolla lasketuissa tiedoissa, joten sen pohjalta lasketut tiedot ovat vertailukelpoisia koko talouden tietoihin verrattuna. Kotitalouksien kulutusmenot on näissä laskelmissa otettu suoraan kansantalouden tilinpidosta, jossa ne on tuotettu eri lähdeaineistojen tietoja yhdistelemällä ja vertaamalla. Tavaroiden tuontia ja vientiä koskevat tiedot on otettu suoraan Tullin tiedoista, luottaen heidän aineistoonsa ja heidän tekemiinsä korjauksiin, vaikka näidenkin tietojen tuottamisessa on omat ongelmansa. Palveluiden ulkomaankaupan tiedot on tähän laskelmaan saatu vain yhdeltä vuodelta, ja koska mukaan on laskettu kaikki palveluluokat valituilta toimialoilta, tuloksista ei vielä voi vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä – vasta, kun saadaan tämänkin tilaston osalta aikasarjatietoja, voidaan seurata mahdollisten muutosten suuntaa.

10 Kehittämistarpeet ja jatkotyö

Kehittämistarpeet on tässä pyritty listaamaan alustavassa prioriteettijärjestyksessä; jokainen niistä parantaisi tulosten laatua ja käyttökelpoisuutta, mutta ainakin pilotin perusteella näyttää siltä, että lähdeaineistojen laadun parantaminen sekä koulutuksen toimialojen yksiköiden läpikäyminen ja sen myötä koulutuksen laajempi mukaan ottaminen olisivat ensisijaiset kehittämiskohteet.

Lähdetietojen laadun parantaminen; uusi toimialaluokitus

Lukuja laadittaessa havaittiin, että Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tarjoama lähdeaineisto ei tällä hetkellä kaikilta osin ole riittävän tarkka 5-numerotason tietojen tuottamiseksi. Uusi toimialaluokitus otetaan käyttöön vuoden 2008 aikana niin, että vuoden 2008 loppuun mennessä jokaisella yritysrekisterissä olevalla yksiköllä on olemassa sekä vanhan että uuden toimialaluokituksen mukainen toimialakoodi; tässä yhteydessä olisi erinomainen tilaisuus käydä läpi myös kulttuuriin kuuluvien toimialojen pienemmät yksiköt (varsinaisen toimialaluokitusmuutoksen yhteydessä käydään läpi kaikki yksiköt, joissa on vähintään kaksi työntekijää). Toimialojen tarkastelu kulttuurin näkökulmasta, omana kokonaisuutenaan, tarjoaisi mahdollisuuden sekä yksiköiden samanlaiseen käsittelyyn (ts. samantyyppiset yksiköt samalle toimialalle) että ohjeiden ja käytäntöjen laatimiseen yksiköiden luokittelemiseksi jatkossa.

Projektiryhmä sai käyttöönsä listauksen kulttuurisatelliittiin otettujen toimialojen jaosta ja numeroinnista uudessa toimialaluokituksessa sekä alustavat kuvaukset näistä toimialaluokista. Joiltakin osin uusi toimialaluokitus parantaa kulttuuritoimialojen luokittelua selvästi, mutta monen kulttuuriin kuuluvan toimialan osalta luokitus ei edelleenkään ole täysin yksiselitteinen. Osa ongelmista todennäköisesti tulee esiin vasta, kun luokitusta aletaan soveltaa käytännössä. Muun muassa jako esittäviin taiteisiin ja taiteelliseen luomiseen voi käytännössä olla ajoittain hankala. Lisäksi elokuvat, videot, tv ja valokuvaus on nyt eriytetty kokonaan erilleen taiteista ja taiteellisesta luomisesta. Toimialaluokitukseen kuuluu oleellisena osana hakemisto, johon pyritään keräämään mahdollisimman kattavasti termejä luokittelun avuksi. Tähän hakemistoon on mahdollista vaikuttaa, jolloin kulttuurialan yksi-

köiden läpikäynnin yhteydessä voitaisiin etsiä termejä, jotka olisi hyvä saada hakemistoon mahdollisimman yhdenmukaisen luokittelukäytännön takaamiseksi myös tulevaisuudessa.

Kulttuurin toimialoilla on yksiköitä, joilla ei ole sen enempää liikevaihtoa kuin maksettuja palkkojakaan (eli käytännössä ei aina tiedetä, ovatko ne toimivia yksiköitä, mutta ne eivät myöskään vaikuta tuloksiin), eikä kaikkien näiden selvittämiseen ole mahdollisuuksia. Tärkeintä olisi tarkistaa, että suurimmat yksiköt (joko liikevaihdon tai palkan mukaan mitattuina) ovat oikeilla toimialoilla. On mahdollista, että yritys- ja toimipaikkarekisteristä myös puuttuu joitakin yksiköitä, mutta näiden selvittämiseen ei ole mitään kattavaa menetelmää.

Kulttuurin toimialojen yksiköiden läpikäynti palvelisi sekä kulttuurisatelliitin että kulttuuritilastojen tarpeita, ja tätä toimialojen läpikäyntiä pidettiin yhtenä keskeisenä jatkotyön kohteena. Projektiryhmä laati listan toimialoista, joilla on syytä epäillä olevan eniten puutteita tai joiden läpikäynti selkiyttäisi eniten käsitystä kyseisellä toimialalla mukana olevista yksiköistä. Työn laajuuden ja kustannusten selvittäminen aloitetaan tämän listauksen perusteella, päätökset asiasta tehdään vuoden 2008 aikana.

Tarkastusta ja läpikäyntiä kaipaavat toimialat

TOL2002	Kommentit ja ohjeistus	TOL 2008
92311 Taiteilijatoiminta	Ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus; suurin osa yksiköistä kotitaloussektorilla, enimmäkseen näistä ei todennäköisesti löydy tietoa.	90010 Esittävät taiteet 90020 Esittäviä taiteita palveleva toiminta 90030 Taiteellinen luominen
92312 Näyttämö- ja konserttitoiminta	Ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus. Mikäli jatkossa kaikki kuorot ja orkesterit tulevat toimialalle 90010 Esittävät taiteet, olisiko syytä laittaa ne jo nyt tänne (siis myös toimialalta 91339)?	90010 Esittävät taiteet
74873 Messujen ja kongressien järjestäminen	Tämä jaetaan kahdeksi eri toimialaksi uudessa TOL:ssa; yksiköt oikeille toimialoille.	82300 Messujen ja kongressien järjestäminen 90020 Esittäviä taiteita palveleva toiminta
74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta	Osa taiteilijoista sekä ohjelmatoimistoista tällä toimialalla, kuuluisivatko 92311 Taiteilijatoimintaan (ja uudessa 90010 Esittäviin taiteisiin)? Ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	74901 Ohjelmatoimistot ja manageripalvelu 82990 Muut palvelut liike-elämälle 77400 Henkisen omaisuuden ja vastaavien tuotteiden leasing

91339 Muualla mainitsemattomat muut järjestöt	Maksettujen palkkojen osalta merkittävimpien yksiköiden tarkistus (ei juurikaan liikevaihdollisia yksiköitä). Kaikki kuorot, orkesterit ja yhtyeet jatkossa mahdollisesti toimialalle 90010 Esittävät taiteet, kannattaisiko jo nyt siirtää toimialalle 92312?	94999 Muualla luokittelemattomat muut järjestöt
91331 Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt	Maksettujen palkkojen osalta merkittävimpien yksiköiden tarkistus (ei juurikaan liikevaihdollisia yksiköitä).	94991 Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt
74409 Muu mainospalvelu	Ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	73120 Mainostilan vuokraus ja myynti 73112 Suora- ja ulkomainonta 73119 Muu mainospalvelu
92320 Kulttuurin ja viihteen tukipalvelut	Jakautuu TOL 2008:ssa; ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	79900 Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym. 90020 Esittäviä taiteita palveleva toiminta 90040 Taidelaitosten toiminta
92340 Muut viihdepalvelut	Jakautuu TOL 2008:ssa; ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	85520 Taiteen ja musiikin koulutus 90010 Esittävät taiteet 90020 Esittäviä taiteita palveleva toiminta 93299 Muu muualla luokittelematon hivi- ja virkistystoiminta
92330 Huvipuistot	Vrt. 92530, johon kuuluvat mm. akvaariot ja delfinaariot.	93210 Hivi- ja teemapuistojen toiminta
92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut	Mitä kaikkea tänne kuuluu, onko enemmän kulttuuria vai urheilua?	93299 Muu muualla luokittelematon hivi- ja virkistystoiminta
92510 Kirjastot ja arkistot	Maksettujen palkkojen osalta merkittävimpien yksiköiden tarkistus (ei juurikaan liikevaihdollisia yksiköitä).	91010 Kirjastojen ja arkistojen toiminta
92520 Museot, näyttelyt sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojelu	Maksettujen palkkojen osalta merkittävimpien yksiköiden tarkistus (ei juurikaan liikevaihdollisia yksiköitä).	91020 Museoiden toiminta 91030 Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten ja vastaavien kohteiden toiminta
92530 Kasvitieteelliset puutarhat, eläintarhat ja luonnonpuistot	Vrt. 92330.	91040 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta

92130 Elokuvienv esittäminen	Toimialaluokituksen mukaan sisältää myös elokuvakerhot, entä käytännössä?	59140 Elokuvienv esittäminen
52473 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa, lehtioskot (52473)	Liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	47622 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa
92110 Elokuvienv ja videoiden tuotanto	Toimialaa selvitetty syksyllä 2007 ja alkuvuodesta 2008.	59110 Elokuvienv, videoiden ja televisio-ohjelmien tuotanto 59120 Elokuvienv, videoiden ja televisio-ohjelmien jälkituotanto 59200 Äänitysstudiot; äänitteiden ja musiikin kustantaminen
92120 Elokuvienv ja videoiden levitys	Toimialaa selvitetty syksyllä 2007 ja alkuvuodesta 2008.	59130 Elokuvienv, videoiden ja televisio-ohjelmien levitys
92200 Radio- ja televisiotoiminta	Jakautuu TOL 2008:ssa; ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	59110 Elokuvienv, videoiden ja televisio-ohjelmien tuotanto 59120 Elokuvienv, videoiden ja televisio-ohjelmien jälkituotanto 59200 Äänitysstudiot; äänitteiden ja musiikin kustantaminen 60100 Radio-ohjelmien tuottaminen ja lähettäminen 60201 Televisio-ohjelmien tuottaminen ja lähettäminen (pl. Maksulliset tv-kanavat) 60202 Maksulliset tv-kanavat
92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu	Mitä kaikkea tänne kuuluu, onko enemmän kulttuuria vai urheilua?	92000 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut
92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit	Jakautuu TOL 2008:ssa; ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	93110 Urheilulaitosten toiminta 93291 Hiihto- ja laskettelukeskukset
92620 Urheilutoiminta	Jakautuu TOL 2008:ssa; ainakin liikevaihdoltaan ja palkoiltaan suurimpien yksiköiden tarkistus.	93110 Urheilulaitosten toiminta 93291 Hiihto- ja laskettelukeskukset

Koulutus

Koulutuksen mukanaolo vain taideyliopistojen osalta on erittäin suuri puute tässä laskentamallissa; alempien asteiden kulttuurialan koulutus on mukana koko talouden tiedoissa, joihin kulttuurilaskelmia verrataan, jolloin kulttuurin osuus taloudesta jää todellista pienemmäksi. Koulutuksen läpikäyminen on kokonaisuus, johon tässä projektissa ei ollut resursseja. Ensimmäiseksi olisi syytä pohtia, mihin pyritään, miten koulutus haluttaisiin rajata – onko kyse tietyistä ammateista vai oppilaitoksista vai aloista? Sen jälkeen pitäisi selvittää, millaista tietoa on ja mistä sitä on saatavilla (esimerkiksi koulutustilastot ja Opetushallituksen aineistot) ja miten rajaukset voitaisiin käytännössä tehdä. Taideyliopistojen osalta mukaan otettiin yksiköt joko sellaisenaan tai Lapin taiteiden tiedekunnan osalta kyseisen tiedekun-

nan palkkasumman osoittamalla osuudella koko yliopiston tiedoista; näin mukaan tulee myös hallinto joko kokonaan tai palkkasumman suhteessa. Sama periaate (eli kulttuuripuolen palkkojen summa suhteessa koko oppilaitoksen palkkasummaan) olisi todennäköisesti paras myös alemman tason koulutuksen mukaan tulevan osuuden lähtökohtana³³. Kuntien aineistosta löytyy tieto kuntien taiteen perusopetukseen osoittamista varoista, mutta siinä on kyse toiminnasta, jonka määrittelee laki; kuntien tieto taiteen perusopetuksesta ei kata muiden tahojen antamaa taiteen perusopetusta. Se osa kuntien taideopetuksen kustannuksista, joka ei ole taiteen perusopetusta, on mukana esimerkiksi kansalais- ja työväenopistojen luvuissa, mutta ei omana kokonaisuutenaan. Pitäisi myös selvittää, millaista tietoa kansalais- ja työväenopistoista on saatavana, voidaanko sieltä laskea esimerkiksi kulttuuritoiminnan palkkojen osuus koko palkkasummasta.

Taideyliopistojen osalta on syytä todeta, että näillä rajauksilla mukaan tulee TaiK:issa annettava sisustusarkkitehtikoulutus, mutta muu arkkitehtikoulutus jää pois: tämäkin asia on syytä käydä tarkemmin läpi jatkossa. Keskustelussa nousi esiin, että jos mennään yliopistojen osalta laitosten tasolle, niin esimerkiksi Tampereen yliopistossa on näyttelijäntyön laitos ja Jyväskylän yliopistossa musiikkitiiteen laitos – sinänsä nämä ovat todennäköisesti aika pieniä ja taloudellisesti vähämerkityksellisiä yksiköitä, mutta niidenkin voidaan katsoa kuuluvan mukaan³⁴. Käytännössä raja on vedettävä johonkin, eli mukaan laskettavien yksiköiden on oltava riittävän suuria ja selkeitä kokonaisuuksia, jotta tiedot ovat mielekkäällä työpanoksella selvitettävissä (jos esimerkiksi tieto pitää kysyä erikseen jokaisesta yksiköstä, on harkittava tarkkaan, millaisia yksiköitä ja millä tarkkuudella laskelmaan otetaan mukaan).

Avustukset, apurahat ja stipendit

Erittäin hankala kokonaisuus ovat erilaiset avustukset, apurahat ja stipendit – miten ne näkyvät ydintilinpidoissa, mitkä ovat niiden lähdeaineistot ja kuinka niiden pitäisi näkyä satelliitissa?

Julkiselta puolelta löytyy tietoja maksetuista avustuksista, tosin käsittely ja kirjaukset saatavat vaihdella (esimerkiksi valtionosuuslain mukainen tuki siihen oikeutetuille teattereille ja orkestereille katsotaan tulonsiirroiksi kunnille). Sen sijaan tietoa avustusten todellisesta käytöstä ei ole. Tulonsiirroiksi kirjatut avustukset eivät tule sellaisenaan tähän laskelmaan, mutta mikäli avustuksilla maksetut kulut on kirjattu menoihin, ne tulevat mukaan tuotoslaskelmaan (joka lasketaan kulujen summana) eli ovat mukana tarjonnassa. Ja edelleen, kun kyse ei ole markkinatuotoksesta eikä markkinattomien tuotteiden myynnistä, tiedot jäävät residuaalierään ”muu markkinaton tuotos”, joka yhdessä luontoismuotoisten tulonsiirtojen kanssa muodostavat julkiset kulutusmenot, eli silloin ne ovat mukana laskelmassa myös kysynnän puolella. Kuntien myöntämät avustukset sisältyvät aina asianomaiseen tehtäväluokkaan, joka sisältää kaiken muun paitsi yleishallinnon kulut.

Myös apurahat ja stipendit ovat ydintilinpidoissa pääsääntöisesti tulonsiirtoja, jolloin ne näkyvät vasta sektoritileillä, eivätkä tule mukaan tähän laskelmaan. Kotitalouksille myönnetyt apurahat ja stipendit olisi ehkä perusteltua laskea satelliitissa mukaan arvonlisäykseen (vrt.

³³ Vaihtoehtoisia jakoperusteita voisivat olla kulttuuripuolen henkilökunnan tai opiskelijoiden tai opetustuntien määrää suhteessa koko oppilaitoksen tietoihin, mutta nämä eivät ehkä ole aivan yhtä yksiselitteisiä tietoja.

³⁴ Yksi ehdotus on, että muista yliopistoista ja korkeakouluista otettaisiin mukaan ne yksiköt, joiden koulutus ja toiminta vastaavat taideliopistoja: esimerkiksi Tampereen yliopiston näyttelijäntyölaitoksen opetus on verrattavissa Teatterikorkeakouluun, sen sijaan Jyväskylän yliopiston musiikkitiiteenlaitoksen ja Sibelius-Akatemian opetus suuntautuu osittain varsin eri tavoin.

palkat), sillä ne ovat sidoksissa tuotannon tekemiseen (kirjallisuuden, musiikin, kuvataiteen ym. ammatinharjoittajien tuotannon tukeminen), jolloin ne voitaisiin rinnastaa tuotantotukipalkkioihin. Ajatuksellisesti tämä ei ole ydinmallin ideologian mukaista, mutta toisaalta satelliitin idea on, että satelliitissa voidaan ”venyttää” tilinpidon perusideologiaa ja katsoa kokonaisuutta toisella tavalla. Sen sijaan opiskelija-apurahoja, jotka myös lasketaan ydinjärjestelmässä tulonsiirroiksi, ei kulttuurisatelliitissa pitäisi rinnastaa tuotantotukipalkkioihin, koska opiskelu ei ole tuotantoa kansantalouden tilinpidon järjestelmässä. Oletusarvoisesti muille yksiköille myönnetyt apurahat tulevat mukaan laskelmaan, sillä niillä maksetaan palkkoja tai muita kustannuksia, jolloin ne näkyvät kustannusten kautta tehdyissä laskelmissa. Ydinjärjestelmässä apurahoja ja stipendejä ei jaeta mitenkään sen mukaan, mihin ne käytetään, jolloin pelkästään kulttuuripuolen tietojen selvittäminen voi olla hankalaa. Suorien apurahojen lisäksi on olemassa muun muassa tiloja, joita voidaan tarjota halvemmalla vuokralla taiteilijoille (ei-markkinahintainen vuokra), joka sekin on eräänlaista tukea, mutta tällaisen tuen arvioiminen on erittäin vaikeaa. Myös monet säätiöt myöntävät apurahoja, mutta näitä ei välttämättä saada kattavasti selvitettyä nykyisillä laskentamenetelmillä ja lähteillä edes ydintilinpidossa. Apurahojen ja stipendien määrien ja saajien selvittäminen, sekä niiden mahdollinen huomioiminen kulttuurisatelliitissa olisi tarpeen satelliitin kattavuuden ja johdonmukaisuuden kannalta.

Palveluita tuottava vapaaehtoistyö (nk. non-SNA-toiminta)

SNA määrittelee tuotantorajan sisäpuolelle kuuluvaksi tuotannoksi vain sellaisen vapaaehtoistoiminnan, joka tuottaa tavaroita – palvelut jäävät siis kokonaan pois. Parhailtaan Yhdysvalloissa on menossa Johns Hopkins yliopiston johtama hanke, jossa pyritään etsimään menetelmiä ja aineistoa tämän palveluita tuottavan vapaaehtoistoiminnan määrän ja arvon kartoittamiseksi³⁵. Kulttuurialalla on valtavasti vapaaehtoistoimintaa, ja lukumäärällisesti on varmasti paljon kulttuuriyksiköitä, jotka jäävät kansantalouden tilinpidon tuotantorajan ulkopuolelle. Henkinen ja sosiaalinen pääoma tässä vapaaehtoistoiminnassa on vaikeasti mitattavissa (ellei peräti mahdoton mitattava), mutta toiminnalla on myös taloudellisia vaikutuksia, jotka eivät tule mukaan laskelmiin. Esimerkiksi monet kuorot, orkesterit ja yhtyeet esiintyvät yritysten tai muiden yhteisöjen tilaisuuksissa maksua vastaan, mutta tämä korvaus saattaa jäädä laskematta kulttuurin tuotantoon, jos esiintyjäryhmä ei maksa jäsenilleen palkkoja. Jos tulot käytetään yhteiseen toimintaan, vaikkapa tilavuokriin tai esiintymismatkoihin, summan pitäisi tulla mukaan laskelmaan kustannusten kautta laskettuna, mutta mikäli palkkoja ei makseta tai toiminta on niin pienimuotoista, että ryhmällä ei katsota olevan liikevaihtoa, se ei näy yritysrekisterissä, jolloin summa todennäköisesti jää kirjaamatta tulopuolelle. Maksajan puolelta summa todennäköisesti menee johonkin yleiserään, jota ei pystytä erikseen kohdistamaan nimenomaan kulttuurimenoksi. Tämä saattaa aiheuttaa virhettä myös taloudessa laajemminkin, jos rahavirta kirjataan vain toiselle puolelle (ts. yritykset kirjaavat sen menoihinsa, mutta tulopuolella se ei tule missään näkyviin).

Myös urheilun puolella vapaaehtoistyön ja harrastamisen merkitys on valtava, vaikka laskelmissa niiden taloudellinen merkitys on vähäinen. Yksi mahdollisuus laskea arvo vapaaehtoistyölle olisi käyttää niin kutsuttua vaihtoehtoiskustannusta eli arvioida, kuinka paljon

³⁵ Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa pyritään kattamaan kaikki vapaaehtoistoiminta, sitä ei ole jaoteltu tarkemmin.

kulut tai tuotot olisivat, jos kaikki toiminta ostettaisiin kaupallisesti, markkinahintaan. Vaih-
toehtoiskustannuksen käyttäminen ei kuitenkaan ole ongelmatonta – aina ei löydy vertai-
lukelpoista markkinahintaa (esimerkiksi festivaalien tai vastaavien tapahtumien osalta) eikä
saavutetun tuloksen mittaaminen ole mitenkään yksinkertaista³⁶. Pieni virhe arvioinnissa
– olipa kyse hinnasta tai ajasta – ei yksilötasolla ole merkittävä, mutta lopputuloksessa virhe
kertautuu. Joskus hinnoitteluperusteeksi on ehdotettu myös niin kutsuttua maksuvalmiutta
– eli tietoa siitä, kuinka paljon ihmiset olisivat valmiita maksamaan tällä hetkellä ilmaisesta
tai alle tuotantokustannusten hinnoitellusta palvelusta – mutta tämä tuskin olisi kestävä
perusta, vaan vähimmäisvaatimus vaihtoehtoiskustannuksen käyttämiselle olisi vertaaminen
vastaavaan olemassa olevaan asiaan.

Ollakseen aito, kattava satelliitti kulttuurisatelliitin pitäisi sisältää myös nämä SNA-las-
kelmien ulkopuolelle jäävät toiminnot.

Palveluiden ulkomaankauppatilaston kommentointi

Kulttuurin vienti ja tuonti, erityisesti palveluiden osalta, ovat suuren mielenkiinnon koh-
teena. Tilastokeskuksen Palveluiden ulkomaankauppa -tilaston kehittäminen on kulttuu-
risatelliitin jatkoa laajempi kokonaisuus, mutta saattaisi olla mahdollista parantaa tilaston
laatua kommentoimalla otosta: vaikka otokseen ei voida lisätä yksiköitä, perustellusta syystä
saattaisi olla mahdollista tehdä muutoksia otokseen. Kulttuuritilastojen asiantuntijat voisi-
vat tarkastella otoksen edustavuutta kulttuurin näkökulmasta varmistaen, että merkittävim-
mät toimijat ovat mukana.

Alueellistaminen

Koko maan tasolla tuotettujen tietojen lisäksi myös alueelliset tiedot olisivat tarpeellisia.
Kansantalouden tilinpidon tiedot tuotetaan myös aluetasolla ja vastaavasti voitaisiin tuottaa
myös alueelliset kulttuurisatelliitit, tosin voi olla, että alueen koosta riippuen toimialaryh-
mittelyjä saatettaisiin joutua yhdistämään salassapitosäännösten täyttämiseksi. Työ- ja elin-
keinoministeriö on tilannut Tilastokeskukselta pilotin kulttuuritoimialojen merkityksestä
muutamilla aluekeskusverkostoon kuuluvilla alueilla.

Kanadassa alueelliset tiedot on havaittu koko maan tietoja käyttökelpoisemmiksi, ja
heillä tiedot tuotetaankin tällä erää nimenomaan aluetasolla, ei koko maan tasolla.

Investoinnit ja kiinteän pääoman kuluminen

Kiinteän pääoman bruttomuodostus eli investoinnit on yksi kysyntäeristä. Suomessa käy-
tössä olevan pääomakantamallin mukaan investointitietojen perusteella lasketaan kiinteän
pääoman kuluminen, jota tarvittaisiin myös kulttuurisatelliitissa markkinattoman tuotan-

³⁶ Pelkästään käytetyn ajan laskeminen ja sille tuntihinnan antaminen ei välttämättä johda oikeaan lopputulokseen: sil-
loin se, että joku käyttää johonkin tehtävään kaksinkertaisen ajan, tuo tulokseksi kaksinkertaisen arvon, vaikka tehtävä
ja sen lopputulos olisivat täysin samat.

non laskelmissa (arvonlisäys on palkansaajakorvauksien ja kiinteän pääoman kulumisen summa, jolloin arvonlisäys jää todellista alhaisemmaksi, kun ei ole tietoa kiinteän pääoman kulumisesta). Kulttuurirakennusten uudisrakentamisesta on olemassa tietoa, muista investoinneista ei – olisi ainakin hyvä selvittää, miten kulttuurirakentaminen on noissa tietolähteissä määritelty, mitä siihen sisältyy ja olisiko sieltä löydettävissä jotain tietopohjaa. Kaikkia investointeja ei näin saada selville, mutta ehkä edes osa. Investointeihin lasketaan kansantalouden tilinpidossa myös alkuperäisteosten tuotanto, ja näiden puuttuminen laskelmasta on selkeä puute kulttuurisatelliitissa; vaikka muita investointeja ei pystyittäisikään laskemaan kattavasti, ainakin kulttuuriset alkuperäisteokset olisi syytä saada mukaan.

ICT-problematiikka

Kulttuuriin laskettavista toimialoista on toistaiseksi jätetty kokonaan pois, niin kulttuuri-tilastoissa, Kulttuurin arvo? -raportissa kuin tässä kulttuurin satelliittitilinpidossakin, ICT-tavaroihin ja -palveluihin liittyvät toimialat ja niiden tuotteet, kuten kamerakännykät, tietokoneet ja internet. Aikaisemmin asia ei ole ollut kovin merkityksellinen, mutta tilanne on selvästi muuttunut: esimerkiksi tietokone on toisille kulttuurin tekemisen väline ja lisäksi se on enenevässä määrin myös kulttuurin levittämisen ja julkaisemisen väline. Nykypäivänä tietokoneen ja internetin voidaan katsoa kuuluvan myös joukkoviestintään, ja niitä koskevaa tietoa löytyy muun muassa Tilastokeskuksen joukkoviestintä-tilastoista. Lisäksi esimerkiksi digikamerat ja -kuvausmahdollisuudet ovat muuttaneet kuvaamista. Kameroiden hankinta, valmistus ja lisälaitteet lasketaan mukaan, samoin valokuvausliikkeiden kautta tai tietyistä kaupoista ostetulle valokuvapaperille tulostetut kuvat, mutta omaan käyttöön otetut ja omalle koneelle tallennetut kuvat eivät tule mukaan laskelmaan. Kuitenkin perinteiseltä filmiltä kehitetyt kuvat tulevat sellaisenaan mukaan laskelmaan, vaikka olisivatkin omaan käyttöön otettuja³⁷.

ICT-tuotteiden jättäminen pois kokonaan vääristää tuloksia (pienentää kulttuurin merkitystä todelliseen verrattuna). Mikäli katsotaan, että ICT-tuotteet ovat ensisijaisesti ei-kulttuurisia eikä mukaan edes pyrittäisi saamaan koko arvoketjua, voisi kuitenkin olla perusteltua ottaa mukaan edes jokin osuus. Osuuden pitäisi perustua tietoon, jossa tapahtuvia muutoksia voidaan myös seurata. Yksi mahdollisuus olisi lähteä käytöstä päin: jos olisi olemassa tietoja, joilla kulttuurisen käytön osuutta voisi arvioida, samaa prosenttiosuutta voisi käyttää myös tuotannon puolella; ei suinkaan täydellinen menetelmä, mutta ehkä ainakin tällä hetkellä vähiten huono. Toisaalta käytön määrittelykään ei ole yksikäsitteistä. Tilannetta on syytä tarkastella ajoittain uudestaan: mikäli havaitaan, että ICT-tavaran tai -palvelun kulttuurikäyttö kasvaa merkittäväksi, on syytä harkita laskelman muuttamista.

Osa ICT-tuotteiden myynnistä tulee mukaan jo tässä laskelmassa, kun toimialasta 52451 (Kodinkoneiden ja viihde-elektroniikan vähittäiskauppa) otetaan mukaan niin kutsuttu musta linja eli viihde-elektroniikka, johon myös ICT-tuotteet lasketaan. Lisäksi näitä tuotteita myydään erikoismyymälöissä, jotka taas eivät tule tässä laskelmassa lainkaan mukaan. Osalle kulttuurin toimijoista nämä ovat työvälineitä, jolloin niiden hankinnan pitäisikin kuulua laskelmaan, mutta tässä laskelmassa käsittely on epälooginen.

³⁷ Tosin näistäkin jäävät pois ne, joiden kehitys tilataan muiden kuin alan erikoisliikkeiden, siis esimerkiksi tavaratalojen tai kioskien, kautta.

Uusi toimialaluokitus

Osa nyt tehdystä työstä – kulttuuriin laskettavien toimialojen valinta – on tehtävä uudelleen sen jälkeen, kun uusi toimialaluokitus on otettu käyttöön. Silloin on myös mietittävä, lasketaanko uuden toimialaluokituksen mukaista aikasarjaa taaksepäin. Tämän projektin aikana perusaineistojen etsintään ja niiden selvittämiseen kului yllättävän paljon aikaa, vaikka tarkasteluajanjaksolla toimialaluokituksessa ei ollut tapahtunut suuria muutoksia. Uuden toimialaluokituksen mukaisia aineistoja tuotetaan taaksepäin pääsääntöisesti teknisesti, jolloin näin tarkalla tasolla tulokset voivat olla pahasti virheellisiä, joten taaksepäin ulottuvan aikasarjan laskemisen mielekkyyttä on syytä miettiä tarkasti. Todennäköisesti kannattaa lähteä laskemaan juoksevasti eteenpäin siitä vuodesta, josta löytyvät uuden toimialaluokituksen mukaiset yksiköt. Yritys- ja toimipaikkarekisterissä tuotetaan ainakin kahdelta vuodelta (2007 ja 2008) tiedot, joissa yksiköillä on sekä uuden että vanhan toimialaluokituksen mukainen toimialakoodi³⁸ – näistä vuosista voisi todennäköisesti laskea tiedot sekä tähän kulttuurisatelliitti-malliin valittujen toimialojen että uuden toimialaluokituksen mukaisen kulttuurisatelliitin toimialojen perusteella, jolloin saisi jonkinlaisen vertailukohdan eri aikasarjojen välille.

Kattava kulttuurisatelliitti?

Projektin ideointivaiheessa mietittiin myös mallia, jossa olisi lähdetty tuotteista päin, jolloin tuotteiden perusteella olisi voitu ottaa mukaan niihin liittyvä arvoketju. Pian kuitenkin havaittiin, että kulttuurituotteiden määrittely ei ole yhtään sen helpompaa kuin kulttuurin itsensäkään, ja kattavaa tuotetason tietoa on olemassa vielä vähemmän kuin toimialakoh- taista tietoa.

Projektin aikana nousi esiin kysymys ”täydellisestä kulttuurisatelliitista” ja siitä, kuinka kaukana siitä ollaan, olisiko sellaiseen mahdollista edes päästä? Matkailun satelliitissa mukaan on laskettu matkailua sisältäviltä toimialoilta vain matkailun osuus, ja näin pitäisi toimia myös kulttuurisatelliitin osalta – toki vastaavasti pitäisi sitten laskea myös ei-kulttuurisilta toimialoilta mukaan kulttuurinen toiminta, niin että kulttuurin taloudellinen merkitys tulisi huomioitua koko laajuudessaan. Valitettavasti tällaiseen laskentamenetelmään tarvittavaa tietoa ei oikeasti ole tällä hetkellä kattavasti olemassa. Täydellinen kulttuurisatelliitti sisältäisi myös kansantalouden tilinpidon tuotantorajan ulkopuolelle jäävän kulttuuri-toiminnan, vaikka se onkin epävarmempi ja hankalasti hinnoiteltava osa.

Nyt julkaistavaa kulttuurin satelliittitilinpitoa pyritään kehittämään ja täydentämään tulevana vuosina kommenttien, ehdotusten ja kokemusten perusteella.

³⁸ Nämä vuodet tehdään ”aidosti” eli yksiköiden toimialat käydään läpi; mitä pidemmälle taaksepäin mennään vuodesta 2007, sitä heikompi laatuista data tulee olemaan ja sitä epävarmempaa on tietojen laskeminen puhtaasti yksikkötason tiedoista.

Taulukko 2: Toimialat ja niiden ryhmittely

Mukaan valitut toimialat ryhmittäin
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta
92311 Taiteilijatoiminta
92312 Näyttämö- ja konserttitoiminta
Kirjastot, arkistot ja museot yms
92510 Kirjastot ja arkistot
92520 Museot, näyttelyt sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojelu
92530 Kasvitieteelliset puutarhat jne.
Taide- ja antiikkiliikkeet
52484 Taideliikkeet
52501 Antiikkiliikkeet
Kirjojen kustantaminen ja kauppa
22110 Kirjojen kustantaminen
22230 Kirjansidonta ja viimeistely
51474 Kirjatukkukauppa
52472 Kirjojen vähittäiskauppa
52502 Antikvariaattikauppa
52611 Kirjojen postimyynti ja verkkokauppa
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot
22120 Sanomalehtien kustantaminen
22130 Aikakauslehtien kustantaminen
22150 Muu kustannustoiminta
22210 Sanomalehtien painaminen
52473 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa, lehtikioskit
92400 Uutistoimistot
Elokvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen
22320 Kuvatallenteiden jäljentäminen
71401 Videofilmien vuokraus
92110 Elokvien ja videoiden tuotanto
92120 Elokvien ja videoiden levitys
92130 Elokvien esittäminen
Soitinten valmistus ja kauppa
36300 Soitinten valmistus
51481 Musiikkitarvikkeiden tukkukauppa
52452 Soitinten ja musiikkitarvikkeiden vähittäiskauppa
Äänitteet
22140 Äänitallenteiden kustantaminen
22310 Äänitallenteiden jäljentäminen

Radio ja televisio
64203 Ohjelmansiirtopalvelut
92200 Radio- ja televisiotoiminta
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta
22220 Muu painaminen1)
22240 Painamista edeltävä toiminta
22250 Muu painamiseen liittyvä toiminta
Mainonta
74401 Mainostoimistot
74402 Suora- ja ulkomainonta
74409 Muu mainospalvelu
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu
74203 Arkkitehtipalvelu
74871 Taideteollinen muotoilu ja suunnittelu
Valokuvaus
51475 Valokuvausvälineiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa
52485 Valokuvausalan vähittäiskauppa
74811 Valokuvaamotoiminta
74812 Valokuvien kehittäminen
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys
36500 Pelien ja leikkikalujen valmistus
51483 Lelujen ja pelien tukkukauppa
92330 Huvipuistot
92340 Muut viihdepalvelut
92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu
92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelu
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa
32300 Televisio- ja radiovastaanottimien, äänen- ja kuvantallennus- ja -toistolaitteiden valmistus
51432 Viihde-elektronikan tukkukauppa
52451 Kodinkoneiden ja viihde-elektronikan vähittäiskauppa2)
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta
74873 Messujen ja kongressien järjestäminen3)
74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta4)
92320 Kulttuurin ja viihteen tukipalvelut
Koulutus ja kulttuurihallinto
75110 Julkinen yleishallinto5)
75121 Opetuksen ja kulttuuriasiain hallinto6)
80300 Korkeakoulut7)

Urheilun toimialat yhteensä
01410 Maisemanhoito (01410 ... mm. puistojen ja puutarhojen, urheilualueiden, leikkikenttien ja muiden viheralueiden ylläpito ja hoito)8)
36400 Urheiluvälineiden valmistus
45230 Urheilualueiden rakentaminen (45230 ... mm. viherrakentaminen, urheilu- ja virkistysalueiden ja -kenttien, tenniskenttien, golfratojen, kilparatojen, uima-altaiden yms. rakentaminen ja varustaminen)9)
51478 Urheilualan tukkukauppa
52122 Tavaratalojen urheiluvälinekauppa10)
52488 Urheilualan vähittäiskauppa
71402 Urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus
92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit
92620 Muu urheilutoiminta
Yläviitteet:
1) Toimialalta 22220 poistettu yksi yritys
2) Kodinkoneiden ja viihde-elektronikan vähittäiskaupasta (52451) mukaan otettu vain nk. musta linja KOTEK:in tietojen perusteella
3) Toimialasta 74873 Messujen ja kongressien järjestäminen mukana 75%
4) Toimialasta 74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta mukana 25%
5) Julkisesta yleishallinnosta (75110) mukana budjettimomentit 2990..2998
6) Toimialalta 75121 mukana Museovirasto kokonaan ja Opetusministeriö osittain
7) Toimialalta 80300 mukana taidekorkeakoulut sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta
8) Kuntien tehtävittäisestä luokituksesta mukana "puistot ja yleiset alueet"
9) Rajattu toimialatiedon lisäksi myös toimipaikkojen nimien tai niiden osien perusteella
10) Toimialan 52122 Tavaratalot osuudeksi urheiluvälinekaupasta on laskettu 1/3 toimialan 52488 (Urheilualan vähittäiskauppa) tiedoista
Laskennan ulkopuolelle jätetyt toimialat
33400 Optiikka- ja valokuvausvälineiden valmistus
52495 Leikkikalujen ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa
52630 Muu vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä - sisältää mm. huutokauppakamarit
73200 Yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ja kehittäminen
80220 Ammatillinen koulutus
80421 Kansanopistot, kansalaisopistot, musiikkioppilaitokset yms
91331 Tutkimusta ja kulttuuria palvelevat järjestöt
91339 Muualla mainitsemattomat muut järjestöt

Taulukko 3: Tuotos

Toimiala \ Vuosi	Mili. euroa											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Taitelijä-, näyttämö- ja konserttitoiminta	259	279	301	330	342	373	383	412	412	406	455	
Kirjastot, arkistot ja museot yms	307	325	332	337	348	369	373	407	421	429	452	
Taide- ja antiikkiliikkeet	7	10	8	12	11	13	14	15	15	16	15	
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	421	438	443	460	460	482	497	530	528	603	544	
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	1 796	1 925	1 909	2 053	2 090	2 236	2 254	2 409	2 476	2 415	2 505	
Elokuvioiden ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	236	169	185	407	478	279	276	305	337	323	329	
Soitinten valmistus ja kauppa	44	55	49	58	47	41	40	49	48	51	47	
Äänitteet	37	39	54	65	64	60	66	72	84	79	95	
Radio ja televisio	629	658	677	772	795	834	883	918	903	1 007	990	
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	1 211	1 261	1 393	1 441	1 392	1 450	1 519	1 490	1 412	1 324	1 388	
Mainonta	806	910	991	1 241	1 318	1 267	1 158	1 171	1 106	957	1 160	
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	143	167	185	239	293	291	298	298	302	335	369	
Valokuvaus	203	234	234	238	230	238	240	241	221	207	215	
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	460	486	521	628	620	648	669	737	720	773	848	
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	360	342	412	425	450	442	352	402	370	409	428	
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	82	99	114	154	194	205	195	197	241	270	300	
Koulutus ja kulttuurihallinto	131	139	139	143	152	153	157	174	178	187	192	
Urheilun toimialat yhteensä	877	992	999	1 119	1 222	1 276	1 426	1 531	1 633	1 739	1 917	
TOIMIALAT YHTEENSÄ	8 010	8 526	8 945	10 123	10 506	10 655	10 800	11 359	11 407	11 531	12 249	
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuurii	7 133	7 534	7 946	9 004	9 284	9 380	9 374	9 828	9 774	9 792	10 332	
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	877	992	999	1 119	1 222	1 276	1 426	1 531	1 633	1 739	1 917	
Tuotos perushintaan (SKT)	174 097	181 814	197 436	212 680	223 137	250 274	256 391	261 231	265 190	280 595	295 404	
Osuus tuotoksesta (%)	4,60	4,69	4,53	4,76	4,71	4,26	4,21	4,35	4,30	4,11	4,15	
Osuus tuotoksesta (%) / kulttuurii	4,10	4,14	4,02	4,23	4,16	3,75	3,66	3,76	3,69	3,49	3,50	
Osuus tuotoksesta (%) / urheilu	0,50	0,55	0,51	0,53	0,55	0,51	0,56	0,59	0,62	0,62	0,65	

Taulukko 4: Arvonlisäys

Toimiala\ Vuosi	Milj. euroa										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	162	172	174	190	200	215	221	240	240	251	270
Kirjastot, arkistot ja museot yms	210	219	223	225	232	244	240	276	278	287	304
Taide- ja antiikkiliikkeet	4	5	4	4	5	5	5	6	6	6	5
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	152	154	159	159	166	177	186	207	204	240	217
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	737	751	771	818	836	863	854	900	892	1 052	1 075
Elokvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	69	66	76	80	107	98	99	107	116	116	111
Soitinten valmistus ja kauppa	24	28	24	27	23	21	20	25	24	27	21
Äänitteet	16	16	23	22	25	26	29	28	30	32	35
Radio ja televisio	350	367	345	348	297	303	314	326	337	402	428
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	546	564	615	619	601	623	636	625	584	572	592
Mainonta	219	234	273	305	350	393	417	380	364	365	388
Arkkitehti- ja taideteollisuus-suunnittelu	95	107	119	131	171	181	190	193	193	207	226
Valokuvaus	101	109	104	99	113	111	113	115	104	88	84
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	147	156	163	180	174	187	190	199	204	226	261
Viihde-elektroniikan valmistus ja kauppa	134	131	126	172	250	222	128	137	156	127	164
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	38	45	51	65	78	80	79	77	95	100	109
Koulutus ja kulttuurihallinto	80	81	83	85	89	92	95	105	108	115	120
Urheilun toimialat yhteensä	496	546	526	556	641	658	709	796	829	884	946
TOIMIALAT YHTEENSÄ	3 578	3 751	3 858	4 084	4 358	4 499	4 527	4 741	4 765	5 096	5 355
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	3 082	3 206	3 331	3 528	3 717	3 842	3 818	3 945	3 936	4 213	4 409
TOIMIALAT YHTEENSÄ/urheilu	496	546	526	556	641	658	709	796	829	884	946
Bruttoarvonlisäys, yhteensä (SKT)	83 712	86 369	92 909	101 365	106 217	115 167	122 489	125 699	126 585	132 621	136 595
Osuus bruttoarvonlisäyksestä (%)	4,27	4,34	4,15	4,03	4,10	3,91	3,70	3,77	3,76	3,84	3,92
Osuus bruttoarvonlisäyksestä (%) / kulttuuri	3,68	3,71	3,59	3,48	3,50	3,34	3,12	3,14	3,11	3,18	3,23
Osuus bruttoarvonlisäyksestä (%) / urheilu	0,59	0,63	0,57	0,55	0,60	0,57	0,58	0,63	0,65	0,67	0,69

Taulukko 5: Työlliset

Toimiala \ Vuosi	(100 henkeä)												
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Taitelijä-, näyttämö- ja konserttitoiminta	63	65	64	66	70	73	75	80	79	79	80		
Kirjastot, arkistot ja museot yms	69	69	69	71	69	72	71	76	76	76	77		
Taide- ja antiikkihiikkeet	4	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4		
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	50	51	49	50	54	58	58	56	59	58	59		
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	176	163	153	157	162	170	164	162	160	161	158		
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	18	14	15	22	25	26	27	29	29	28	28		
Soitinten valmistus ja kauppa	9	9	9	9	9	9	9	9	9	10	9		
Äänitteet	5	6	7	7	11	11	12	12	12	12	13		
Radio ja televisio	18	13	14	69	68	72	76	72	66	66	65		
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	133	131	141	140	140	136	134	129	122	116	116		
Mainonta	73	79	83	92	106	108	112	104	101	98	99		
Arkkitehti- ja taideteollisuus-suunnittelu	34	42	44	48	53	56	64	66	64	68	73		
Valokuvaus	46	50	52	51	53	55	56	56	54	50	51		
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	41	40	40	43	45	47	46	46	48	48	50		
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	39	40	40	38	38	37	38	40	38	40	40		
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	23	25	27	32	34	38	37	39	44	48	54		
Koulutus ja kulttuurihallinto	21	24	25	24	24	24	25	26	26	27	27		
Urheilun toimialat yhteensä	175	182	182	192	204	210	219	229	240	248	253		
TOIMIALAT YHTEENSÄ	994	1 004	1 018	1 115	1 169	1 206	1 226	1 235	1 231	1 236	1 256		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	819	823	836	923	966	996	1 007	1 006	991	988	1 003		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	175	182	182	192	204	210	219	229	240	248	253		
Koko kansantalous yhteensä (100 henkeä)	20 530	20 812	21 498	21 923	22 470	22 966	23 304	23 526	23 551	23 649	23 977		
Osuus kaikista työllisistä (%)	4,84	4,83	4,73	5,09	5,20	5,25	5,26	5,25	5,23	5,23	5,24		
Osuus kaikista työllisistä (%) / kulttuuri	3,99	3,95	3,89	4,21	4,30	4,34	4,32	4,28	4,21	4,18	4,18		
Osuus kaikista työllisistä (%) / urheilu	0,85	0,87	0,85	0,87	0,91	0,91	0,94	0,97	1,02	1,05	1,06		

Taulukko 6: Työtunnit

Toimiala \ Vuosi	(100 000 tuntia)												
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	88	94	92	94	99	101	104	111	108	106	107		
Kirjastot, arkistot ja museot yms	97	95	101	99	96	101	101	105	106	107	108		
Taide- ja antiikkiilikkeet	6	6	7	7	5	6	6	6	6	6	6		
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	84	87	88	87	84	89	91	88	92	91	94		
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	255	242	232	239	246	253	243	238	237	241	242		
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	32	25	27	40	45	47	47	51	51	49	47		
Soitinten valmistus ja kauppa	16	16	18	16	16	16	15	16	16	16	16		
Äänitteet	8	9	11	11	12	12	14	15	17	17	20		
Radio ja televisio	32	22	24	124	123	128	135	128	118	118	113		
Muu paimaminen ja siihen liittyvä toiminta	221	220	234	227	217	212	209	208	190	181	186		
Mainonta	130	133	143	152	182	177	181	169	167	163	165		
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	62	78	83	87	95	98	110	111	110	116	124		
Valokuvaus	80	88	93	88	89	90	89	89	87	80	80		
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	71	70	69	75	78	82	79	79	82	82	84		
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	68	69	72	68	64	64	65	66	65	69	68		
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	38	43	46	52	58	60	58	61	70	76	85		
Koulutus ja kulttuurihallinto	33	34	36	35	36	35	35	37	37	39	39		
Urheilun toimialat yhteensä	256	269	279	294	303	313	326	338	359	372	380		
TOIMIALAT YHTEENSÄ	1 576	1 601	1 655	1 797	1 850	1 884	1 907	1 916	1 916	1 931	1 965		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	1 320	1 332	1 376	1 503	1 547	1 572	1 581	1 578	1 557	1 558	1 585		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	256	269	279	294	303	313	326	338	359	372	380		
Koko talouden työtunnit yhteensä (100 000 tuntia)	36 462	36 933	38 062	38 602	39 652	40 183	40 407	40 650	40 505	40 764	41 186		
Osuus työtunneista (%)	4,32	4,33	4,35	4,65	4,67	4,69	4,72	4,71	4,73	4,74	4,77		
Osuus työtunneista (%) / kulttuuri	3,62	3,61	3,62	3,89	3,90	3,91	3,91	3,88	3,84	3,82	3,85		
Osuus työtunneista (%) / urheilu	0,70	0,73	0,73	0,76	0,76	0,78	0,81	0,83	0,89	0,91	0,92		

Taulukko 7: Palveluiden tuonti

Milj. euroa	
Toimiala\ Vuosi	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	2
Kirjastot, arkistot ja museot yms	0
Taide- ja antiikkiliikkeet	-
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	9
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	19
Elokuvioiden ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	6
Soitinten valmistus ja kauppa	0
Äänitteet	4
Radio ja televisio	108
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	6
Mainonta	22
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	2
Valokuvaus	14
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	19
Viihde-elektroniiikan valmistus ja kauppa	72
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	10
Koulutus ja kulttuurihallinto	1
Urheilun toimialat yhteensä	2
TOIMIALAT YHTEENSÄ	297
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	295
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	2
Palveluiden tuonti yhteensä	7 738
Osuus palveluiden tuonnista (%)	3,84
Osuus palveluiden tuonnista (%) / kulttuuri	3,82
Osuus palveluiden tuonnista (%) / urheilu	0,02
Viiva (-) solussa kuvaa, ettei ole yhtään havaintoa - tässä tapauksessa lähinnä siitä syystä, ettei ko. ryhmän osalta ulkomaankauppaa käydä palveluilla.	

Taulukko 8: Palveluiden vienti

Milj. euroa	
Toimiala\ Vuosi	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	2
Kirjastot, arkistot ja museot yms	0
Taide- ja antiikkiliikkeet	-
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	1
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	8
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	3
Soitinten valmistus ja kauppa	-
Äänitteet	0
Radio ja televisio	11
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	4
Mainonta	38
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	3
Valokuvaus	10
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	1
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	11
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	14
Koulutus ja kulttuurihallinto	0
Urheilun toimialat yhteensä	9
TOIMIALAT YHTEENSÄ	116
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	107
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	9
Palveluiden vienti yhteensä	9 642
Osuus palveluiden viennistä (%)	1,20
Osuus palveluiden viennistä (%) / kulttuuri	1,11
Osuus palveluiden viennistä (%) / urheilu	0,09
Viiva (-) solussa kuvaa, ettei ole yhtään havaintoa - tässä tapauksessa lähinnä siitä syystä, ettei ko. ryhmän osalta ulkomaankauppaa käydä palveluilla.	

Taulukko 9: Kulttuurihyödykkeiden tuonti

Milj. euroa							
Vuosi	1995	1999	2000	2002	2003	2004	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	-	-	-	-	-	-	-
Kirjastot, arkistot ja museot yms	-	-	-	-	-	-	-
Taide ja antiikki	1	1	1	1	1	2	4
Kirjat	33	54	62	62	65	57	61
Sanoma- ja aikakauslehdet	15	42	42	34	34	66	60
Elokuvat ja videot	12	14	16	18	15	13	10
Soittimet	12	14	16	17	17	19	19
Äänitteet	25	21	22	185	195	211	227
Radio ja televisio	-	-	-	-	-	-	-
Muu painaminen	28	45	54	36	38	37	42
Mainonta	-	-	-	-	-	-	-
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	-	-	-	-	-	-	-
Valokuvaus	86	95	100	84	68	63	69
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	18	17	35	71	51	37	52
Viihde-elektronikka	118	233	343	241	249	318	442
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	-	-	-	-	-	-	-
Koulutus ja kulttuurihallinto	-	-	-	-	-	-	-
Urheilun toimialat yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Kulttuurihyödykkeiden tuonti yhteensä	347	537	690	749	734	824	984
Tavaratuonti yhteensä	21	29	36	35	36	40	47
	621	575	691	299	223	270	027
Kulttuurihyödykkeiden osuus tavaratuonnista (%)	1,61	1,82	1,88	2,12	2,03	2,05	2,09
Viiva (-) solussa kuvaa, ettei ole yhtään havaintoa - tässä tapauksessa lähinnä siitä syystä, ettei ko. ryhmän osalta ulkomaankauppaa käydä tavaroilla, vaan palveluilla.							

Taulukko 10: Kulttuurihyödykkeiden tuonti/ mukaan valitut tavararyhmät

Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta
Kirjastot, arkistot ja museot yms
Taide ja antiikki
Maalaukset, piirustukset ja pastellit (9701 10 00)
Alkuperäiskaiverrukset, -painokset ja -litografiat (9702 00 00)
Yli 100 vuotta vanhat antiikkiesineet (9706 00 00)
Kirjat
Kirjat, esitteet ja niiden kaltaiset painotuotteet; myös irrallisina lehtinä (4901)
Sanoma- ja aikakauslehdet
Sanoma- ja aikakauslehdet, myös jos ne ovat kuvitettuja tai sisältävät mainosaineistoa (4902)
Elokuvat ja videot
Elokuvakamerat ja -projektorit, myös jos niissä on äänen tallennus- ja toistolaitteet (9007)
Laitteet ja varusteet valo- ja elokuvaalaboratorioita varten..., valkokankaat (9010)
Elokuvafileetit, valotetut ja kehitetyt, myös yhdistettyinä ääniraitaan tai sisältäen vain ääniraidan (3706)
Soittimet
Painetut tai käsinkirjoitetut nuotit, myös sidotut, nidotut tai kuvitettuja (4904 00 00)
Hanurit ja niiden kaltaiset soittimet; huuliharput (9204)
Koskettimistolla varustettuja pilliurut (9203)
Lyömäsoittimet (esim. rummut, ksylofonit, symbaalit, kastanjetit ja marakasit) (9206 00 00)
Muut kielisoittimet (esim. viulut, kitarat, mandoliinit) (9202)
Muut puhallussoittimet (9205)
Cembalot ja muut koskettimistolla varustettuja kielisoittimet (pianot, flyygelit) (9201)
Soittimet, joiden ääni saadaan aikaan tai joudutaan vahvistamaan sähköisesti (esim. urut, digitaalipianot, syntetisaattorit, kitarat ja hanurit) (9207)
Soittimien koteloita ja laukut (4202 92 15)
Soittimien osat ja tarvikkeet (esim. kielet); kaikenlaiset metronomit, ääniraudat ja virityspillit (9209)
Äänitteet
Äänilevyt, nauhat ja muu materiaali, jotka sisältävät äänitallenteita tai muita vastaavalla tavalla tallennettuja ilmiöitä, myös matriisit ja isiot äänilevyjen valmistusta varten, ei kuitenkaan 37-ryhmän tuotteet (8524)
Radio ja televisio
Muu painaminen
Muut painotuotteet, myös painetut kuvat ja valokuvat (4911)
Mainonta
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu
Valokuvaus
Objektiivit kameroita, projektoreita tai valokuvan suurennus- tai pienennyslaitteita varten (9002 11 00)
Projektorit, muut kuin elokuvaprojektorit ja profiiliprojektorit; valokuvan (mutta ei kuitenkaan elokuvan) suurennus- ja pienennyslaitteet (9008)
Valokuvauskamerat, -salamalaitteet ja -lamput (9006)
Valokuvausfileetit rullissa, säteilyherkät, valottamattomat (3702)
Valokuvauslevyt ja -fileetit, valotetut ja kehitetyt, muut kuin elokuvafileetit (3705)
Valokuvauslevyt ja -laakafileetit, valottamattomat (3701)
Valokuvauslevyt, -fileetit, -paperi, -kartonki, -pahvi ja tekstiilit, valotetut kehitämättömät (3704)
Valokuvauspaperi, -kartonki, -pahvi ja -tekstiilit, valottamattomat (3703)

Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys
Karusellit, keinut, ampumaratavarusteet ja muut huvipuistovälineet, kiertävät sirkukset, kiertävät eläinnäyttelyt ja kiertävät teatterit (9508 90 00)
Seurapeli välineet ja pelilaitteet sisätiloja varten, biljardipelit, kasinoiden pelipöydät ja automaattiset keilapeli varusteet (9504)
Viihde-elektroniikka
TV-vastaanottimet (myös videomonitorit ja videoprojektorit), myös samaan ulkokuoreen yhdistetyin yleisradiovastaanottimin tai äänen tai kuvan tallennus- tai toistolaittein (8528)
Levysoittimet (joko sähkövahvistimella varustettuna tai ilman), kasettisoittimet ja muut (8519)
Magneettinauhurit ja muut äänen tallennuslaitteet, myös jos niissä on äänen toistolaite (8520)
Mikrofonit ja niiden jalustat; kaiuttimet, myös koteloituidut; kuulokkeet, myös kuulokemikrofoniyhdistelmät; sähköllä toimivat äänitaajuusvahvistimet; sähköllä toimivat äänenvahvistusyhdistelmät (8518)
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta
Koulutus ja kulttuurihallinto
Urheilun toimialat yhteensä
Kulttuuritilastoissa julkaistuihin tavaroiden viennin tietoihin verrattuna seuraavat erät on jätetty pois:
Käsityötuotteet ja koriste-esineet
Kelim-, sumak-, karamanie- ja niiden kaltaiset käsin kudotut matot (5702 10 00)
Kulta- ja hopeasepänteokset ja niiden osat, jalometallia tai jalometallilla pleteroitua metallia (7114)
Käsin kudotut kuvakudokset (...) ja käsin neulatyönä kirjoitetut kuvakudokset (...) (5805 00 00)
Mistä tahansa aineesta valmistetut alkuperäisveistokset ja -patsaat (9703 00 00)
Pienois-patsaat ja muut keraamiset koriste-esineet (6913)
Pienois-patsaat ja muut koriste-esineet (3926 40 00)
Puiset pienoisveistokset ja muut koriste-esineet muuta puulajia (4420 10 19)
Puiset pienoisveistokset ja muut koriste-esineet trooppista puulajia (4420 10 11)
Kirjoitus-, piirustus- ja taiteilijatarvikkeet
Kivitaulut ja muut kirjoitus- ja piirustus-taulut (9610 00 00)
Painovärit, kirjoitus- ja piirustus-musteet, myös tussi, sekä muut musteet (3215)
Pastelliliidut ja piirustushiiilet (9609 90 10)
Taiteilijan-, koulu- ja julistevärit, sävytysvärit, harrastevärit ja niiden kaltaiset värit (3213)
Taiteilijansiveltimet ja kirjoitussiveltimet (9603 30 10)
Muut
Soittorasiat, orkestrionit, posetiivit, mekaaniset laululinnut, ... (9208)

Taulukko 11: Kulttuurihyödykkeiden vienti

Milj. euroa							
Vuosi	1995	1999	2000	2002	2003	2004	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	-	-	-	-	-	-	-
Kirjastot, arkistot ja museot yms	-	-	-	-	-	-	-
Taide ja antiikki	1	1	1	1	1	1	1
Kirjat	46	57	74	74	58	44	38
Sanoma- ja aikakauslehdet	112	95	115	133	129	129	138
Elokuvat ja videot	2	1	2	3	2	3	2
Soittimet	1	1	2	2	1	2	2
Äänitteet	2	3	3	49	43	38	47
Radio ja televisio	-	-	-	-	-	-	-
Muu painaminen	85	104	124	105	97	101	96
Mainonta	-	-	-	-	-	-	-
Arkkitehti- ja taideteollisuus-suunnittelu	-	-	-	-	-	-	-
Valokuvaus	13	22	23	25	24	24	25
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	4	20	17	24	21	11	12
Viihde-elektronikka	158	111	101	152	126	179	263
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	-	-	-	-	-	-	-
Koulutus ja kulttuurihallinto	-	-	-	-	-	-	-
Urheilun toimialat yhteensä	-	-	-	-	-	-	-
Kulttuurihyödykkeiden vienti yhteensä	423	415	462	566	503	533	624
Tavaravienti yhteensä	29 605	39 121	49 387	46 429	45 523	48 790	52 453
Kulttuurihyödykkeiden osuus tavaraviennistä (%)	1,43	1,06	0,93	1,22	1,10	1,09	1,19
Viiva (-) solussa kuvaa, ettei ole yhtään havaintoa - tässä tapauksessa lähinnä siitä syystä, ettei ko. ryhmän osalta ulkomaankauppaa käydä tavaroilla, vaan palveluilla.							

Taulukko 12: Kulttuurihyödykkeiden vienti/ mukaan valitut tavararyhmät

Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta
Kirjastot, arkistot ja museot yms
Taide ja antiikki
Maalaukset, piirustukset ja pastellit (9701 10 00)
Alkuperäiskaiverrukset, -painokset ja -litografiat (9702 00 00)
Yli 100 vuotta vanhat antiikkiesineet (9706 00 00)
Kirjat
Kirjat, esitteet ja niiden kaltaiset painotuotteet; myös irrallisina lehtinä (4901)
Sanoma- ja aikakauslehdet
Sanoma- ja aikakauslehdet, myös jos ne ovat kuvitetut tai sisältävät mainosaineistoa (4902)
Elokuvat ja videot
Elokuvakamerat ja -projektorit, myös jos niissä on äänen tallennus- ja toistolaitteet (9007)
Laitteet ja varusteet valo- ja elokuva laboratorioita varten..., valkokankaat (9010)
Elokuvafileerit, valotetut ja kehitetyt, myös yhdistettyinä ääniraitaan tai sisältäen vain ääniraidan (3706)
Soittimet
Painetut tai käsinkirjoitetut nuotit, myös sidotut, nidotut tai kuvitetut (4904 00 00)
Hanurit ja niiden kaltaiset soittimet; huuliharput (9204)
Koskettimistolla varustetut pilliurut (9203)
Lyömäsoittimet (esim. rummut, ksylofonit, symbaalit, kastanjetit ja marakasit) (9206 00 00)
Muut kielisoittimet (esim. viulut, kitarat, mandoliinit) (9202)
Muut puhallussoittimet (9205)
Cembalot ja muut koskettimistolla varustetut kielisoittimet (pianot, flyygelit) (9201)
Soittimet, joiden ääni saadaan aikaan tai joudutaan vahvistamaan sähköisesti (esim urut, digitaalipianot, syntetisaattorit, kitarat ja hanurit) (9207)
Soittimien kotelot ja laukut (4202 92 15)
Soittimien osat ja tarvikkeet (esim. kielet); kaikenlaiset metronomit, ääniraudat ja virityspillit (9209)
Äänitteet
Äänilevyt, nauhat ja muu materiaali, jotka sisältävät äänitallenteita tai muita vastaavalla tavalla tallennettuja ilmiöitä, myös matriisit ja isiot äänilevyjen valmistusta varten, ei kuitenkaan 37-ryhmän tuotteet (8524)
Radio ja televisio
Muu painaminen
Muut painotuotteet, myös painetut kuvat ja valokuvat (4911)
Mainonta
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu
Valokuvaus
Objektiivit kameroita, projektoreita tai valokuvan suurennus- tai pienennyslaitteita varten (9002 11 00)
Projektorit, muut kuin elokuvaprojektorit ja profiiliprojektorit; valokuvan (mutta ei kuitenkaan elokuvan) suurennus- ja pienennyslaitteet (9008)
Valokuvauskamerat, -salamalaitteet ja -lamput (9006)
Valokuvausfileerit rullissa, säteilyherkät, valottamattomat (3702)
Valokuvauslevyt ja -fileerit, valotetut ja kehitetyt, muut kuin elokuvafileerit (3705)
Valokuvauslevyt ja -laakafileerit, valottamattomat (3701)
Valokuvauslevyt, -fileerit, -paperi, -kartonki, -pahvi ja tekstiilit, valotetut kehittämättömät (3704)
Valokuvauspaperi, -kartonki, -pahvi ja -tekstiilit, valottamattomat (3703)

Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys
Karusellit, keinut, ampumaratavarusteet ja muut huvipuistovälineet, kiertävät sirkukset, kiertävät eläinnäyttelyt ja kiertävät teatterit (9508 90 00)
Seurapeli välineet ja pelilaitteet sisätiloja varten, biljardipelit, kasinoiden pelipöydät ja automaattiset keilapelivarusteet (9504)
Viihde-elektroniikka
TV-vastaanottimet (myös videomonitorit ja videoprojektorit), myös samaan ulkokuoreen yhdistetyin yleisradiovastaanottimin tai äänen tai kuvan tallennus- tai toistolaittein (8528)
Levysoittimet (joko sähkövahvistimella varustettuna tai ilman), kasettisoittimet ja muut (8519)
Magneettinauhurit ja muut äänen tallennuslaitteet, myös jos niissä on äänen toistolaite (8520)
Mikrofonit ja niiden jalustat; kaiuttimet, myös koteloidut; kuulokkeet, myös kuulokemikrofoniyhdistelmät; sähköllä toimivat äänitaajuusvahvistimet; sähköllä toimivat äänen vahvistusyhdistelmät (8518)
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta
Koulutus ja kulttuurihallinto
Urheilun toimialat yhteensä
Kulttuuritilastoissa julkaistuihin tavaroiden viennin tietoihin verrattuna seuraavat erät on jätetty pois:
Käsityötuotteet ja koriste-esineet
Kelim-, sumak-, karamanie- ja niiden kaltaiset käsin kudotut matot (5702 10 00)
Kulta- ja hopeasepänteokset ja niiden osat, jalometallia tai jalometallilla pleteroitua metallia (7114)
Käsin kudotut kuvakudokset (...) ja käsin neulatyönä kirjoitettavat kuvakudokset (...) (5805 00 00)
Mistä tahansa aineesta valmistetut alkuperäisveistokset ja -patsaat (9703 00 00)
Pienois-patsaat ja muut keraamiset koriste-esineet (6913)
Pienois-patsaat ja muut koriste-esineet (3926 40 00)
Puiset pienoisveistokset ja muut koriste-esineet muuta puulajia (4420 10 19)
Puiset pienoisveistokset ja muut koriste-esineet trooppista puulajia (4420 10 11)
Kirjoitus-, piirustus- ja taiteilijatarvikkeet
Kivitaulut ja muut kirjoitus- ja piirustus-aulut (9610 00 00)
Painovärit, kirjoitus- ja piirustusmusteet, myös tussi, sekä muut musteet (3215)
Pastelliliidut ja piirustusshielet (9609 90 10)
Taiteilijan-, koulu- ja julistevärit, sävytysvärit, harrastevärit ja niiden kaltaiset värit (3213)
Taiteilijansiveltimet ja kirjoitussiveltimet (9603 30 10)
Muut
Soittorasiat, orkestrionit, posetiivit, mekaaniset laululinnut, ... (9208)

Taulukko 13: Kulutusmenot yhteensä

Toimiala/ Vuosi	Milij. euroa												
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	352	357	371	391	428	493	526	561	585	627	660		
Kirjastot, arkistot ja museot yms	268	283	287	290	299	316	317	341	355	363	383		
Taide- ja antiikkiilikkeet	71	60	65	80	75	90	102	105	110	119	126		
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	218	233	240	251	256	253	254	253	269	276	286		
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	656	699	708	763	804	807	834	830	875	889	914		
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	26	28	28	28	32	37	38	35	40	41	44		
Soitinten valmistus ja kauppa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Äänitteet	136	147	151	169	175	175	172	185	196	194	191		
Radio ja televisio	280	283	291	299	304	337	368	374	375	421	438		
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	94	103	105	111	115	121	127	127	132	138	144		
Mainonta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Arkkitehti- ja taideoteollisuussuunnittelu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Valokuvaus	180	183	190	197	219	227	229	239	246	254	244		
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	1 088	1 177	1 264	1 363	1 388	1 505	1 556	1 589	1 648	1 697	1 740		
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	323	373	379	438	461	485	488	592	610	614	715		
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	42	48	49	48	47	51	53	56	58	60	61		
Koulutus ja kulttuurihallinto	69	71	83	96	115	132	142	155	162	168	176		
Urheilun toimialat yhteensä	1 212	1 348	1 365	1 461	1 564	1 715	1 857	1 932	2 037	2 175	2 278		
TOIMIALAT YHTEENSÄ	5 016	5 392	5 577	5 983	6 281	6 744	7 063	7 375	7 698	8 036	8 400		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	3 804	4 044	4 212	4 523	4 717	5 029	5 206	5 443	5 661	5 861	6 122		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	1 212	1 348	1 365	1 461	1 564	1 715	1 857	1 932	2 037	2 175	2 278		
P3 Kulutusmenot yhteensä	71 643	75 188	78 895	83 620	87 124	92 236	97 446	102 301	106 831	111 451	116 151		
Kulttuurin ja urheilun yhteenlaskettu osuus kulutusmenoista	7,00	7,17	7,07	7,16	7,21	7,31	7,25	7,21	7,21	7,21	7,23		
Kulttuurin osuus kulutusmenoista	5,31	5,38	5,34	5,41	5,41	5,45	5,34	5,32	5,30	5,26	5,27		
Urheilun osuus kulutusmenoista	1,69	1,79	1,73	1,75	1,79	1,86	1,91	1,89	1,91	1,95	1,96		

Taulukko 14: Julkiset kulutusmenot

Toimiala/ Vuosi	Mili. euroa												
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	65	66	64	66	67	72	69	81	81	84	90		
Kirjastot, arkistot ja museot yms	253	269	272	273	281	296	296	317	329	336	352		
Taide- ja antiikkiilikkeet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Soitinten valmistus ja kauppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Äänitteet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Radio ja televisio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Mainonta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Valokuvaus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	42	48	49	48	47	51	53	56	57	60	61		
Koulutus ja kulttuurihallinto	69	71	74	78	85	84	85	95	99	103	109		
Urheilun toimialat yhteensä	295	316	292	296	310	329	334	331	348	356	366		
TOIMIALAT YHTEENSÄ	725	770	751	761	790	832	837	880	913	939	978		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	430	454	459	465	480	503	503	549	565	583	612		
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	295	316	292	296	310	329	334	331	348	356	366		
JULKISET KULUTUSMENOT	21 853	23 059	23 944	25 068	25 922	26 860	28 475	30 282	31 673	33 314	34 935		
Kulttuurin ja urheilun yhteenlaskettu osuus julkisista kulutusmenoista	3,32	3,34	3,14	3,04	3,05	3,10	2,94	2,91	2,88	2,82	2,80		
Kulttuurin osuus julkisista kulutusmenoista	1,97	1,97	1,92	1,85	1,85	1,87	1,77	1,81	1,79	1,75	1,75		
Urheilun osuus julkisista kulutusmenoista	1,35	1,37	1,22	1,18	1,20	1,22	1,17	1,09	1,10	1,07	1,05		

Taulukko 15: Yksityiset kulutusmenot

Toimiala/ Vuosi	Milj. euroa										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta	287	291	307	325	361	421	457	480	504	543	570
Kirjastot, arkistot ja museot yms	15	14	15	17	18	19	21	23	26	27	30
Taide- ja antiikkiilikkeet	71	60	65	80	75	90	102	105	110	119	126
Kirjojen kustantaminen ja kauppa	218	233	240	251	256	253	254	253	269	276	286
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot	656	699	708	763	804	807	834	830	875	889	914
Elokuvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen	26	28	28	28	32	37	38	35	40	41	44
Soitinten valmistus ja kauppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Äänitteet	136	147	151	169	175	175	172	185	196	194	191
Radio ja televisio	280	283	291	299	304	337	368	374	375	421	438
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta	94	103	105	111	115	121	127	127	132	138	144
Mainonta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arkkitehti- ja taideteollisuus suunnittelu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valokuvaus	180	183	190	197	219	227	229	239	246	254	244
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys	1 088	1 177	1 264	1 363	1 388	1 505	1 556	1 589	1 648	1 697	1 740
Viihde-elektronikan valmistus ja kauppa	323	373	379	438	461	485	488	592	610	614	715
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Koulutus ja kulttuurihallinto	0	0	9	17	30	47	56	60	63	64	67
Urheilun toimialat yhteensä	917	1 032	1 073	1 165	1 254	1 386	1 523	1 601	1 689	1 819	1 912
TOIMIALAT YHTEENSÄ	4 291	4 622	4 825	5 222	5 491	5 911	6 225	6 494	6 784	7 096	7 421
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ kulttuuri	3 374	3 590	3 752	4 058	4 237	4 525	4 702	4 893	5 095	5 277	5 509
TOIMIALAT YHTEENSÄ/ urheilu	917	1 032	1 073	1 165	1 254	1 386	1 523	1 601	1 689	1 819	1 912
P3Y YKSITYISET KULUTUSMENOT	49 790	52 129	54 951	58 552	61 202	65 376	68 971	72 019	75 158	78 137	81 216
Kulttuurin ja urheilun yhteenlaskettu osuus yksityisistä kulutusmenoista	8,62	8,87	8,78	8,92	8,97	9,04	9,03	9,02	9,03	9,08	9,14
Kulttuurin osuus yksityisistä kulutusmenoista	6,78	6,89	6,83	6,93	6,92	6,92	6,82	6,79	6,78	6,75	6,78
Urheilun osuus yksityisistä kulutusmenoista	1,84	1,98	1,95	1,99	2,05	2,12	2,21	2,22	2,25	2,33	2,35

Taulukko 16: Kulutusmenot/ mukaan valitut toimialat ja tuoteryhmät

Taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta
92311 Taiteilijatoiminta
92312 Näyttämö- ja konserttitoiminta
C09424S Muut kulttuuripalvelut
Kirjastot, arkistot ja museot yms
92510 Kirjastot ja arkistot
92520 Museot, näyttelyt sekä historiallisten paikkojen ja rakennusten suojelu
92530 Kasvitieteelliset puutarhat jne.
Taide- ja antiikkiliikkeet
52484 Taideliikkeet
52501 Antiikkiliikkeet
C05114D Taide-esineet
Kirjojen kustantaminen ja kauppa
22110 Kirjojen kustantaminen
22230 Kirjansidonta ja viimeistely
51474 Kirjatukkukauppa
52472 Kirjojen vähittäiskauppa
52502 Antikvariaattikauppa
52611 Kirjojen postimyynti ja verkkokauppa
C0951 Kirjat
Sanoma- ja aikakauslehdet ja uutistoimistot
22120 Sanomalehtien kustantaminen
22130 Aikakauslehtien kustantaminen
22210 Sanomalehtien painaminen
52473 Aikakausjulkaisujen ja -lehtien vähittäiskauppa, lehtikioskit
22150 Muu kustannustoiminta
92400 Uutistoimistot
C0952 Sanoma- ja aikakauslehdet
Elokvien ja videoiden tuotanto, jakelu ja esittäminen
92110 Elokvien ja videoiden tuotanto
22320 Kuvatallenteiden jäljentäminen
92120 Elokvien ja videoiden levitys
71401 Videofilmien vuokraus
92130 Elokvien esittäminen
C09421S Televisioiden, videoiden ym. vuokraus
Soitinten valmistus ja kauppa
36300 Soitinten valmistus
51481 Musiikkitarvikkeiden tukkukauppa
52452 Soitinten ja musiikkitarvikkeiden vähittäiskauppa

Äänitteet
22140 Äänitallenteiden kustantaminen
22310 Äänitallenteiden jäljentäminen
C09142SD Äänilevyt, audio- ja videokasetit
Radio ja televisio
92200 Radio- ja televisiotoiminta
64203 Ohjelmansiirtopalvelut
C09422S Tv-lupamaksut, kaapelitv- ym. maksut
Muu painaminen ja siihen liittyvä toiminta
22220 Muu painaminen
22240 Painamista edeltävä toiminta
22250 Muu painamiseen liittyvä toiminta
C0953 Kartat, kalenterit, kortit yms. painotuotteet
C0954 Paperitarvikkeet
Mainonta
74401 Mainostoimistot
74402 Suora- ja ulkomainonta
74409 Muu mainospalvelu
Arkkitehti- ja taideteollisuussuunnittelu
74203 Arkkitehtipalvelu
74871 Taideteollinen muotoilu ja suunnittelu
Valokuvaus
74811 Valokuvaamotoiminta
33400 Optiikka- ja valokuvausvälineiden valmistus
74812 Valokuvien kehittäminen
51475 Valokuvausvälineiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa
52485 Valokuvausalan vähittäiskauppa
C09423S Valokuvaamo- ja valokuvien kehityspalvelut
C0912 Valokuvaus-, elokuva- ja optiset laitteet
C09141SD Filmit ja muut valokuvaustarvikkeet
Huvipuistot, pelit sekä muu viihde ja virkistys
92330 Huvipuistot
92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu
36500 Pelien ja leikkikalujen valmistus
51483 Lelujen ja pelien tukkukauppa
92340 Muut viihdepalvelut
92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut
C0931 Pelit, lelut ja harrastusvälineet
C0943 Veikkaus, arpajaiset, lotto

Viihde-elektroniikan valmistus ja kauppa
32300 Televisio- ja radiovastaanottimien, äänen- ja kuvantallennus- ja -toistolaitteiden valmistus
51432 Viihde-elektroniikan tukkukauppa
52451 Kodinkoneiden ja viihde-elektroniikan vähittäiskauppa
C09111D Radiot, äänentoistolaitteet yms.
C09112D Televisiot ja videonauhurit
C09113SD Viihde-elektroniikan osat ja tarvikkeet
C0915 Audiovisuaalisten, valokuvaus- ja tietojenkäsittelylaitteiden korjaukset
Kulttuuritapahtumien järjestäminen ja siihen liittyvä toiminta
74873 Messujen ja kongressien järjestäminen
74879 Muu liike-elämää palveleva toiminta
92320 Kulttuurin ja viihteen tukipalvelut
Koulutus ja kultturihallinto
75110 Julkinen yleishallinto
75121 Opetuksen ja kulttuuriasiain hallinto
80300 Korkeakoulut
Urheilun toimialat yhteensä
01410 Maisemanhoito (01410 ... mm. puistojen ja puutarhojen, urheilualueiden, leikkikenttien ja muiden viheralueiden ylläpito ja hoito)
36400 Urheiluvälineiden valmistus
45230 Urheilualueiden rakentaminen (45230 ... mm. viherrakentaminen, urheilu- ja virkistysalueiden ja -kenttien, tenniskenttien, golfratojen, kilparatojen, uima-altaiden yms. rakentaminen ja varustaminen)
51478 Urheilualan tukkukauppa
52122 Tavaratalojen urheiluvälinekauppa
52488 Urheilualan vähittäiskauppa
71402 Urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus
92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit
92620 Muu urheilutoiminta
C0713 Polkupyörät
C0932 Urheilu- ja retkeilyvälineet
C0921 Suurehkot kestokulutustavarat ulkoiluun
C0922 Suurehkot ajanviete- ja virkistystavarat sisäkäyttöön
C0923 Muiden suurehkojen ajanvietevälineiden ylläpito ja korjaus
C0941 Urheilu- ja virkistyspalvelut

Lähteet

- Alanen, Aku: Aineeton pääoma kasvaa. Tietoaika 12/2004, s. 16-18.
- Alanen, Aku: Mitä kuuluu kulttuuriin? Tietoaika 10/2004, s. 16-18.
- Alanen, Aku: Muotoilun kansantaloudellinen merkitys nousussa. Tieto & trendit nro 5, toukokuu 2006, s. 14-17.
- Alanen, Aku: Pohjolassa käydään laiskasti ulkona. Tieto & trendit nro 2, joulukuu 2005, s. 47-49.
- Cultural Statistics in Europe, Part I: Final Report. Eurostat, 2002.
- John C. Gordon ja Helen Beilby-Orrin: International Measurement of the Economic and Social Importance of Culture. OECD, 2006.
- Joukkoviestimet 2006. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2006.
- Joukkoviestimet 2004. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2004:2.
- Karttunen Sari: Kulttuurityövoima Suomessa 1970-1999. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2001:2.
- Karttunen, Sari: Kuntien kulttuuritoiminta ja sen kustannukset. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2003:1.
- Heiskanen, Ilkka: Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus. 2000.
- Koivunen, Hannele - Marsio, Leena: Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50.
- Kulttuuritilasto 2005. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2006.
- Kulttuuritilasto 2003. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2004:1.
- Kulttuuritilasto 2001. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2002:1.
- Kulttuuritilasto 1999. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 1999:2.
- Luovan kentän yritystoiminta - elinkelpoisuus ja kehityssuunnat. Turun kauppakorkeakoulu, Mediaryhmä. 2007.
- Minkkinen, Virpi - Pääkkönen, Hannu - Liikkanen, Mirja: Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1991 ja 1999. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2001:5.
- Muotoilualan vientistrategia 2007–2012. Desing Forum Finland.
- Museoalan kulttuurivientistrategia. Suomen Museoliitto ry. 8.1.2007.
- Musiikkitoimialan vientistrategia. Fimic/Mika Kauhanen. 2007.
- Oesch, Pekka: Musiikkiteollisuus Suomessa. Rakenne, työllisyys ja talous. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotietoa taiteesta nro 17. Taiteen keskustoimikunta 1998.
- Oesch, Pekka: Yritysten tuki taiteille 2003 ja tuen muutokset 1993-2003. Taiteen keskustoimikunta. Tilastotietoa taiteesta nro 34. Taiteen keskustoimikunta 2005.
- Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön Kulttuurivienti -hanke. Selvitysmiehen raportti. Hannele Koivunen. Opetusministeriön julkaisuja 2004:22
- Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007-2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:9
- Pelialan vientistrategia. KooPee Hiltunen/ Neogames.
- Statistics on Cultural Industries: Framework for the Elaboration of National Data Capacity Building Projects, 2007, Unesco: Bangkok.

Tanssitaiteen vientistrategia 2007–2011. Tanssin tiedotuskeskus. 1.12.2006.

Teatterin vientistrategia 2007-2012. Teatterin tiedotuskeskus.

Unesco Institute for Statistics: International Flows of Selected Cultural Goods and Services, 1994-2003.

Unesco Institute for Statistics, Montreal, 2005.

UNCTAD: Creative Economy Report 2008. United Nations, 2008.

Liite 1: Tuotantoyksiköiden luokitusten jäsenitys ja soveltaminen kansantalouden tilinpidossa sekä sektorin ja tuottajatyypin määräytyminen

Institutionaalisten yksikköjen³⁹ (esim. yritys, valtio, kunta) tuotannollinen toiminta jakaantuu toimipaikkoihin (paikalliset toimialayksiköt). Toimipaikat ovat tuottajatyypiltään markkina- tai markkinattomia tuottajia. Tuottajatyypin määräytyy tuotantoyksikön päätuotoksen mukaan. Markkinatuottajat kattavat myyntituotoilla vähintään 50 % tuotantokustannuksista (EKT 3.41-3.42)⁴⁰. Markkinattomat tuottajat ovat joko omaan loppukäyttöön tuottajia tai muita markkinattomia tuottajia.

Muiden markkinattomien tuottajien tuotos rahoitetaan pääosin verovarilla (valtion ja kuntien palvelutuotanto) tai tulonsiirroilla/jäsenmaksuilla (voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen palvelutuotanto). Esimerkkinä omaan loppukäyttöön tuottajasta on kotitalous, joka käyttää pääosan tuotannostaan itse, esim. omistusasunnon kotitalouden omaan käyttöön tuottamat asuntopalvelut, omatoimisen rakentamisen tuotos talorakennusinvestointina, sienet ja marjat tai puutarhapalstansa tuotteet omaan kulutukseen.

Tuottajatyypit luokitellaan edelleen toimialaluokituksen (TOL2002)⁴¹ mukaan. Toimialaluokitusta käytetään tuotannollisen toiminnan kuvauksessa: tuotantotilin taloustoimet, kiinteän pääoman muodostus, työllisyys ja työpanos. Tuotantotoiminnan tuloksena syntyneet tuotokset (tavarat ja palvelut) luokitellaan tuotostyypeittäin tuoteluokituksen⁴² mukaan. Tuoteluokitusta käytetään tarjonta- ja käyttötauluissa kansantalouden tarjonnan (tuotanto + tuonti) ja kysynnän (kulutus + investoinnit + vienti + varastojen muutos) yhteensovittamisessa tuotteittain. Sektoriluokitusta käytetään läpi tilinpitoyhteistyön tuotannosta nettoluotonantoon sekä reaali- että rahoitustaloustoimissa.

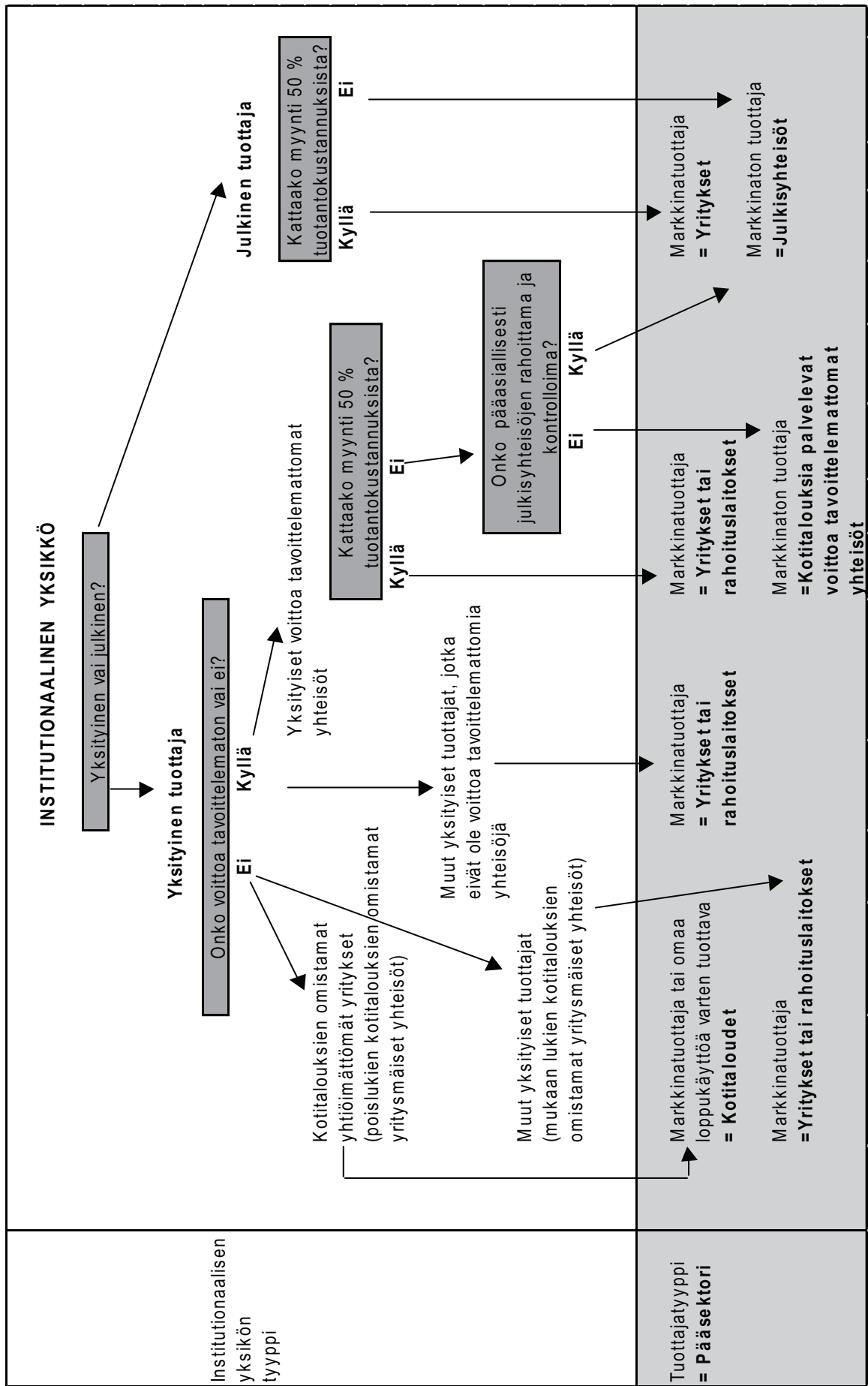
tuottajat tuottajatyypeittäin toimialoittain		Toimipaikat			YHTEENSÄ
		Paikalliset toimialayksiköt TAY:t			
		Markkinatuottajat	Markkinattomat tuottajat		
Omaan loppukäyttöön tuottajat	Muut markkinattomat tuottajat				
tuotokset tyypeittäin tuotteittain		toimialat	toimialat	toimialat	toimialat
Markkinatuotos	tuotteet	päätuotokset	sivutuotokset	sivutuotokset	Markkina- tuotokset
Tuotos omaan loppukäyttöön	tuotteet	sivutuotokset	päätuotokset	sivutuotokset	Tuotokset omaan loppukäyttöön
Muu markkinaton tuotos	tuotteet			päätuotokset	Muut markkinattomat tuotokset
Yhteensä	tuotteet	Markkina- tuottajien tuotokset	Omaan loppukäyttöön tuottajien tuotokset	Muiden markkinattomien tuottajien tuotokset	Tuotokset yhteensä

³⁹ Kansantalouden sektorit: yritykset, rahoituslaitokset, julkisyhteisöt jne. muodostuvat samantyyppisistä sektoriluokituksen mukaan luokitelluista päätöksentekoyksiköistä (ks. Sektoriluokitus 2000, Tilastokeskuksen käsikirjoja 5)

⁴⁰ Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmä, Neuvoston asetus No 2223/96

⁴¹ Toimialaluokitus 2002, Tilastokeskuksen käsikirjoja 4, 2002

⁴² Tuoteluokitus, Tilastokeskuksen käsikirjoja 34, 2002

Kaavio institutionaalisten yksiköiden määrittelystä tuottajatyyppeihin ja sektoreihin

Sektori	Tuottajatyppi	Pääasiallinen toiminta ja tehtävä
Yritykset	Markkinatuottaja	Markkinatavaroiden ja palveluiden (paitsi rahoituspalveluiden) tuotanto
Rahoituslaitokset	Markkinatuottaja	Rahoituksen välitys mukaan luettuna vakuutustoiminta Rahoituksen välistystä avustavat toiminnot
Julkisyhteisöt	Julkinen muu markkinaton tuottaja	Muun markkinattoman tuotoksen tuotanto ja tarjonta kollektiivista ja yksilöllistä kulutusta varten sekä kansantulon ja -varallisuuden uudelleenjakoon tarkoitetut taloustoimet
Kotitaloudet - kuluttajina - yrittäjinä	Markkinatuottaja tai omaan käyttöön tuottava yksityinen tuottaja	Kulutus Markkinatuotoksen tuotanto ja tuotos omaan loppukäyttöön
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	Yksityinen muu markkinaton tuottaja	Muun markkinattoman tuotoksen tuotanto ja tarjonta yksilöllistä kulutusta varten

Taulukko pääasiallisesta toiminnasta ja tehtävistä sektoreittain ja tuottajatyypeittäin

Liite 2: Kulttuurin rooli Kanadan kansantaloudessa

Aku Alanen

Johdanto

Kanadan tilastokeskuksessa (Statistics Canada) on tehty hyvin paljon selvityksiä kulttuurin ja talouden suhteista. Kulttuurin kansantaloudellisen roolin osalta on tehty useita selvityksiä mm. arvonlisäyksen, työllisyyden ja ulkomaankaupan näkökulmista. Viime aikoina siellä on suuntauduttu entistä enemmän aluetason analyysiin. Nämä alueanalyysit voisivatkin olla yhtenä esimerkkinä meille oman satelliittimme myöhemmin tapahtuvassa alueellistamisessa.

Tässä liitteessä esitellään kanadalaisten selvityksiä vain tarjonnan eli arvonlisäyslaskelmien osalta koko maan tasolla. Lisäksi verrataan lyhyesti, soveltuvin osin, heidän menetelmänsä ja tuloksiaan nyt julkaistaviin Suomen Tilastokeskuksen menetelmään ja lukuihin.

Kulttuuritilastojen yleiskehikko Kanadassa

Kanadan kulttuurisen toiminnan yleiskehikossa on kolme muuttujaryhmää: kulttuurin tekijät, kulttuurin toimintamekanismit sekä kulttuurin taloudelliset ja sosiaaliset seurausvaikutukset.

Toimijat (players): viisi kulttuurin toimijaryhmää; yritysten toimipaikat, kuluttajat/työntekijät, julkinen sektori, tukipalvelut ja kolmas sektori.

Toimintamekanismit (linkages): välitysmekanismit, tarjonnan arvoketju, kysyntä (osallistuminen ja kulutus).

Tuotokset (outcomes): sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset

Kulttuurin määrittely

Kanadan tilastovirasto on lähtenyt liikkeelle kulttuurin määrittelyssä jossain määrin teoreettisesti, kun muualla on enimmäkseen käytetty lähtökohtana Unescon pragmaattista määrittelyä. Toki heidän määritelmänsä on tehtykin vain heidän omaa tilastokehikkoaan varten, ei siis yleensä kulttuurin määritelmäksi. Kanadalaisten katsovat kulttuuriin kuuluvaksi ”creative artistic activity and the goods and services produced by it and the preservation of human heritage”.

Määritelmässä lähtökohtana on kaksi tukipilaria; taiteellinen luovuus ja kulttuuriperinnön säilyttäminen. On huomionarvoista, että muu kuin taiteellinen luovuus – eli pääosa luovuudesta – jää määritelmän ulkopuolelle. Mukaan tulee ottaa ne tavarat tai palvelut, jotka ovat syntyneet taiteellisesta luovuudesta tai muotoutuneet aikojen kuluessa osaksi kulttuurista perintöä. Jos haluaa problematisoida määritelmää, voisi kysyä miten taide määritellään. Sitä he eivät kuitenkaan tee.

Määritelmä on aika tiukka ja tulee hyvin lähelle ns. puhtaan taiteen määritelmää. He itse selittävät puhtautta sillä, että muuten määritelmänsä tulisi liian laaja. Ei olisi enää mitään kriteeriä, jolla ratkaista toimintojen mukaanotto tai poisjätto. Käytännössä hekin ovat joutuneet joustamaan tiukkuudesta. Kanadalaisten ratkaisu voi olla toimiva metodin lähtökohta, vaikka meillä on totuttu ajattelemaan asiaa hieman laajemmin, mikäli unohdetaan lisäkysymykset taiteen taustasta.

Vaikka meillä olisi kuinka hyvä teoreettinen määritelmä, joudutaan sitä aina sovelta-
maan ja se tuo mukanaan ongelmia. Kanadan kehikko merkitsee myös sitä, että tavaran tai
palvelun esteettinen tai intellektuaalinen arvo ei voi olla mikään kriteeri mukaanotolle tai
poisjättämiselle. Tällöin taiteellinen toiminta on jo lähtökohtaisesti arvokasta. Tämä lähtö-
kohta on mielestäni jo sinänsä kiinnostava ja erittäin olennainen.

Kanadan kehikko pyrkii täsmentämään ”mukaan otetun kulttuurin” kriteerejä. Joiltain
osin täsmennykset ovat ristiriitaisia ja niiden tehtävä lieneekin toimia vain apuvälineenä.
Täsmennysten mukaan:

- luotu kulttuurinen tavara liittyy jotenkin tekijänoikeuteen;
- luotu kulttuurinen palvelu on yhteydessä luotuihin kulttuuriin tavaroihin tai se osallistuu
niiden säilyttämiseen;
- palvelu on yhteydessä inhimillisen perinnön säilyttämiseen, näyttämiseen tai tulkintaan;
- kyseessä on koulutuspalvelu, joka on tarkoitettu ao. kulttuuristen tavaroiden ja palvelujen
tuottamiseen;
- kyseessä on luotujen kulttuuristen tavaroiden ja palvelujen tuki.

Kulttuuriset ydinalat ja ei-ydinalat

Kanadan tilastokeskuksen kulttuurin talouden kehikossa on myös jaottelu kulttuurin ydina-
loihin ja ei-ydinaloihin. Käytännössä jaottelua ei kuitenkaan esiinny missään heidän empii-
risissä tilastoanalyysissaan. Kehikon suunnitteluvaiheessa lienee ajateltu myöhemmin ole-
van aitoa tarvetta jaolle. Jaottelun perusta on se, että ydinaloissa koko arvoketju kuuluu
kulttuurin piiriin. Ydinalojen keskeinen tarkoitus on esteettisen tai intellektuaalisen käsit-
teen välitys ja niiden odotetaan herättävän emotionaalisen tai tietoisien vastineen ja olevan
yhteydessä tekijänoikeuteen.

Ei-ydinaloihin kuuluvat Kanadan kehikossa mainospalvelut, arkkitehtipalvelut, copy-
right palvelut, design, koulutuspalvelut, monistettu visuaalinen taide, valokuvaus ja tuki-
palvelut.

Kulttuurisen talouden tarjonnan laskennan metodologia

Kanadan kehikko käyttää kahta tapaa ryhmitellä kulttuurisia toimintoja; toisaalta arvoket-
jua ja toisaalta toimialojen luonteen mukaista yhdistelyä.

A. Arvoketjuluokitus:

Kanadan kehikko lähtee kulttuurin tarjonnan talouden luokituksissa liikkeelle ensin kult-
tuuristen tuotteiden arvoketjun pilkkomisesta osiin. Kehikko jakaa kulttuurisen talouden
toiminnot yleisesti muuallakin käytössä olevaan viisiluokkaiseen ketjuun eri vaiheiden
mukaan: (sisällön)luominen, tuotanto, valmistus, jakelu ja tukipalvelut. Kaikki kulttuuri-
siksi katsottavat toimialat on ryhmitelty näihin luokkiin:

- (sisällön)luominen (creation) – kyse on ennen kaikkea taiteellisen sisällön luomisesta, mutta
myös sanomalehden artikkeleiden kirjoittamisen katsotaan kuuluvan tähän osaan;
- tuotanto (production) – sellaiset toiminnot joissa valmistetaan tavaroita (kirjat , lehdet) tai
palveluja (konsertit, näyttelyt);

- valmistus (manufacturing) – joukkomittainen tuotteiden monistaminen (painaminen, kopioiden ottaminen);
- jakelu (distribution) – tuotteiden välitys käyttäjille;
- tukipalvelut (support activities) – tukitoiminnot (koulutus, promoottorit , agentit, managerit).

Kulttuuriseksi katsottavat toiminnot he ovat ottaneet mukaan pääosin kokonaisina toimialoina. Toimialaluokitus on Pohjois-Amerikan oma NAICS, joka eroaa jossain määrin Euroopassa käytetystä NACE:sta.

Kun Kanadan oman kansantalouden tilinpidon systeemistä on saatavilla suoraan 5-numerotason arvonlisäys, ovat he käyttäneet sitä. Mikäli ei ole saatavilla oikeata tilinpidon 5-numerotason arvonlisäyslaskelmaa (eli jos virallinen tilinpidon laskelma on tehty vasta ylemmällä numerotasolla, esim. 3-numerotasolla, kuten meillä), on käytetty apuna jotain ko. toimialan olemassa olevaa tietoa kuten liikevaihtoa, työllisyyttä, ostoja tai näiden puuttuessa jotain muuta korviketta. Ensin on suhteellisuuden varmistamiseksi otettu esim. tietyn 3-numerotason arvonlisäys ja se on jaettu 5-numerotason luokkiin toimialojen liikevaihdon suhteessa. Näin voidaan menetellä, jos voidaan arvioida että kaikki ko. toimialat toimivat suurin piirtein samalla logiikalla.

B. Luonteen mukaiset toimialaryhmät:

Toinen tapa yhdistellä luokitella kulttuurisia toimialoja on 13 yhteenvetoryhmän luominen. Ne on esitetty taulussa 1.

Taulu 1. Kulttuurin toimialaryhmien arvonlisäys Kanadassa 2002, %

	milj. Kanadan \$	%	vuotuinen käypähintainen kasvu1996-2002
Written media	17,4	48,6	6,7
Film industry	3,1	8,7	6,9
Broadcasting	4,7	13,1	6,1
Sound recording and music publishing	0,8	2,2	-1,2
Performing arts	1,4	3,9	0,2
Visual arts	1,0	2,8	-3,6
Architecture	1,0	2,8	9,1
Photography	0,4	1,1	5,9
Design	1,1	3,1	4,5
Advertising	2,6	7,3	7,0
Festivals	0,1	0,3	14,2
Heritage	1,1	3,1	5,1
Libraries	1,1	3,1	-0,7
Total	35,8	100,0	6,0

Taulua 1 arvioitaessa on huomattava, että tukipalvelut sisältyvät kuhunkin tuoteryhmään. Tukipalveluihin luetaan joidenkin taidekoulujen tuotanto sekä erilaisten järjestöjen ja joidenkin säätöiden toiminta. Tukipalveluiden osuus on ollut keskimäärin noin 10 % koko kulttuurin arvonlisäyksestä. Niitä ei ole kyetty erottelemaan arvonlisäystasolla erikseen. Jos halutaan Suomen kanssa vertailukelpoiset luvut, tukipalvelujen osuus joudutaan poistamaan.

Vertailu Suomeen

Kanada on Amerikan mantereen maista rakenteeltaan ja talouden kehitystasoltaan lähimpänä Suomea. Siellä on metsäklusterin rooli merkittävä kuten meilläkin ja myös kaksi pääkieltä vaikuttamassa.

Pääosin Kanadan tilastokeskuksen kulttuurin talouden laskelmiinsa mukaan ottamat toimialat ovat samoja kuin Suomessakin. Tärkeimmät erot ovat tuotannon ja kaupan piirissä. Audiovisuaalisten laitteiden (mm. televisio), soitinten sekä lelujen ja pelien valmistus ja kauppa eivät kuulu kulttuurin toimialoihin Kanadassa. Myöskään rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut eivät kuulu Kanadassa kulttuurin otsakkeen alle. Kanadan tilastoviraston kulttuurin talouden julkaisuissa ei ole käsitelty ollenkaan kysymystä markkinahintaisten ja perushintaisten arvonlisäyslaskelmien eroista, joten nähtävästi he eivät ole kokeneet kaksia laskelmia tarpeelliseksi.

Sinänsä kulttuurin BKT-osuus on suurin piirtein samalla tasolla meillä Kanadan kanssa. Jos kuitenkin poistetaan Suomen laskelmasta ne toimialat, jotka eivät kuulu Kanadassa kulttuuriin, havaitaan kulttuurin vertailukelpoisen osuuden olevan Kanadassa selvästi Suomea suurempi. Tukipalvelut on poistettu kummankin maan laskelmista taulussa 2, koska niiden esim. koulutuksen ja järjestöjen kattavuuden vastaavuudesta ei ollut varmaa tietoa. Taulussa 2 on esitetty vertailukelpoiset laskelma.

Taulu 2. Kulttuurin toimialojen osuus arvonlisäyksestä Kanadassa ja Suomessa 1996-2003

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Suomi	3,2	3,1	3,0	2,9	2,8	2,7	2,7	2,7
Kanada	3,4	3,4	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Vertailulaskelman pohjalta voi vetää ainakin kaksi johtopäätöstä: ensinnäkin Kanadan taso on selvästi Suomea korkeampi eli tuotantorakenne on selvästi enemmän kulttuuriin orientoitunut Kanadassa. Toiseksi Kanadassa kulttuurin osuus on pysytellyt hyvin tasaisena koko tarkasteluperiodin ajan, kun taas Suomessa on tapahtunut selvä lasku. Molemmat piirteet ovat kiinnostavia ja enemmän pohtimisen arvoisia. Toki Suomen laskeva trendi lienee yleinen monissa maissa Euroopassa.

Lähteet:

Economic Contribution of Culture in Canada

<http://www.statcan.ca/english/research/81-595-MIE/81-595-MIE2004023.pdf>

Canadian Framework for Culture Statistics

<http://www.statcan.ca/english/research/81-595-MIE/81-595-MIE2004021.pdf>

Culture Goods Trade Estimates: Methodology and Technical Notes

<http://www.statcan.ca/english/research/81-595-MIE/81-595-MIE2004020.pdf>

Trade in Culture Services: A Handbook of Concepts and Methods

<http://www.statcan.ca/english/research/81-595-MIE/81-595-MIE2007056.htm>

Economic Contribution of the Culture Sector to Canada's Provinces

<http://www.statcan.ca/english/research/81-595-MIE/81-595-MIE2006037.htm>

Liite 3: Kulttuurin taloudellinen arvo Espanjassa

El valor economico de la cultura en Espana, (2007) Ministerio de cultura

Aku Alanen

Espanjan kulttuuriministeriö on julkaissut keväällä 2007 kirjan kulttuurin talouden roolista Espanjassa vuosina 2000-2004. Kirja koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäisen on tehnyt Madridin yliopisto ja toisen Valencian yliopisto. Ministeriö tilasi ensimmäisen osan niistä metodisista periaatteista, joilla kulttuurin roolia lasketaan ja toisen itse laskelmista. Molemmat työt on tehty kiinteässä yhteistyössä Espanjan kulttuuriministeriön ja tilastoviraston kanssa.

Kirja on täysin espanjankielinen. Espanja ei kulttuuriympäristönä ole ehkä kaikkein lähimpänä Suomea, mutta kulttuurin satelliitin laajempaa arviointia varten on hyödyksi Suomessakin tuntea ainakin kaikki eurooppalaiset samantyyppiset tutkimukset.

Kirjassa on tehty laskelmat kahdelle asialle: kulttuuristen toimialojen kotimaisen tuotannon arvolle ja tekijänoikeuteen perustuvien toimialojen tuotannon arvolle. Kulttuurin tarjonnan muuta puolta kuten tuontia ei kirjassa ole käsitelty. Samoin kulttuurituotteiden kysynnän laskelmat puuttuvat kokonaan. Toki Espanjassa tehdään paljon selvityksiä myös kulttuurin kulutuksesta.

Tässä muistiossa käsittelen vain kirjan kulttuuristen toimialojen tuotanto-osaa. Tekijänoikeuteen pohjautuvien toimialojen määrittelyt ja laskelmat nojautuvat kirjassa maailman tekijänoikeusjärjestön, WIPO:n, käsikirjojen luokituksiin, joten siinä puolessa ei ehkä meille Suomessa ole kovin paljon uutta.

Metodologia, kulttuurin määrittely ja toimialojen valinta

Laskentametodisesti tutkimuksessa on kiinnostava kahden mallin ratkaisu. Siinä on laskettu kaikki kulttuuristen tuotteiden ja toimialojen luvut ensin perushintaisina arvonlisäyksinä ja niiden osuuksina koko talouden arvonlisäyksestä, ja toiseksi kulttuurisiin tuotteisiin sisältyvien tukipalkkioiden ja tuoteverojen jälkeisinä markkinahintaisina arvonlisäyksinä. Myös julkaisussa olevat taulut ja kuviot esittävät asiat molemmilla tavoilla. Menettely on periaatteessa oikea ja erinomainen. Näin pitäisi tehdä joka maassa. Tällöin saadaan selville kulttuurialoihin sisältyvien tukien ja verojen aikaansaama vaikutus tuoteryhmittäin.

Käytännössä en näe kuitenkaan meillä Suomessa mahdollisuutta ja enkä myöskään suurta tarvetta lähteä tälle tielle, ajatellen ennen kaikkea kaksinkertaisen laskennan vaatiman suuren työmäärän ja saatavan lisäinformaation suhdetta. Minusta perushintaiset arvonlisäysluvat ja osuudet ovat ihan riittävät meillä. Jos lähtisimme Espanjan tielle, joutuisimme kuitenkin tekemään aikamoisia approksimaatioita. Yksittäisiä toimialoja ei meillä esitetä kansantalouden tilinpidossa markkinahintaisina. Vain koko BKT:n eli markkinahintaisten arvonlisäyksien summan kehitys esitetään meillä. Ratkaisun kiinnostavuuden takia olen kuitenkin esittänyt tauluissa 1a ja 1b nämä molemmat espanjalaisten vaihtoehdot. Lisäksi olen liitteen lopussa esittänyt yhdellä alalla elokuvatuotannossa mitä markkinahintaisten arvonlisäyksen laskenta merkitsisi.

1a. Kulttuuristen toimialaryhmien osuus (perushintaisesta) arvonlisäyksestä Espanjassa 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
kulttuuriperintö	0,08	0,08	0,08	0,09	0,09
arkistot ja kirjastot	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06
kirja- ja painoala	1,45	1,44	1,36	1,34	1,31
kuvataide	0,15	0,14	0,14	0,14	0,14
näyttämötaide	0,11	0,11	0,12	0,12	0,12
multimedia					
elokuvat ja video	0,40	0,39	0,39	0,36	0,37
musiikki	0,07	0,07	0,06	0,06	0,05
radio ja tv	0,57	0,61	0,65	0,59	0,58
erottelematon	0,31	0,33	0,32	0,33	0,36
yhteensä	3,20	3,22	3,18	3,10	3,07

1b. Kulttuuristen toimialaryhmien osuus (markkinahintaisesta) BKT:sta Espanjassa 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
kulttuuriperintö	0,07	0,07	0,07	0,08	0,08
arkistot ja kirjastot	0,05	0,06	0,05	0,05	0,05
kirja- ja painoala	1,37	1,36	1,29	1,26	1,22
kuvataide	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13
näyttämötaide	0,10	0,11	0,11	0,11	0,11
multimedia					
elokuvat ja video	0,38	0,36	0,36	0,34	0,34
musiikki	0,06	0,06	0,06	0,06	0,05
radio ja tv	0,54	0,58	0,62	0,56	0,54
erottelematon	0,29	0,31	0,30	0,31	0,34
yhteensä	3,00	3,03	3,00	2,90	2,87

Kirjassa on tehty hyvin paljon erilaisia luokitteluja siitä, mitkä toimialat kuuluvat kulttuurisen aktiviteetin piiriin ja mitkä tekijänoikeusalojen piiriin. Itse asiassa kirjassa onkin neljänlaisia lukuja: kaksi erilaista laskentaa kulttuurille ja lisäksi kaksi erikseen tekijänoikeustaloudelle. Toki osittain ne menevät päällekkäin kuten muissakin maissa. Tekijänoikeuspuoli jätetään kuitenkin käsittelemättä tässä artikkelissa.

Kirjassa ei varsinaisesti käydä keskustelua kulttuurin määrittelyn teoreettisesta puolesta vaan lähdetään liikkeelle hyvin pragmaattisesti kuten muissakin Euroopan maissa. Lähtökohtana espanjalaisten tarkastelun lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää Unescon ns. suppean kulttuurin käsitettä. Käytännössä heidän lähtökohtansa on hyvin lähellä Eurostatin tuotantorajausta, joka on esitetty vuonna 2000 julkaistussa ns. Leg-muistiossa. (Eurostat 2000). Espanjan kulttuurisen aktiviteetin toimialayhdistelmät / ryhmät ovat:

- 1 kulttuuriperintö
- 2 arkistot ja kirjastot
- 3 kirja- ja lehtiala
- 4 visuaalinen taide
- 5 näyttämötaide
- 6 audiovisuaalinen ja multimedia-alue; tämä koostuu elokuva- ja video, musiikki ja tv- ja radiopuolen toimintoista

7 erottelematon-kohta tarkoittaa kulttuurialoille suunnattuja yleisiä palveluja, kuten koulutusta, hallintoa jne.

Muotoiluintensiiviset toimialat (arkkitehtuuri, muotoilu ja mainosala) on jätetty kokonaan pois kulttuurin piiristä mutta syytä poisjättöön ei kerrota. Kirjassa tosin kerrotaan, että seuraavalla laskentakerralla nekin pitää ottaa mukaan.

Toinen ulottuvuus jota kirjassa paljon käytetään on kulttuuristen toimintojen arvoketjuajattelu. Toiminnot on jaoteltu normaalin standardin mukaan:

- 1 sisällöntuotanto
- 2 tuotanto
- 3 valmistus (fabrication): tämä vaihe esitetään hieman epäselvästi
- 4 jakelu
- 5 liitännäispalvelut

Arvoketjun vaiheiden ja toimialaryhmien eli em. kahden ulottuvuuden ristiintaulukointia on harrastettu kirjassa moneenkin kertaan ja ao. taulut ovat ehkä selkeimpiä asioita ainakin esitysmielessä kirjassa.

Varsinaisesti laskelmissa on lähdetty liikkeelle Espanjan virallisesta toimialaluokituksesta, joka on tietysti 4-numerotasolla eurooppalaisen NACE:n mukainen, sekä tuoteluokituksesta (CPA). Joissain tapauksissa on pyritty selvittämään asioita ensin tuote (eli CPA)-luokkien tasolla. CPA- eli tuoteluokitus on tietysti periaatteessa aina parempi lähtökohta kuin toimiala. Ongelmana on se, että erityisesti palveluissa kulttuurialojen tuoteluokitus on aika karkea. Se ei tarjoa kovin paljon lisähyötyä maavertailuun verrattuna toimialaluokitukseen.

Varsinaiset arvonlisäysluvat on otettu Espanjan kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötauluista. Pääosin voi sanoa että heillä on hieman suppeampi käsitys kulttuurin toimialoista kuin meillä Suomessa. Suurimmat poisjätöt suhteessa Suomeen koskevat toisaalta muotoiluintensiivisiä aloja (arkkitehtuuri, teollinen muotoilu ja mainosalat) ja toisaalta rahapeliä kaltaisia viihdealoja, mutta ei paljon muuta. Kulttuuristen tuotteiden kaupan toimialojen täsmällistä kattavuutta verrattuna Tilastokeskuksen ratkaisuun viihde-elektroniikan osalta täysin kyennyt arvioimaan, mutta ei niissä liene kovin suurta eroa. Kun me Suomessa otamme esim. elektroniikkatuotteiden vähittäiskaupan puolella tietyn osuuden kodinkone-myynnin liikevaihdosta ja käytämme samaa arvonlisäysosuutta, ovat he arvioineet osuuden hieman eri tavalla. Kirjassa todetaan, että käytännön laskennassa kaupan osuus oli heille kaikkein hankalinta ja estimaatteihin perustuvaa. Lisäksi heidän toimialalistastaan uupui yksi hyvin pieni kirjapainoalan alaosa toimialalta 21150.

Muuten Espanjan laskelmassa on oikeastaan hyvin vähän sellaista aktiviteettia joka puuttuisi Tilastokeskuksen laskelmasta. Tärkein puutos lienevät kulttuurialan toisen asteen oppilaitokset ja pieneltä osin ehkä myös kulttuurihallinto. Molempien vaikutus suhteellisesti oli kuitenkin hyvin vaatimaton.

Nämä meiltä puuttuvat alat ovat kirjassa nimikkeen ”säätely ja edistäminen” alla. Tähän kuuluvat sekä valtion aluehallinnon että luultavasti myös kuntahallinnon kulttuurin säätely ja tukitoimet. On kuitenkin vaikea arvioida missä määrin nämä kattavat täysin saman alueen kuin meidän mallissamme. Niiden arvo on laskelmien mukaan kuitenkin niin pieni, ettei isoista eroista liene kyse Tilastokeskuksen ja espanjalaisten luokitusten välillä tässä suhteessa.

Vuonna 2000 kulttuurin säätelyn ja tukitoimien arvonlisäys oli Espanjassa vain 59 miljoonaa euroa ja kasvoi sitten 98 miljoonaan euroon 2004. BKT-osuus pysytteli 0,01:n tasolla koko ajan. Osuus kulttuurin arvonlisäyksestä nousi vuoden 2000 0,32:sta 0,42

prosenttiin vuonna 2004. Oppilaitoksista ovat laskelmissa mukana sekä toisen asteen että korkean asteen taide- ja kulttuurialan laitokset tai osastot. Näiden arvonlisäys on sinänsä laskettu samalla tapaa kuin julkisen toiminnan ylipäättään eli kustannusten kautta, mutta kulttuuristen osien roolissa on käytetty omaa tapaa.

Näiden oppilaitosten arvonlisäys oli jo hieman suurempi kuin säätelyn eli 705 miljoonaa euroa v. 2000 kasvaen 1077 miljoonaan euroon vuonna 2004. BKT-osuus kasvoi 0,12 : sta 0,14 prosenttiin samana aikana.

Espanjalaisten laskelmissa on mukana myös jonkin verran ohjelmavälityspalveluja. Tämän alan kattavuutta meidän laskelmiimme verrattuna on myös vaikea arvioida, koska meilläkin kyse on vain arviosta. Lisäksi espanjalaisten laskelmassa on mukana elektronisten laitteiden korjaustoiminta.

Taulussa 2 on esitetty kulttuurialojen arvonlisäyksen sisäinen jakauma vv. 2000-2004.

Taulu 2. Eri alaryhmien osuus koko kulttuurin arvonlisäyksestä Espanjassa 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
kulttuuriperintö	2,5	2,4	2,5	2,9	2,8
arkistot ja kirjastot	1,6	1,9	1,8	1,9	1,8
kirja- ja painoala	45,3	44,6	42,9	43,3	42,6
kuvataide	4,8	4,3	4,5	4,7	4,7
näyttämötaide	3,5	3,5	3,7	3,7	3,8
multimedia elokuvat ja video	12,6	12,0	12,2	11,7	12,0
musiikki	2,1	2,0	2,0	1,9	1,7
radio ja tv	17,9	18,8	20,3	19,1	18,7
erottelematon	9,7	10,4	10,2	10,7	11,9
yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Suomen koelaskelmien muunto Espanjan mallin mukaisiksi

Taulussa 3 olen muuntanut Espanjan ja nyt tehdyn Tilastokeskuksen satelliitin kokonaislaskelmat vertailukelpoisiksi siinä määrin kuin se oli mahdollista. Eri maiden täsmällinen vertailu kulttuurin kaltaisissa asioissa on hyvin vaativa tehtävä. Tehtävä ei paljoa helpotu vaikka vertailtavia maita olisi vain kaksi. Muotoilun, koulutuksen ja hallinnon arvonlisäykset olen jättänyt pois Suomen luvuista, samoin kuin muiden yleisten tukitoimintojen kulttuurisen osuuden. Espanjan luvuista olen jättänyt pois tuoteryhmittäin erottelemattoman osuuden. Kiinnostavin ja tärkein tulos vertailusta on, että molemmissa maissa kulttuurin osuus on laskusuunnassa. Tämän kehityksen analyysi on hyvin tärkeä tehtävä. Oma arvioni on, että suuntaus on yleiseurooppalainen. Taustalla voidaan nähdä ainakin kaksi syytä: ensinnäkin muut alat vain menevät lujempaa, vaikka kulttuuriset alatkin kehittyvät koko ajan ja toiseksi kulttuurin taloudellinen rooli on monessa kohtaa välillinen eli sitä ei saa esiin tämänkaltaisissa laskelmissa.

Taulusta 3 nähdään että Suomen vertailukelpoisen arvonlisäyksen taso on hieman Espanjan tasoa matalampi. Eli kulttuurin suhteellinen tuotantotaloudellinen ja rakenteellinen merkitys on Espanjassa hieman suurempi kuin meillä. Tämä on kiinnostava tulos, koska joissakin aiemmissa EU-maita koskevissa kulttuurin työvoimaselvityksissä on saatu päinvastaisia tuloksia. Esim. viimeisessä vuotta 2002 koskevassa selvityksessä Suomen kulttuurisen työvoiman osuus oli 3,5% ja Espanjassa 2,0% (Eurostat 2004). Ao. selvityksen pohjalla meillä Suomessakin on ollut käsitys, että kulttuurilla olisi Suomen taloudessa jotenkin muita eurooppalaisia maita suurempi merkitys. Tämä ei välttämättä pidäkään paikkaansa. Selitys

voi olla osin siinä, että eri alojen työvoimapanos suhteessa tuotukseen vaihtelee suuresti sekä eri maiden kesken että myös maan sisällä. Toisaalta ero voi johtua osin myös kulttuurin käsitteiden eroista työvoima- ja tuotantolaskelmissa.

Taulu 3. Kulttuurialojen vertailukelpoinen arvonlisäysosuus Suomessa ja Espanjassa, prosenttia perushintaisesta arvonlisäyksestä

	2000	2001	2002	2003	2004
Suomi	2,60	2,39	2,46	2,43	2,48
Espanja	2,89	2,88	2,86	2,77	2,71

Tämän aidosti vertailukelpoisen laskelman lisäksi tein myös toisen koelaskelman jossa vertasin muutamien toiminnallisesti samoja asioita kattavien kulttuuristen alojen markkinahintaista bruttoarvonlisäystä perushintaiseen laskelmaan. Esitän seuraavassa yhdeltä alalta, elokuvatuotannon ja koko elokuvaklusterin osalta, mitä tämä markkinahintainen laskelma merkitsisi Suomessa merkitsisi. Espanjalaisten kirjassahan ei esitetä pelkän elokuvatuotannon arvonlisäystä vaan vain koko elokuva-alan (= elokuva- ja videotuotanto, multimedia, levitys ja esitys) kuten taulusta 1a ja 1b käy ilmi. Perushintaisen ja markkinahintaisen arvonlisäyksen osuuden ero oli siellä 0,3 prosenttiyksikköä. Lisäksi on huomattava että elokuva-alan suhteellinen rooli on ylipäättään paljon suurempi Espanjassa kuin meillä.

Suomessa varsinaisen elokuvatuotannon valtiolta saaman tuotantotuen arvo on vaihdellut noin 15 % ympärillä viime vuosina suhteessa elokuvatuotannon perushintaiseen arvonlisäykseen. Koko elokuva-alalla (tuotanto, levitys ja esitys) tuki on taas hieman alemmalla tasolla ja vaihdellut noin 10 % tienoilla suhteessa perushintaiseen arvonlisäykseen. Koska elokuva-ala sekä tuotannon että muiden vaiheiden osalta on meillä kuitenkin hyvin pieni, alle prosentin kymmenyksen BKT:sta, ei markkinahintainen laskelma muuttaisi edes yhtä desimaalia verrattuna perushintaiseen arvonlisäykseen kokonaislaskelmassa. Lisäksi elokuva-ala kuuluu niihin aloihin Suomessa, jotka saavat keskimääräistä kulttuurista toimialaa enemmän tukea alan luonteen vuoksi. Jos hintaperusteiden muutos ei näkyisi ollenkaan kokonaisvertailussa, en katso ehdottoman tarpeelliseksi ainakaan välittömästi kaikkien kulttuuristen toimialojen markkinahintaisia laskelmia. Tarvittaessa se voidaan tehdä niillä toimialoilla, joilla siihen on erityistä syytä.

Lähteet:

Eurostat (2000). Cultural Statistics in the EU. Final Report of the Leg, Eurostat Working Papers.

Population and Social Conditions 3/2000/E/No 1.

Eurostat (2004). News release 68/2004 (26.5.2004) Luxembourg.

Liite 4: Onko kamerakännykkä kulttuuria: miten ict:n kehitys tulisi huomioida kulttuurin satelliitissa?

Aku Alanen

Johdanto

Kulttuurin talouden satelliittilaskelmissa on arvioitu uudestaan tähänastinen Tilastokeskuksen kulttuuritilastojen perinteinen toimialakohtainen kattavuus. Aiemman kattavuusmallin taustalla on ollut Unescon piirissä jo 1970-80-luvuilla käyty keskustelu ja niissä syntyneet erilaiset paperit ns. suppeasta taiteeseen, joukkoviestintään ja viihteeseen pohjautuvasta kulttuurin määrittämisestä (Unesco 1972, Unesco 1982). Laajempaa antropologista, elämäntapoihin ja vapaa-aikaan sidottua kulttuurin käsitettä ei ole koettu meilläkään riittävän operationaaliseksi tilastopohjaksi (Karttunen 2006).

Tässä liitteessä pohditaan ICT:n kehityksen aiheuttamia mahdollisia uusia laajennuksia kulttuurin alueeseen. Metodisena esimerkkinä keskitytään paljolti kamerakännykän kehitystä, valmistusta ja käyttöä koskevaan mittaukseen. Myös muiden tuotteiden – kuten WEB 2.0 – käytön kulttuurisuutta pohditaan. Samaan ongelmaryhmään kuuluvat myös urheilussa käytettävät ict-tuotteet kuten pulssinmittauslaitteet tai sukellusmittarit.

Liitteen loppupuolella esitetään myös konkreettinen laskelma uuden toimialaluokituksen esiin nostaman pelialan suuruudesta.

Käsitteistä

Kulttuurin toimialat

Kulttuuritilastoissa on perinteisesti katsottu 55 toimialaa kuuluvan ns. kulttuuritoimialoiksi. Uuden satelliitin yhteydessä on hieman laajennettu tätä perinteistä kulttuurin toimialojen joukkoa. ICT:n kehitys ei ole vaikuttanut tähän satelliitin ensimmäiseen versioon vielä kovinkaan paljon, joten nyt tehdyssä satelliittilaskelmassa ei ole otettu kameran tuotantoa laskelmiin mukaan edes kännykkäversiona. Myöhemmissä satelliittilaskelmissa tätä voidaan ehkä yrittää.

Kulttuurin käsitteestä

Kulttuurille voi löytää lukemattomia suppeita ja laajoja eli enemmänkin antropologisia määritelmiä. Itse asiassa mitään yleisesti hyväksyttyä ei ole, eikä edes Unesco kyennyt pääsemään yksiselitteiseen määritelmään. Tilanne on hieman samantyyppinen kuin terveyden tai sairauden käsitteiden kanssa: jokaisella on joku näkemys, siitä mitä nämä tarkoittavat, mutta jos lähtee määrittelemään niitä täsmällisesti, syntyy suuria ongelmia.

Kulttuurin käsitteellisesti hieman epäselvä jako suppeampiin ja laajoihin määreisiin häiritsee välillä enemmän, välillä vähemmän. On hyvin vaikeaa ottaa kantaa erilaisiin kulttuurin ja talouden välisiin suhteita kuvaaviin näkemyksiin, jos ei ole kerrottu mitä kulttuuriin kuuluu. Jos kyse on yleisestä arviosta, epämääräisyys ei haittaa, liika tarkkuus voi estää ideointia ja pohdiskelua. Kun taas esitetään yksikin luku, pitäisi tietää mitä asioita kulttuuriin kulloinkin on laskettu mukaan.

Arvoketjuidean selitysvaivo?

Kulttuurin toimialat ymmärretään uudessa kulttuurin satelliitissa pääosin arvoketjuidean mukaisesti, rajoittuen kuitenkin Tilastokeskuksen kulttuuritilastojen kehikkoon. Satelliitissa pyritään ottamaan kulttuurituotteen arvoketjun osat mukaan soveltuvin osin aina tuotteen vastaanottoon saakka.

Esimerkiksi kirjan kirjoittajan, kustantajan, painajan ja levittäjän (mm. kirjakauppa ja kirjastot) luomat arvonlisäykset lasketaan mukaan. Televisio-ohjelman tai taidemaalarin suhteen menetellään samalla tavalla. Kulttuuri on arvoketjuajattelussa kollektiivista tuotantoa. Arvoketjuidea liittyneekin osin haluan vähentää kulttuurin entisajan taiteilijakeskeisyyttä. Ronald Barthes on pelkistänyt em. suuntauksen terävästi: ”A text's unity lies not in its origin but in its destination. The birth of reader must be at the cost of death of author.” (Barthes 1977, 148). Barthes lieneekin eräs tunnetuimpia niistä teoreetikoista, jotka liittyvät siihen trendiin jossa pyritään ”desacrilize of the image of the author”. Pohjoismaissa asiaa on paljon pohtinut Suomessakin hyvin tunnettu Olof Lagercrantz (1985). Lagercrantzille kirja on sitten vasta teos kun lukija on sen lukenut ja se on jotenkin vaikuttanut häneen. Lukija onkin hänelle oikeastaan tärkeämpi lenkki ketjussa kuin tekijä.

Edelliseen ajatteluun liittyä osaltaan myös tekijänoikeustalouden kritiikki ja tekijänoikeuden käsitteellinen suppeus kulttuurin kuvaajana. Lähtökohtiensa takia se ei pysty huomioimaan ns. open source ja open access -tyyppisiä kulttuurin talouden toimintoja eikä yhteisölliseen luovuuteen pohjautuvia toimintoja. Nämä edelliset taas ovat olennainen, tekijänoikeuspohjaista kulttuuria laajemmalle levinnyt ja kasvava osa koko kulttuurin taloutta. Tietysti kaikki tekijänoikeuteen liittyvä kulttuurinen toiminta kuuluu kulttuurin satelliittiin. Lisäksi toki avoimilla ns. creative commons- tuotteilla on myös periaatteessa tekijänoikeus. Niistä vain ei peritä mitään lisenssimaksuja, jos käyttäjä tai kehittäjä muuten noudattaa ao. sääntöjä.

Käytetyn arvoketjun rajoitukset

Arvoketjuidean toteutus on yleensä aika rajoittunutta ja arvoväriä erillisissä kulttuurin talouden laskelmissa. Sitä ei missään (ainakaan minun näkemissäni versioissa) viedä loppuun saakka läpi kaikkien kulttuuristen tuotteiden osa-alueilla, ei myöskään Tilastokeskuksessa käytössä olevassa kulttuurin luokituksessa eikä Tilastokeskuksen uudessa satelliitissa. Kirjan kustannuksessa otetaan mukaan kaikki perinteisen ketjun osat, samoin musiikkituotteiden tuotannossa, mutta mukaan ei oteta uusia ICT:hen liittyviä osia. Toki viimeinen lenkki, eli itse lukija tai kuuntelija, jää pois myös muuten mukaan otettavilla aloilla.

Rajoite liittyy yleisemminkin inhimillisen pääoman roolin poisjättämiseen monissa taloustilastoissa ja kansantalouden tilinpidossa. Esimerkiksi talonrakentamisesta kulttuuriin otetaan mukaan vain ketjun ensimmäinen lenkki eli arkkitehti. Kirvesmiehen tai muun rakennustyön työvaihetta ei missään kulttuurin arvoketjulaskelmassa ole otettu mukaan. Samoin taideteollisuudessa arvoketju jää puolitehden: esimerkiksi tekstiiliteollisuudessa ulkopuolelta ostettujen muotoilijoiden työn katsotaan kuuluvan kulttuurin piiriin Suomessa, mutta varsinaisten valmistajien, kuten kutojien, työn ei. Joissakin maissa kaikki vaatetus-talouden osat on luettu mukaan kulttuuriin, jolloin kokonaisuudesta käytetään nimitystä muotitalouden ala.

Arvoketjumenetelmän teoreettinen kestävyys ja samalla käytännön laskentaongelmat tulevat esiin myös silloin, jos kulttuurin osuus jonkin toimialan tuotannosta tai työstä on pieni, tai jos kulttuurin osuutta on mahdotonta erottaa muusta tuotannosta.

Muotoilun merkitys voi olla hyvin suuri monilla kulttuurin ulkopuolisilla aloilla, kuten vaikkapa kännykän menestymisessä. Muotoilun osuutta tuotannon arvosta ei saada mukaan muuta kuin erillisten muotoiluyritysten osalta. Yrityksen oma sisäinen muotoilutoiminta jää tällöin ulos laskelmasta, vaikka muotoilu voi olla hyvinkin tärkeä tekijä koko tuotteelle.

ICT:n mukaanotto: esimerkkinä kamerakännykkä

ICT:n kehityksen aiheuttamat eri toimintojen mukaanoton ongelmat ovat luonteeltaan pääosin muita kuin arvoketjuun liittyviä, mutta on niissä sitäkin. Musiikkia kuunnellaan nykyään paljon Ipod:n kaltaisten tai varsinaisten mobiililaitteiden kautta. Kuvia otetaan kännyköillä. Taiteesta nautitaan virtuaalisesti netissä, esimerkiksi lukemalla kirjoja tai katselemalla kuvia netissä.

Ongelman vaikeutta voidaan kuvata perusteellisemmin kamera-esimerkin avulla. Suomessa ei tunnetusti ole pahemmin valmistettu kameroita sarjatuotantona ennen kännykkäaikakautta. Kuitenkin kaikki valokuvaukseen liittyvät toiminnot (koko arvoketjun kattavasti) on katsottu periaatteessa kuuluvan kulttuurin piiriin. Kamerat ilmestyivät kännyköihin joskus 2000-luvun mittaan. Aluksi ammattikäyttöön ja sittemmin joka pojan ja tytön kapulaan. Jos halutaan arvioida kameroiden rooli kännyköissä, joudumme tekemään eri tyyppisiä korvikelaskelmia ja sitten päättämään ovatko ne riittävän uskottavia. Laskelmat voidaan lisäksi tehdä eri tavalla.

Tuotannon arvo-osuusmenetelmä

Voidaan yrittää arvioida, milloin kamerat tulivat laajoihin massamalleihin ja kustakin ajankohdasta lähtien arvioida mikä on kameran osuus kännykän tuotantokustannuksista. Tätä metodologiaa on eittämättä mahdoton soveltaa käytännössä: pitäisi kyetä arvioimaan kameran kehittämiseen käytetyn t&k-työn osuus, kameran osuus kännykän juoksevassa tuotannossa jne. Kumpakaan edellisistä laskelmista tuskin pysty kukaan, edes itse kännykkäfirmat, tekemään.

Kamerakännyköiden myynnin osuus elektroniikka-alan myynnistä on mahdollista jotenkin selvittää ja sitä kautta niiden osuus elektroniikka-alan kaupan arvonlisäyksestä. Tällöin joudumme kuitenkin saman ongelman eteen; mikä osa em. kännyköiden myynnistä on kulttuurista? Kamerakännyköidenkin tärkein ominaisuus lienee kuitenkin edelleen se puhepuoli.

Voisimme katsoa koko kännykkätuotannon kulttuuriseksi, jos laajentaisimme kulttuurin käsitettä sisältämään joukkoviestinnän lisäksi myös kahdenvälisen viestinnän. Tällainen laajennus tosin toisi mukaan uusia ongelmia: teknisesti tämä olisi mahdollista, mutta laskelman vertailukelpoisuus aiemmin ymmärrettyyn kulttuurin käsitteeseen olisi aikamoisen ohut; koko puhelinala jouduttaisiin ottamaan mukaan, samoin postiala jne. Kulttuurin osuus nousisi yli puolella nykyisestään ja satelliitin nimikin olisi ehkä syytä muuttaa kulttuurisesti painottuneeksi ict-satelliitiksi.

Käytön levinneisyysmenetelmä

Toinen vaihtoehto onkin arvioida se, miten laajalle ja missä aikataulussa kännykkäkameran käyttö on levinnyt ja käyttää saatavaa korvikeosuutta myös arvonlisäyksen osuusmittarina jollain menetelmällä. Arvoketjuidean kannalta tämä olisi teoriassa käypä menetelmä. Tästä on saatavissa jotain tietoa Tilastokeskuksen kyselytutkimuksista. Tällöin meillä on

kaksi mahdollisuutta; joko huomioidaan sekä ammatti- että vapaa-ajan käyttö tai vain jälkimmäinen. Jos mukaan otetaan vain vapaa-ajan käyttö laskelma voidaan tehdä vaikkapa seuraavasti.

1. Suhdannebarometrin tietoja käyttämällä. Kameratekijät ilmestyivät kännyköihin Tilastokeskuksen suhdannebarometrin kyselyjen mukaan helmikuussa 2003, mutta laajemmin vasta 2004 ja 2005. Vuonna 2003 oli jo malleja myynnissä, mutta niiden levinneisyys oli aika rajoittunut eli noin 3,2 prosentilla kotitalouksista oli sellainen. Vuonna 2004 kamerakännykän omistavien kotitalouksien osuus oli 11,3 prosenttia ja 2005 jo 27,9 prosenttia. On kuitenkin syytä muistaa, että osaltaan yleistyminen johtuu siitä, että uusissa malleissa on kamera, halusipa puhelimen ostaja sellaisen tai ei.

Edellisen pohjalta on muodostettu ns. käytännön palikkamenetelmä:

Otetaan vuosilta 2004 ja 2005 ne osuudet väestöstä, joilla on kamerakännykkä tai jotka ovat aktiivisesti käyttäneet uudenmuotoista kännykkää. Kerrotaan tällä prosentiosuudella kännyköiden arvonlisäys. Samalla prosentilla pitäisi sitten arvoketjuidean mukaisesti laskea kännykkäkaupan arvonlisäys. Lisäksi voidaan kysyä tarvitaanko muita kännykkäkameran arvoketjun vaiheita mukaan?

Toisaalta Tilastokeskuksen Tietoyhteiskuntahankkeen kyselyjen tietoja käyttämällä päästään hieman alhaisempaan tasoon. 2004 6 % :lla kyselyyn osallistuneista oli kamera kännyssä ja 2006 jo 33 %. Käytössä vuonna 2004 oli kamerapuhelimen omistajista ottanut kuvia aika pieni ryhmä mutta lähettänyt jo puolet. Kameran käyttö kännyssä ei näytä lisääntyneen nopeasti sen olemassa olosta ja pikselien lisääntymisestä huolimatta. Ehkäpä digikameran käyttö on sittenkin lisääntynyt paljon enemmän jos kyse on kuvista.

Nähtävästi erilaiset korvikemuotoiset osuustarkastelut ovat vielä liian epätarkkoja ja risiiritäisiä, jotta niiden pohjalta voitaisiin tehdä selkeitä johtopäätöksiä. Palikkamenetelmä on toisaalta nimensä mukainen eli aikamoinen siirtymä käytöstä tuotantoon. Itse kansantalouden tilinpidon laskennan kannalta teoreettisesti menetelmä on hyvin kyseenalainen mutta arvoketjuidean kannalta menetelmä voi olla hyvinkin suotava, sillä sehän huomioi myös kulutuksen. Kulttuurin kysyntälaskelmien eli kulutuksen puolella se on ainakin hyvin perusteltu.

Mobiilit multimedialpalvelut

Koska koko arvoketjun laskenta vaikuttaa liian hankalalta käytännössä, olisi eräs mahdollisuus laskea kulttuuriin mukaan vain kamerakännykän ketjun viimeinen osa eli käytöstä maksetut palvelut. Seuraavassa on esitetty eräs sen mukainen ratkaisumalli.

Käytännössä seuraava menettely voisi olla mahdollinen: jaetaan kaikki ict-tuotteet kahtia sen mukaan ovatko ne pääosin kulttuurisia vai ei-kulttuurisia tuotteita. Ensimmäisen ryhmän tuotteet ja niiden palveluliiketoiminta luetaan koko arvoketjun osalta kulttuuriseksi. Näitä ovat radio, televisio, videot, Ipod-soittimet, hifilaitteet jne. Näistä tulisivat mukaan niiden suunnittelu, tuotanto, kauppa ja niiden kautta välitettävät palvelut. Näinhän menettellään nykyäänkin kulttuuritilastoissa ja nyt tehdyssä satelliitissa jo esim. television kanssa.

Sen sijaan ne ict-tuotteet, jotka ovat ensisijassa muuhun kuin joukkotiedotukseen – eli vaikkapa kahdenväliseen kulttuuriseen viestintään tarkoitettuja kuten kamerakännykkä – otetaan mukaan vain niiden palvelukaupan osalta. Eli vain arvoketjun viimeinen lenkki tulisi mukaan. Tämä tarkoittaisi esim. kamerakännyköiden osalta vain sellaisten rahavirtojen mukaanottoa, joissa on kyse operaattoreiden laskuttamista mobiilikuvien tai muun multimedialan lähettämisestä kännyköissä. Jos joku on ottanut kuvan itselleen kännykällä eikä ole lähettänyt sitä mobiilina vaan oman kiinteän kuukausimaksulla toimivan tietokoneensa

kautta, sitä ei edes yritettäisi laskea tehtävän vaikeuden takia. Käytännössä mukaan satelliittiin saataisiin näin vain nämä operaattorien erilliset multimedimaksut. Tällöin niissä olisivat mukana muutkin multimediatapahtumien välitykset kuin kameralla otettujen kuvien maksut.

Prisma research niminen konsulttiyhtiö teki Liikenneministeriölle selvityksen vv. 2002-2004 ja ennusteen 2005-2007 multimediaviestien määrästä ja arvosta. Sen mukaan mobiilin multimedian välityksen liikevaihto olisi vielä aika vaatimaton, ja jos puhutaan arvonlisäyso- luvuista niin se on vielä vaatimattomampi. Miten em. operaattorien liikevaihdosta saadaan saman toimialan arvonlisäyso- luvut? Eräs mahdollisuus olisi ottaa operaattorien arvonlisäyso- sestä sama osuus mikä multimediaviestillä on niiden palvelujen myynnistä. Koko toimi- alan 64201 tai 64202 arvonlisästä osuutta ei kannattane laskea koska silloin mukana on niin paljon muutakin. Toisaalta meillä on Tilastokeskuksessa valmiina koko toimialan tason arvonlisäystiedot. Tulevaisuudessa Viestintävirasto alkaa tehdä vuosittain arviota multime- diaviestien lukumäärästä ja operaattoreiden keskihintatiedoista. Siten ao. tavalla suoritetta- van laskennan perustieto lienee vuosittain olemassa. Lisäksi pitää miettiä otetaanko mukaan muut mobiilivälityksen sisältöpalvelut.

Jatkossa onkin päätettävä otetaanko esimerkiksi multimediaviestien osuus jollakin osuu- della ylipäänsä mukaan kulttuurin satelliittiin, jos laskelmaan sisältyy aina edellä mainitun kaltaisia epävarmuustekijöitä.

Muut ict-tuotteet

Aivan vastaavasti voidaan arvioida kyselytutkimusten pohjalla missä aikataulussa ja kuinka laajasti mitäkin pääosin kulttuurisiksi katsottavista laitteista on käytetty. Käytännössä näiden osalta voidaan menetellä seuraavasti: kaikki musiikkilaitteet luetaan kulttuuriksi, samoin nii- den myynti ja valmistus jos sitä on Suomessa. Sama koskee erilaisia multimediatuotteita, jos kyse on vain uudesta teknisestä versiosta. Voidaan ajatella että kaikki näiden uusien laittei- den koko tuotanto luetaan kulttuuriseksi, jos ne ovat pääosin viihdettä. Tällöin ongelmaksi muodostuu se, miten ao. laitteiden arvonlisäys saadaan erilleen muista tuotteista. Ongelman ratkaisemiseksi joudutaan käyttämään samanlaisia menetelmiä kuin kamerakännyköiden- kin laskennassa. Sen sijaan uusien laitteiden vähittäismyynti sisältyy automaattisesti jo ao. viihde-elektronikkakaupan lukuihin. Samoin ostot musiikkiryhtiöiltä sisältyvät (mikäli ovat suomalaisia yhtiöitä) ao. toimialan lukuihin.

Avoin lähdekoodi/ Open source ja kulttuuri

Open source on käsitteenä tavallaan vastakkainen tekijänoikeuden ja muun IPR:n kanssa. Hyvin merkittävä osa kulttuuria toimii avoimella lähdekoodilla.

Julkiset kirjastot, etunenässä muinainen Aleksandrian kirjasto Egyptissä, ovat hyvä esi- merkki edellisestä. Kirjastojen kaltaisten julkisten toimintojen muodostama arvonlisäys on toki kulttuurin satelliitilaskelmissa mukana työntekijöiden palkkojen ja sosiaaliturvamak- sujen osalta.

Myös koko internet on oikeastaan avointa, sillä ei ole omistajaa eikä sen käytöstä sinänsä makseta lisenssejä. Tällöin käytetään nimitystä vapaa lisenssi (copyleft). Vain sen käytössä tarvittavien laitteiden osto ja palvelut on maksullista, esimerkiksi operaattorimaksuina. Open source toimii kollektiivisen luovuuden periaatteella. Wikipedia- tietosanakirja on hyvä esimerkki.

Kansantalouden tilinpito jättää suurimman osan open source -tyyppisestä toiminnasta tuotantorajojensa ulkopuolelle, kuten muunkin vapaaehtoistyön. Open sourcen mukaanottoa varten pitäisi kehittää laajempi kulttuurisatelliitti.

Tietokoneet ja internet

Tietokoneiden mukaanotossa kulttuurin satelliittiin voitaisiin myös harkita edellä esitetyn kaltaista menetelmää. Tällöin tosin joudutaan kysymään ihan uusia kysymyksiä: mihin tämä menettely johtaa, tuleeko kulttuurista vain tietokonealan alatoiminto?

Suuri osa graafisesta suunnittelusta tapahtuu nykyään netissä. Sama koskee kaikkea internetin graafisten ohjelmien tuotantoa ja käyttöä. Osa kulttuurisesta tuotannosta ja kuluksista tapahtuu nykyään netissä. Monet yrityksistä sijoittuvat yritysrekisterissä kohtaan 72220 ohjelmistojen suunnittelu, valmistus ja konsultointi. Tällöin joudutaan arvioimaan jollain menetelmällä mikä osuus atk-softasta on kulttuuristen tuotteiden ohjelmointia. Uuden toimialaluokituksen myötä tämä ongelma on hiukan helpompi ratkaista ainakin tietokonepelien kustantamisen osalta, mutta jäljelle jää edelleen ongelma pelien kehittämisyrityksien ja palvelusovelluksien tekijöiden osalta. Tähän satelliittiin ei pelitoimintaa ole kuitenkaan otettu mukaan miltään osin. Pelitoiminnan kehittämisen kansantaloudellisesta arvosta esitetään seuraavassa kappaleessa arvio. Peleissä tarvittavien laitteiden valmistus ja kauppa on jätetty pois arviosta.

Pelituotanto

Pelitoimiala voidaan pääalustojensa ja välitystapansa mukaan jakaa neljään toisistaan poikkeavaan alueeseen; PC- ja konsolipelit, mobiilipelit, verkkopelit ja Handheld- pelit. Jos kaikki peliyhtiöiden tuotanto katsottaisiin kulttuuriseksi, se voitaisiin uuden luokituksen voimaan astuessa periaatteessa ottaa kokonaan mukaan satelliittiin.

Voidaan arvioida, että peliyhtiöiden osuus koko ohjelmointialan 72220 (ohjelmoinnin kustantaminen pois lukien) liikevaihdosta ja arvonlisäyksestä olisi v. 2005 noin 2 % ja samalla koko BKT:sta noin 0,05 %. Työllisiä alalla oli noin 1000 henkeä. Alan osuus kokonaistyöllisistä oli 2005 n. 0,06 % eli suhteessa hieman arvonlisäystä enemmän. Taustana olen käyttänyt Neogamesin tekemien kyselytutkimuksien tuloksia peliyhtiöiden liikevaihdosta ja työllisyydestä (Neogames (2006) ja Neogames (2007)). Olen verrannut niitä Tilastokeskuksen lukuihin. BKT-osuuden arvioissa olen olettanut, että peliyhtiöissä välituotekäytön osuus liikevaihdosta on sama kuin ohjelmointialalla keskimäärin.

Web 2.0 ja sosiaalinen media

Vuodesta 2004 lähtien on puhuttu paljon uusista vuorovaikutteista median muodoista. Internetin on katsottu monilla tahoilla astuneen uuteen vaiheeseen, josta käytetään hyvin yleisesti nimeä Web 2.0. Esimerkkejä tästä ovat tunnetut Facebook, YouTube, Myspace, Fon ja Wikipedia. Periaatteessa nämä uudet vuorovaikutusmuodot ovat kulttuurisia laajassa antropologisessa mielessä, mutta suppean kulttuurin mielessä vain jos niiden käytössä on suppean määritelmän mukaisia kulttuurisia elementtejä. Kansantalouden tilinpidon osalta käytännössä niiden käytön taloudellisen arvonlisäyksen laskenta on mahdollista vain operaattoreiden laskutustietojen kautta niiden valtavasta merkityksestä huolimatta. Kyse on siis periaatteessa samasta asiasta kuin mobiililaitteiden kohdalla. Yhteisöllisen median osalta kehitys on kuitenkin sen verran alussa, että on ehkä parempi odottaa ennen sen mahdollista

mukaanottoa satelliittiin (Tekes 2007, Toivonen 2007). Toistaiseksi sen ansaintalogiikka sovellukset eivät mahdollista kansantalouden tasoista laskelmaa. Tällä hetkellä yhteisöllisen median reaaliset rahavirrat liittyvät pelkästään mainostuloihin ja ne kuuluvat jo entuudestaan kulttuurin satelliitin laskelmiin. Jos tilanne jatkuu tällaisena, niin yhteisöllisen median huomiointi ei aiheuta muutoksia mahdollisessa uudessa satelliitissa, ellei vapaaehtoistyötä oteta mukaan yleisemmin.

Liikunta- ja urheilutuotteet ja ict

Urheilun ja liikunnan puolella on ict myös tärkeä asia. Niissä kokeilulaskelmissa, joita itse olen tehnyt (Alanen 2006), on urheilun ja liikunnan toimialojen piiriin otettu vain tietyt kokonaiset toimialat. Silloin monet ict-pohjaiset liikuntatuotteet, kuten pulssinmittauslaitteet, ovat jääneet pois, koska niiden valmistajan päätoimiala ei kuulu liikunta-aloihin.

Ongelman ratkaisuksi voidaan tässä yhteydessä kehitellä seuraavaa: voidaan kerätä kaikki ne yritykset, joiden tuotanto toimialakoodista riippumatta on pääosin tai suurelta osin liikuntaorientoitunut ja laskea niiden arvonlisäys kokonaisuudessaan liikunnan arvonlisäysosuuteen. Suurin työ on tällöin mukaan otettavien yritysten listaus.

Liikuntavaatteet

Toistaiseksi vaatteiden ja kenkien valmistus ja myynti ei ole kuulunut sen enempää kulttuuristen alojen kuin urheiluvalmistuksenkaan piiriin, elleivät ao. yritykset ole kuuluneet mukaan otettuihin toimialoihin. Sen sijaan urheilukauppojen myynti oli mukana ja siinä yhteydessä myös niissä myytävät tekstiilit ja jalkineet. Johdonmukaisuuden nimessä pitäisi silloin myös selvästi urheilulliseen liikuntaan käytettävien vaatteiden ja jalkineiden tuotanto ottaa mukaan. Koska toisaalta yksittäistä vaatetta tai jalkinetta aina käytetään jonkinlaiseen liikkumiseen, voisi ajatella koko teva-teollisuuden mukaanottoa. Tämä on kuitenkin isompi kysymys kokonaisuudessaan.

Nykyään on myös liikuntavaatteiden kohdalla pyrkimys kehittää ja valmistaa korkean tason liikuntavaatteita ja jalkineita, joihin kuuluu kaikenlaisia antureita ja muita vempaimia. Vaatetusalan firmoilta on ehkä saatavissa kunkin yrityksen haitek-vaatteiden osuus liikevaihtoista, jota osuutta voisi sitten käyttää arvonlisäysosuuden korvikkeena.

Yhteenveto kulttuurin satelliitin kattavuudesta tulevaisuudessa

Suurin osa ICT:n kulttuurin talouteen aiheuttamasta tavaroiden ja palveluiden kehityksestä tulee huomioiduksi jo olemassa olevien toimialojen puitteissa muutamia laitteita lukuun ottamatta. Uusi toimialaluokitus tulee parantamaan tilannetta monilta osin. Haastavin tehtävä kulttuurin satelliitin kehittämisessä osalta liittyy kuitenkin open source ja vapaaehtoistyön mukaan saamiseen satelliittiin, myös muiden kuin ICT-tuotteiden osalta.

Lähteet:

- Alanen Aku (2004). Mitä kuuluu kulttuuriin 10/2004.
- Alanen Aku (2006). Liikunnan osuus taloudesta nousussa. Tieto&Trendi 10/2006.
- Alanen Aku (2007). Elämystalous yhtä suurta Suomessa ja Ruotsissa. Tieto& Trendi 11/2007.
- Barthes Roland (1997). The death of the author, in Image -music- text (Glasgow: Fontana /Collins originally in French 1968).
- Cultural statistics and cultural development (1982). Current studies and research in statistics CSR-C-27. UNESCO Office of Statistics, Division of Statistics on Culture and Communication.
- Intergovernmental Conference on Cultural Policies in Europe, Final Report (1972). UNESCO. Paris.
- Karttunen Sari (2006). Kulttuuritilastoinnin piilevä normatiivisuus kirjassa Notkea liike- Pirkko Ahposen juhlaKirja (Toim. Antero Puhakka, Minna Suutari & Silva Tedre). Joensuun yhteiskuntapolitiikan laitos.
- Lagercrantz Olof (1985). "Om konsten att läsa och skriva" Stockholm W&W.
- Liikenneministeriö (2006). Mobiilipalvelumarkkinat Suomessa 2005, Prisma Research Oy, Liikenneministeriön julkaisuja 22/ 2006.
- Neogames (2006). Finnish Game companies läht. <http://www.neogames.fi/fingames/index.htm>
- Neogames (2007). Selvitys pelialan näkymistä Invest in Finlandille (KTM).
- Tekes (2007). Update of GIGA-VAMOS - Technology Roadmap, Mikael von Herzen, Juhani Timonen, Pekka Huuhka, Technology Review 206/2007.
- Toivonen Santtu (2007). Web on the move, Landscapes of Mobile Social Media, VTT Research Notes 2403.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2008 ilmestyneet

- 1 Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset
yrittäjyysintentioiden muutokset
- 2 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot
vuodelta 2006
- 3 Kohti kestäväää kehitystä.
Pedagoginen lähestymistapa
- 4* Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma
2009–2012
- 5 Mera flexibilitet i den grundläggande utbildningen
- 6 Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet
2007–2011
- 7 Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla
2000–2007
- 8 Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas
– yhteisöllinen koulu -kehittämishankeen
vaikuttavuuden arviointi
- 9 Koulutus ja tutkimus 2007–2012
- 12 Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä;
Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön
- 14 Kuntien liikuntatoimen talous- ja henkilöstöresurssit
vuonna 2006

* Ei painettu, vain verkossa

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 978-952-485-533-4 (nid.)

ISBN 978-952-485-534-1 (PDF)

ISSN 1458-8110